

EL DICCIONARI DE L'OBRA LITERÀRIA D'ENRIC VALOR
LA NATURA (DOLEV-NATURA)

VOLUM II

*Els vegetals: els arbres i els arbustos, les herbes, els fongs les flors, les fruites i els fruiters,
les agrupacions d'arbres i plantes i les hortalisses i els cereals.*

JOAN DE DÉU MARTINES LLINARES

Publications of *eHumanista*
Santa Barbara, University of California, 2020

PUBLICATIONS OF

El diccionari de l'obra literària d'Enric Valor
La natura (dolev-Natura)

VOLUM II

Els vegetals: els arbres i els arbustos, les herbes, els fongs les flors, les fruites i els fruiters, les agrupacions d'arbres i plantes i les hortalisses i els cereals.

Publications of *eHumanista*

Directors

Antonio Cortijo Ocaña (University of California)
Ángel Gómez Moreno (Universidad Complutense, Madrid)

EDITORIAL BOARD

Carlos Alvar Ezquerro
Gregory Andrachuck
Ignacio Arellano
Julia Butinyà
Pedro M. Cátedra García
Adelaida Cortijo Ocaña
Ottavio Di Camillo
Frank Domínguez
Aurora Egido
Paola Elia
Charles B. Faulhaber
Leonardo Funes
Fernando Gómez Redondo
Enrique García Santo-Tomás
Teresa Jiménez Calvente
Jeremy N. H. Lawrance
José Manuel Lucía Mejías
José María Maestre Maestre
Georges Martin
Vicent Martines
Ignacio Navarrete
José Manuel Pedrosa
Sara Poot Herrera
Erin Rebhan
Elena del Río Parra
Nicasio Salvador Miguel
Hernán Sánchez Martínez de Pinillos
Pedro Sánchez-Prieto Borja
Julian Weiss

El diccionari de l'obra literària d'Enric Valor. La natura (dolev-Natura). VOLUM II. Els vegetals: els arbres i els arbustos, les herbes, els fongs les flors, les fruites i els fruiters, les agrupacions d'arbres i plantes i les hortalisses i els cereals.

Joan de Déu Martines Llinares

Publications of *eHumanista*
University of California, Santa Barbara

copyright © by Joan de Déu Martines Llinares

institutió
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació

For information, please visit *eHumanista* (www.ehumanista.ucsb.edu)

First Edition: 2020

ISSN: 1540-5877

1. INTRODUCCIÓ	6
2. LES NOVETATS DEL DOLEV-NATURA	6
2.1. VARIACIÓ DIACRÒNICA	7
2.1.1. Les novetats lèxiques	7
2.1.2. Novetats semàntiques: accepcions no enregistrades	8
2.1.3. Unitats fraseològiques	9
3. EL MODEL COMPOSICIONAL I LA LLENGUA D'ENRIC VALOR: LA GEOSINONÍMIA.....	13
4. OBRES CITADES	16
5. DICCIONARI DELS VEGETALS.....	19
6. PLANTES AMB NOM CIENTÍFIC.....	95
7. LLISTA D'ABREVIATURES I SÍMBOLS DEL DOLEV-NATURA	100

1. Introducció

En la introducció del primer volum¹ d'aquesta sèrie s'explicava la utilitat d'un diccionari de la natura com aquest per a fer més accessible l'obra literària d'Enric Valor i per a prosseguir amb la recuperació i difusió del patrimoni lèxic i fraseològic del català dels valencians iniciada per l'escriptor de Castalla. Així mateix, destacàvem que el moll de l'ós d'aquest diccionari era el format pel vocabulari vinculat amb les manifestacions i la morfologia de la natura, els animals i els vegetals i la faena al camp.

En aquest segon volum, dedicat als vegetals, també apliquem una ordenació conceptual dels materials, seguint la classificació de Romeu (1976) presentem ací els mots ordenats onomasiològicament. Recordem que l'organització general de la nomenclatura en el *DOLEV-Natura*, o siga, del conjunt d'unitats lèxiques tractades en el diccionari, és alfabètica perquè aquesta és la manera més fàcil de localitzar un mot. El lèxic del volum II: els vegetals està format per els arbres i els arbustos, les herbes, els fongs, les flors, les fruites i els fruiters, les agrupacions d'arbres i plantes i les hortalisses i els cereals. També per algunes locucions que contenen un vegetal i per lèxic que hi està relacionat metafòricament o metonímicament. Ex.:

bajoc *adj.* (1)

1. Algú, excessivament ingenu, crèdul, confiat i dòcil. *-Que n'estàs d'equivocat, Frederic! No són tan bajocs.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 199, 16).

En el primer volum d'aquest diccionari, dedicat a *les manifestacions de la natura*, es troben desenvolupats detalladament tots els criteris de confecció de l'obra: la macroestructura i la microestructura. Ací, simplement, n'enumerarem algun d'imprescindible. Els articles del diccionari s'organitzen seguint l'estructura del *DDL*² i es classifiquen en dos nivells: la capçalera i el cos. El primer nivell és la capçalera, que està formada per l'entrada, la categoria i per la indicació de freqüència en què apareix la paraula en el corpus literari de Valor. Aquesta indicació es posa entre parèntesi; d'aquesta manera, ràpidament es pot copsar la quantitat exacta de vegades que apareix a l'obra literària cadascun dels mots. El segon nivell és el cos de l'article que s'organitza en diversos apartats: les accepcions³ (definides bé

---

¹ V. <https://www.ehumanista.ucsb.edu/sites/default/files/sitefiles/publications/monographs/Volum I Les manifestacions de la natura definitiu.pdf>

² V. <http://dcc.iec.cat/ddlcl/scripts/index1.asp>, on es pot consultar la guia d'utilització del *DDL*.

³ El *DOLEV-Natura* recopila totes les accepcions de qualsevol paraula, incloses també les que no estiguen relacionades directament amb la natura, cosa que també passarà en la versió en línia. En els volums que ara

directament o bé indirectament; en aquest segon cas, mitjançant una remissió); les locucions (que s'associen a una entrada) i l'antroponímia (exclusivament, els malnoms).

A més a més, apareix un altre tipus d'informació que hem considerat que pot resultar d'interés per a l'usuari o que pot ajudar a mesurar la importància de l'aportació lèxica de l'obra d'Enric Valor i de la nostra tasca de recerca; concretament, marquem amb el signe (•) els mots no normatius, és a dir, aquells no inclosos en el *DIEC2*, diccionari normatiu de referència per al nostre treball i per al *DDL*. Cal recordar que aquest últim és el model que s'ha pres per a confeccionar el *DOLEV-Natura*; no obstant això, també s'han tingut en compte a l'hora d'elaborar-lo altres obres normatives com el *DNV*. Amb el signe «+» es marquen les paraules no incloses en els diccionaris de referència el *DDL*, el *DIEC2*, el *DNV* i el *DCVB*.

2. Les novetats del *DOLEV-Natura*

2.1. Variació diacrònica

La recerca en el *COLEV* ha permès descobrir els mots i les variants, les accepcions i les unitats fraseològiques de l'àmbit de la natura presents en l'obra literària d'Enric Valor i no recollides pels diccionaris de referència.

Espigolant el *COLEV* s'han trobat 50 paraules, 72 accepcions i 79 unitats fraseològiques no documentades en els nostres diccionaris de referència: *DIEC2*, *DDL*, *DNV* i *DCVB*. Com s'ha comentat adés, en aquest volum només s'inclouen les relacionades amb les manifestacions de la natura: 4 paraules, 10 accepcions i 22 unitats fraseològiques.

2.1.1. Les novetats lèxiques

Autors com Casanova (1996, 147-180; 2002, 189-224; i 2010, 168-184), Colomina (2010, 152-167), Rafel (1999, 75-104) o Martines (2011, 143-204) han fet alguns buidatges i estudis parcials del lèxic de l'obra d'Enric Valor. Caldria una anàlisi sistemàtica i global del material lèxic de l'obra valoriana. Ací ens limitarem a presentar les novetats lèxiques amb un breu comentari.

Trobem dos derivats de *citró* i *perelló* formats per sufixació.

citronar+ *m.* (1)

---

presentem s'ha decidit incloure només les que hi tinguen relació; per això no coincidirà el nombre d'aparicions de cada mot amb el d'accepcions associades amb la natura.

1. [NCOMPT] Camp ple de citrons¹ (*VALOR*). [...] *del fons amagat dels barrancs propers, de les fontetes, dels bancals d'ordi i de blat, de dins els erm coberts de citronar...[...]. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 369, 1).*

perellonerar+ m. (1)

1. [NCOMPT] Lloc plantat de perellons¹. [...] *donaren compte de les fruites més oloroses dels pomerars i perellonerars del Campet i de les gustoses avellanes de la Fenossosa... (Les animetes, 1976: 277, 11).*

bajoquetar+ m. (1)

1. [NCOMPT] Camp de fesoleres¹. *Les flairoses tomaqueres, el bajoquetar pacientment encanyat i carregat de fruit i de flor, un quadro de dacsa esplendorosa de panolles i un bancal de blat espés i sucós... (El darrer consell, 1976: 370, 13).*

Ens costava el derivat *bajocar*, de *bajoca*. El diminutiu *bajoqueta* ha arribat a lexicalitzar-se i, com veiem, pot arribar a generar un col·lectiu semblant: *bajoquetar*.

omada+ f. (2)

1. Vegeu *omeda f.*

omeda f.

1. [NCOMPT] Conjunt d'oms¹. [...] *pujava un baf de fecunditat de les xopades i omades dels fondals i els barrancs; alenaven la resina les pinedes fosques; travessaven el cel blavísim les falde, els todons, les tórtore; [...]. (La idea de l'emigrant, 1982: 220, 19).*

Variante morfològica de *omeda*, amb el sufix *-ada* cf. *pineda* i *pinada*.

2.1.2. Novetats semàntiques: accepcions no enregistrades

Pocs autors s'han encarregat d'estudiar les noves accepcions que Valor fa servir en les seues obres literàries o lexicogràfiques. Cal destacar Casanova (1996, 152) on fa un llistat d'algunes que apareixen en el *Diccionari Castallut* del mateix Valor i de Josep Giner.

També s'ha de fer esment a la dificultat de destriar allò que és estilístic d'allò que són usos arrelats al català. La gran majoria de noves accepcions han estat creades per processos metafòrics o metonímics, seguidament en mostrem alguna.

cama-roja m., f. (3)

1. +[NCOMPT] Algú molt fresc. —*Sí, altesa —respon tot fresquíssim aquell cama-roja. (La Mare dels Peixos, 1975: 71, 23).*

•**cotó-en-pèl** *m.* (3)

2. +[NMASS] Alguna cosa blanca i suau com el cotó-en-pèl¹. *Es va trobar esgotat. Sentia una son estranya. ¿Li la feia la fressa monòtona de les rodes, tan apagada pel cotó-en-pèl de la neu? (Viatge de Nadal, 1982; 401, 19).*

Aquestes dues accepcions s'han creat metafòricament.

apegar-se com una llapassa *loc. verb.* 1. +Adherir-se fortament. *I ell arribà a desesperar-se, puix tenia l'amor a ella apegat com una llapassa enmig del cor. (Contalles de la boira, 1982: 340, 26).*

Aquesta locució és inventariada pel *DIEC2* encara que amb un altre significat 'fer-se pesat' i el *DNV* l'arreplega amb el significat de 'buscar companyia'. La tractem en aquest apartat perquè és una accepció metafòrica, encara que siga d'una locució.

citró *m.* (3)

1. +[NCOMPT] (*Diplotaxis eruroides*) Ravenissa blanca¹ (*loc.*). *Fins en els sembrats es veien ja roselles roges i morades, citrons i les blanques flors de les ravanisses. (La rabosa i el corb, 1976; 418, 11).*

Accepció formada metonímicament segurament pel gust, ja que s'empra com a verdura.

server *m.* (2)

1. +[NCOMPT] (*Brachypodium retusum*) Fenàs¹. *Pep el col·locà sobre un tou de server, i ell se li va asseure a la vora. (Sense la terra promesa, 1991: 488, 4).*

Aquesta accepció s'ha creat a partir del nom compost *fenàs server* com d'altres compostos: *gat cerval*>*cerval*. Només l'arreplega el *DCVB* i Pellicer (2001, 58) que el localitza a Tibi, tant Valor com el metge valencià utilitzen el nom de *fenàs* i el de *server* com a sinònims. En el català general, s'usa el nom de *fenàs* com a general per a designar diversos gèneres i espècies de gramínies i el de *llostó* (*Brachypodium retusum*) al Roselló, l'Empordà i el Vallés (*DCVB*).

2.1.3. Unitats fraseològiques

Enric Valor usa gran nombre d'unitats fraseològiques i moltes són novetats lexicogràfiques o no són normatives. Els personatges de l'obra valoriana, especialment en les *Rondalles*, reflecteixen amb la llengua que "parlen" la manera de viure i d'entendre el món de la gent d'aquestes terres. Valor encara que les ha literaturitzades ha fet que els personatges

empren aquesta fraseologia, els dialectalismes i el lèxic tradicional que s'ha comentat adés per a ser fidels a aquest tipus de narracions. Maria Conca⁴ (1996: 47-60) ha estudiat i ha classificat algunes de les unitats fraseològiques de la producció rondallística de Valor. Nosaltres ens centrarem en aquelles que suposen una novetat lexicogràfica. En destaquem algunes:

Valor fa servir algunes locucions que són sinònimes i en les quals hi ha alguna petita variació com en: *com una canya de marge*, *com una canya d'haure ametles* i *pareix una canya d'haure nius*. El significat de les tres és el mateix 'algú alt i prim'. A banda del significat es pot ressaltar que les locucions ens ajuden a entendre on es crien les *canyes* i per què s'empren, o siga, per entendre el món que ens envolta. També usa *com un canya* per a indicar 'algú o alguna cosa prima'.

com cep fruitós+ *loc. adj.* 1. Algú o alguna cosa, fètil. *I era la llei; recordà el salm que pronostica: Ta muller esdevindrà com cep fruitós dins el secret de ta casa. (Sense la terra promesa, 1991: 487, 5).*

Aquesta locució es fa servir metafòricament, com moltes de les anteriors en aquest cas, per descriure una dona fètil.

com el blat a Castella+ *loc. adv.* 1. Algú o alguna cosa que es cria sense conreu ni cura i amb absoluta llibertat (*VALOR*). *Casilda ja diem que l'havia criada com el blat a Castella. De filar, teixir i aqueixes altres coses esmentades per Muntalt, no en sabia un mos. (Les animetes, 1976: 272, 19).*

Aquesta locució només és inventariada per Valor (2013-7, 146). A més a més, no s'ha trobat documentada en cap altre diccionari o document. Pot ser un neologisme creat pel mateix autor: Castella, a diferència del País Valencià, té molt de territori pla i, per això, molts camps on plantar *blat* i altres cereals. A més a més, sol ser una zona més plujosa que la mediterrània i no necessita tanta cura per poder créixer. L'escriptor valencià l'aplica a persones i a altres coses.

---

⁴ Maria Conca acaba l'article sobre la riquesa fraseològica d'Enric Valor amb aquestes sàvies paraules: "En conclusió, l'estil de llengua configurat per Valor s'ha adequat perfectament a les exigències de versemblança del món de ficció de la rondalla, car aquest és un text que conté unes marques personals, espacials i temporals molt específiques, on trobem uns personatges: llenyaters, bruixes, forners, gegants, velletes, reis, prínceps, cavallers, dimonis, que han de parlar d'acord amb la seva condició i segons l'interlocutor, el tema i la situació comunicativa. Així, tant el narrador com els personatges, quan es troben en situacions interactives, de diàleg, usen una llengua oral col·loquial, rica en matisos expressius, que venen donats, en gran mesura, per les característiques de la fraseologia emprada, corresponent a una varietat molt interessant de la llengua catalana en el coneixement de la qual Enric Valor és cap de caps".

cobrar pel pebre+ *loc. verb.* 1. Cobrar, molt car alguna cosa. -*Deu ser cosa d'anar-s'ho pensant i no comprar-ne sempre de la Manxa, d'aqueixos de la Hoya Gonzalo, que te'ls cobren pel pebre.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 527, 7).

És una variant de la locució *costar el pebre* amb el mateix significat i arrellegada en el *DCVB* i en el *DNV*. A l'edat mitjana, el *pebre sec* s'emprava com a moneda de canvi: era molt car perquè normalment s'havia d'importar.

Un altre grup important és el de les locucions nominals que designen plantes, arbres o fruits: *argelaga vera*, *botja fematera*, *bufalaga vera*, *cigró de saüc*, *herba coronel·la*, *perera tendral*, *pi donzell*, *sevina xaparra*, *timó mascle* i *timó reial*. Vegem-ne algun petit detall.

botja fematera+ *loc. nom.* 1. (*Helichrysum stoechas*) Sempreviva borda¹ (*loc.*) *En l'altre, penjant de petites estaques, apareixien serps dissecades, gripaus en moixama i una botja fematera plena de mosques mortes.* (*L'envejós d'Alcalà*, 1975: 170, 23).

Locució metonímica perquè al·ludeix a un dels usos d'aquesta planta: fer fem, ja que es podreix prompte (Pellicer 2001, 116); és denominació de Penàguila, Benifallim, la Torre de les Maçanes, Castalla, Tibi, Gorga, Benilloba i Benialfaquí.

bufalaga vera+ *loc. nom.* 1. (*Alyssum spinosum*) Botgeta¹. *En aquella ombria hi havia sàlvia, bufalagues veres, corones de reina agafades a les roques [...].* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 250, 3).

Sinònim de *botja blanca*; totes dues són denominacions conegudes al País Valencià (Cavanilles 1802, 402). Retrobem l'especificador *ver*, *vera* en *argelaga vera*:

argelaga vera+ *loc. nom.* 1. (*Ulex parviflorux*) Argelaga¹. *També li collí estepes, argelagues veres i fenàs secallós que li servissen de bon encenall.* (*La mestra i el manyà*, 1975: 404, 16).

cigró de saüc+ *loc. nom.* 1. (*Cicer arietinum*) Cigró^{1a} de la varietat *macrocarpum* que es cultiva des de l'època romana en la població de Fuentesauco i altres llocs de la comarca zamorana de La Guareña. *Arròs, un parell de quilos... cigrons del saüc, un quilo.* (*Temps de batuda*, 1991: 225, 15).

Documentada per Reig (2015). Al·ludeix a la procedència d'aquest llegum.

herba coronel·la+ *loc. nom.* 1. (*Dorycnium hirsutum*) Botja peluda¹ (*VALOR*). —*L'herba coronel·la, que li rebaixe la sang!* (*L'envejós d'Alcalà*, 1975: 181, 22).

Fitònim només documentat en Valor (2011-3, 154). És aplegat en diferents manuals de plantes com a *coronela* (Pellicer 2001, 96).

perera tendral+ *loc. nom.* 1. Arbre que fa peres¹ grosses, vermelloses, llargueres, molt sucoses i molt bones, maduren pel juliol i l'agost. *Adrià trau la berena de l'arganell, i, a*

l'ombra d'una perera tendral que hi havia vora marge, estén una manteta, posa dos cantals per a seure-hi, un de gros i un altre de petit per al fillet, i comencen a dinar. (Nabet, 1976: 360, 17).

Denominació basada metonímicament en el nom de la varietat de fruita: *pera tendral*: ‘pera grossa, vermellova, llarguera, molt sucosa i molt bona que madura pel juliol i l’agost.’ (DDL). (DDL).

pi donzell+ *loc. nom.* 1. (*Pinus pinea*) Pi pinyoner¹ (*loc.*). [...] on en una de les successives existències per què havia passat, havia estat arbre, un pi donzell coput, fort i resistent, mai no abatut pels vents ni les tempestes. (Sense la terra promesa, 1991: 81, 22).

Locució metonímica, segurament formada perquè és un pi que sol aparèixer sol, sense cap més a la vora.

Segons Bigas (1996: 71), “La saviesa popular no té prou coneixements per a discernir el sexe de les plantes, si és que es pot parlar de sexe de les plantes, aquests organismes tan heterogenis que presenten diversos sistemes de reproducció. És a dir que probablement ni *mascle* ni *femella* tenen res a veure amb el sexe com a element reproductor i, en canvi, poden fer referència a característiques dels individus mascle o femella en el món humà o animal, generalitzades culturalment en la nostra societat i probablement allunyades del món de la realitat no ja vegetal sinó, fins i tot, d’algunes espècies animals”. Seran mascle plantes les més fortes, més grans i de color més intens. Açò és el que ocorre amb el *timó mascle*, el nom de la qual s’ha format perquè s’assembla a una altra planta, el *timó*, tot i que les flors i la planta són més grans.

timó reial *loc. nom.* 1. (*Dictamnus hispanicus*) Planta de la família de les rutàcies, molt aromàtica, de fulles pinnaticompostes, i flors zigomorfes amb la corol·la blanca o rosada, emprada com a hipotensora i abortiva. [...] i trià uns grapats d’herbes poc comunes, com *blenera*, *herbeta de la sang* o *timó reial* [...]. (El rei Astoret, 1975: 310, 12).

Reial indica que és el bo. En aquest cas sembla que és el bo, perquè és l’ingredient més important per a fer l’*herbero*, beguda alcohòlica molt popular en les comarques del Comtat, l’Alcoià i la vall d’Albaida.

Unes altres locucions interessants per la formació i pel significat són les següents.

alls durs+ *loc. nom.* > **allioli**. 1. Salsa feta d’all i oli. *Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l’allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d’estimular-nos. (Enllà de l’horitzó, 1991: 309, 4).*

Alls durs és el sinònim de *allioli* comuna en terres meridionals. Enric Valor fa servir tots dos mots.

3. El model composicional i la llengua d'Enric Valor: la geosinonímia

Enric Valor teixeix un model lèxic convergent: la norma fabriana actua de bastiment, d'estructura i l'enriqueix amb aportacions lexicosemàntiques i fraseològiques que pren dels clàssics antics i dels parlars vius. Aquesta manera de fer de l'escriptor de Castalla ha amerat pregonament el català que s'ha difós durant els darrers decennis entre els valencians. Hi havia el desig de conjugar dos objectius fonamentals i imprescindibles per a donar viabilitat a l'idioma: la construcció d'un estàndard compartit que assegure la comunicació entre els parlants de tot el territori i que permeta arribar a un mercat cultural comú, i la identificació (emocional, social) d'aquests parlants amb el model.

Podem afirmar que Enric Valor va confeccionar un model lèxic literari de referència del català al País Valencià i aquest era un model fabrià. Per a corroborar aquesta manifestació ens recolzem en les estadístiques⁵ estretes de la tesi doctoral inèdita de Martines (2017) ja que Valor forneix el seu model lèxic amb paraules i fraseologia de tot el domini lingüístic, així crea un model composicional tal i com demanava Pompeu Fabra i segueix la doctrina de Guarnier i Giner. L'escriptor castallut fa servir diferents mecanismes per a confeccionar aquest model de llengua mitjançant la seua obra literària. En les narracions trobem molts testimonis de variació sinonímica, de geosinònims que l'escriptor valencià fa servir algunes

---

⁵ El *DOLEV-Natura* consta de 1797 paraules i 349 UFs recopilades de la totalitat de l'obra literària del mestre valencià. 50 mots, 79 UFs i 72 acepcions no són enregistrats per algun dels diccionaris de referència (*DIEC2*, *DDL*, *DCVB* i *DNV*). Cal destacar que 5 de les 50 paraules sí que són presents en *VALOR* (4) i en el *DECat* (1); 12 de les 79 unitats fraseològiques les inventaria *VALOR* (9), el *DGMG* (1), el *DECat* (1) i el *GDLC* (1); i 3 de les 72 noves acepcions són registrades per *VALOR*. Tot això només quant al lèxic de la natura, no ho oblidem, el nostre punt d'atenció. El percentatge respecte al total de mots és del 3%, d'UFs és del 23% i d'acepcions del 2%. Destaca el de la fraseologia, cosa que es deu al fet que els personatges de les narracions de Valor reflecteixen la manera de viure i d'entendre el món de la gent del migjorn valencià i, a més, la fraseologia és la que més variació dialectal té i el *DIEC2* no n'arreglega gaire.

El *DOLEV-Natura* és un diccionari descriptiu, per la qual cosa conté bona part de lèxic que no és inventariat pel *DIEC2*. Després d'examinar aquest lèxic hem comprovat que hi ha 244 paraules que no són arreglegades per aquest diccionari i, d'aquestes, 112 no han estat incorporades pel *DDL*, un percentatge important perquè és un 47% del total. Aquestes paraules sí que han estat inventariades pel *DCVB* i/o pel *DNV*. Els diccionaris normatius no es caracteritzen per incloure gran quantitat de locucions, cosa que sí que fan els diccionaris descriptius (*DDL*, *DCVB*) i també el *DNV*; per açò el nombre de fraseologia no present en el *DIEC2* és més significatiu: 137. El *DDL* n'arreglega 77, un 56% del total; les altres les hem trobades en el *DCVB* i/o el *DNV*. Finalment cal destacar un grup de 21 mots, 10 UFs i 16 acepcions normatives que han estat inclosos pel *DIEC2* i no pel *DDL*, descobrint que pot ajudar a completar aquest diccionari.

vegades en un mateix fragment. Açò ajuda a conèixer el més proper i, normalment també, el que s'utilitza en la llengua literària.

Seguidament il·lustrarem uns exemples que basteixen aquest model composicional.

alls durs*/allioli

Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l'allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d'estimular-nos. (Enllà de l'horitzó, 1991: 309, 4).

Empra el nom normatiu *allioli* per a fer-nos saber el significat del geosinònim *alls durs* poc conegut pel seu ús restringit territorialment: propi dels pobles de la Serra de Mariola.

alzina de fulla llarga/carrasca

Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre, els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollancre [..]. (Temps de batuda, 1991: 20, 6).

Fa servir dos geosinònims, el primer del català oriental i el segon de l'occidental, cosa que facilita la comprensió i ajuda a l'estandardització del lèxic.

eriçó/cadira de pastor

Agafàrem un corriol que hi pujava degradat -un caminet de perdius- entre amples coixins de punxoses cadires de pastor o eriçons, que sens dubte donaven expressiva designació a la soberga altura. (Temps de batuda, 1991: 125, 27).

Usa el vocable normatiu *eriçó* vora del geosinònim valencià *cadira de pastor*.

pollancre/xop

Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre, els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollancre -molt abundants vora el nostre riuet-, les nogueres i les serveres. (Temps de batuda, 1991: 20,7).

Ací trobem dos casos de geosinònims; el primer ja explicat adés, *alzina de fulla llarga o carrasca*; i el segon, *xop* del català occidental i *pollancre* de l'oriental.

sanguinària/herbeta de la sang/cua de gat

Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbeta de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diürètica i estomacal, l'àrnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra... (La idea de l'emigrant, 1982: 253, 21).

És molt freqüent fer servir la sinonímia en els noms de plantes o animals com ja s'ha pogut copsar en alguns dels exemples anteriors. Enric Valor (2013-4, 154) defineix *herbeta de la sang* amb el mateix significat que *sanguinària*. També empra el geosinònim *cua de gat* utilitzat a Catalunya segons el *DCVB*.

xara/garriga

Travessàrem la garriga devers el barranc. La humitat de la boira se'ns apegava a la camisa, a les celles, als cabells, als pantalons, que a més arplegaven la mullena creixent de les mates de la xara. (Temps de batuda, 1991: 143, 8).

L'últim testimoni de geosinònims en el mateix fragment és el de *garriga*: estàndard general i *xara*: valencià meridional.

En el cas de *farigola* preval la forma de gran part del català occidental *timó* (38), però es mostra també el cas de *frígola* (1) segurament per influència del parlar mallorquí de la Marina Alta, present en la novel·la *L'ambició d'Aleix*.

Adés s'han analitzat els geosinònims *alzina de fulla llarga* i *carrasca*, però és interessant destacar també que el mot més característic del català occidental *carrasca* (99), triplica les vegades que trobem *alzina* o *alzina llarga* (32) en el *COLEV*.

Cadira de pastor (3) i *eriçó* (3) s'han estudiat adés. Són geosinònims valencians que empra el mateix nombre de vegades.

Seguidament mostrem un llistat de doblats sinonímics en els quals s'utilitza en més ocasions el mot estàndard comú més naturalitzat pertot.

- *atzavara* (3) i *pitèra* (2): només els usa a les rondalles. La variant *pitèra* és pròpia del País Valencià.
- *blat* (102) i *forment* (2): l'ús del mot valencià *forment* és pràcticament simbòlic i es decanta clarament per l'estàndard general *blat*.
- *cirerer* (9) i *cirer* (1): la segona forma només apareix en la rondalla *el Rei Astoret* i s'inclina per *cirerer* que és la més estesa.
- *civada* (3) i *avena* (2): apareix una vegada més el mot del català general *civada* que el característic del valencià *avena*.
- *gla* (6) i *abellota* (1): només usa una ocasió la variant formal valenciana de *bellota* en la rondalla *Home roig, gos pelut i pedra redona*. En totes les altres ocasions empra la forma estàndard general *gla*.
- *heura* (6) i *hedra* (1): només fa servir una vegada la forma arcaica pròpia del català occidental en la rondalla *Don Joan de la Panarra*, en la resta sempre usa *heura*.
- *nou* (14) i *anou* (1): la variant secundària *anou* apareix en la novel·la *Enllà de l'horitzó*; a més a més, cal destacar que mai empra la forma *anouer*, sempre l'estàndard femení *noguera*.
- *romaní* (36) i *romer* (16): s'inclina per la variant del català oriental. Segurament perquè ja havia neutralitzat en la llengua literària la pròpia del català occidental *romer*.

- *salze* (1) i *sàlzer* (1): el primer és la forma general normativa i la segona una variant ortogràfica que s'empra a algunes zones del País Valencià.

Ara, mostrarem altres exemples de mots en els quals la paraula més utilitzada és la del valencià meridional, general o de l'occidental.

- *bresquilla* (10) i *préssec* (3): utilitza majoritàriament el mot valencià, però vuit vegades ho fa com a malnom d'un dels personatges.

- *creïlla* (14) i *patata* (3): predomina la paraula valenciana; el mot general *patata* és utilitzat però només en alguna rondalla.

- *dacsa* (32) i *panís* (6): empra dos mots propis del valencià; el primer de la zona central del País Valencià, el segon de la majoria del català occidental. No hi ha cap cas de la locució nominal *blat de moro* usada a moltes contrades de Catalunya, incloent-hi el català nord-occidental.

- *safanòria* (6) i *pastanaga* (1): empra quasi sempre la forma característica del català occidental i de part algunes zones del català oriental com Girona i Mallorca. Únicament usa la forma *pastanaga* per a referir-se a la borda, la no conreada.

- *vimen* (3) i *vímet* (1): té preferència per la forma del valencià meridional i part del català occidental per davant de la forma normativa.

- *xara* (45) i *garriga* (28): el vocable del valencià meridional pràcticament dobla al del català general.

- *xop* (17) *pollancre* (2) i *pòpul* (1); *xopada* (8) i *pollancreda* (1): els termes del català occidental *xop* i *xopada* són els més usats; també fa menció dels del català oriental i, fins i tot, introdueix el vocable *pòpul* emprat a Almassora i l'Alguer segons el *DCVB* i el *ALDC*.

Un cas interessant és el de *esclata-sang* (5) i *rovelló* (5). El primer terme només apareix a la rondalla *El llenyater de Fortaleny*, cosa que fa pensar que Valor la va deixar en desús posteriorment per emprar la forma general *rovelló*.

4. Obres citades

Bigas, Montserrat i Milian, Marta. *Anàlisi morfològica dels noms de planta*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1996.

Casanova, Emili. "Aportacions d'Enric Valor a la lexicografia catalana: el Vocabulari Castellut de 1948 d'Enric Valor i Josep Giner." Carbonell, A. ed. *Actes del simposi d'estudi i festa Enric Valor*, Alacant, Diputació d'Alacant, 1996: 157-180.

- . “Enric Valor, lexicògraf, salvador del lèxic i etimòleg”. En Casanova, E. i Mora, R. i Sanchis, J. eds. *Enric Valor, un home de poble*. Agullent/València: Denes/IEVA, 2002. 189-224.
- . “La contribució d’Enric Valor a la lexicografia catalanovelenciana”. En Verònica CANTÓ *et al.* Eds. *Enric Valor. El valor de les paraules*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2010. 168.
- CIMTAC = Martines, Josep i Martines, Vicent dirs. *Corpus Informatitzat Multilingüe de Textos Antics i Contemporanis*, amb la direcció adjunta de M. Àngels Fuster i Elena Sánchez. Alacant: ISIC-IVITRA, 2012.
- Conca, Maria. “La riquesa fraseològica en la producció rondallística d’Enric Valor.” Carbonell, A. ed. *Actes del simposi d’estudi i festa Enric Valor*, Alacant, Diputació d’Alacant, 1996: 47-60.
- Colomina, Jordi. “Enric Valor i el lèxic normatiu”. *Enric Valor, el valor de les paraules*. Alacant: Acadèmia Valenciana de la llengua, 2010. 152–167.
- CTILC = Rafel, J. (dir.). *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d’Estudis Catalans, disponible a Internet: <http://ctilc.iec.cat/>.
- DCVB = Alcover, A. M. i F. de B. Moll. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, Moll. Disponible a Internet: <http://dcvb.iecat.net/>.
- DECat = COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona, Curial edicions catalanes/La Caixa, 1995. 10 vols.
- DDLc = *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, Institut d’Estudis Catalans, 1985. Disponible a Internet: <http://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>.
- DFerrerPastor, v. Ferrer Pastor, Francesc, 1985.
- DIEC2 = *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d’Estudis Catalans, 2007. Disponible a Internet: <http://dlc.iec.cat>.
- DGMG v. Martí Gadea, Joaquim, 1891.
- DNV = *Diccionari Normatiu Valencià*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2014. Disponible a Internet: <http://www.avl.gva.es/dnv>.
- GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998.
- Martí Gadea, Joaquim. *Diccionari General Valenciano-Castellano*, València, 1891.
- Martines, Josep. “El canvi semàntic a propòsit de *enze*, *enza*: un estudi del lèxic d’Enric Valor”. *Ítaca. Revista de Filologia* 2 (2011): 143-204.
- Martines Llinares, Joan de Déu. “El diccionari de la Natura de l’obra d’Enric Valor.” *Mirabilia/MedTrans* 2 (2015): 191-207.

- . “El diccionari de l’obra literària d’Enric Valor. La natura (dolev-Natura). Volum I. Manifestacions de la natura: els fenòmens, els vents, els cel i els astres i el clima.” *eHumanista/Monographs*, 2019. Disponible a internet:
<https://www.ehumanista.ucsb.edu/sites/default/files/sitefiles/publications/monographs/Volum I Les manifestacions de la natura definitiu.pdf>
- Pellicer i Bataller, Joan. *Costumari botànic*. Picanya: edicions Bullent, 2000.
- . *Costumari botànic* [2]. Picanya: edicions Bullent, 2004.
- . *Costumari botànic* [3]. Picanya: edicions Bullent, 2004.
- Rafel, Joaquim. “Valor i el lèxic català” dins Salvador, V. i Lawick van, H. eds. *Valoriana. Estudis sobre l’obra de Valor*, Castelló de la Plana, Universitat Jaume I, 1999: 75-104.
- Reig, Eugeni S. *El valencià de sempre*, Alzira, Bromera 2015.
- Romeu, Xavier. *Breu diccionari ideològic*. Barcelona: Teide, 1976.
- Vallés i Xirau, Joan (dir.). *Noms de plantes*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2009. Disponible a Internet: http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris_En_Linia/191/
- Valor, Enric. *Obra literària completa* València: editorial Gorg, 1975-76. 2 vols.
- . *Obra literària completa Volum III*. València: Fernando Torres editor, 1982.
- . *Vocabulari fonamental*. Esplugues de Llobregat: Plaza i Janés, 1988.
- . *Vocabulari escolar de la llengua*. València: Carena, 1989.
- . *Rondalles valencianes d’Enric Valor*. València: Bullent, 2010-2015. 8 vols.
- . *Sense la Terra promesa*. València: Tàndem, 1991.
- . *Temps de batuda*. València, Tàndem, 1991.
- . *Enllà de l’horitzó*. València, Tàndem, 1991.

5. Diccionari dels vegetals

A

•**abellota** *f.* (1) > **gla**

1. [NCOMPT] Fruit d'un arbre del gènere de l'alzina i del roure, sec, indehiscent i proveït d'una cúpula a la base. *Mira, Tonet: pega volta per les baixades de la serra, on hi ha tanta motada de carrasca, i que vagen plegant l'abellota. (Home roig, gos pelut i pedra redona, 1976: 265, 27).*

•**abriüll** *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Centaurea calcitrapa*) Herba de fulles i capítols de flors purpúries, fortament espinoses, que creix en camins, ermots i amorriadors de bestiar. *S'ho llevava del pensament amb un sacseig de cap, com si el pensament dolent fos un abriüll que se li hagués enganxat als cabells negres i espessos. (Sense la Terra Promesa, 1991: 301, 13).*

acàcia *f.* (21)

1. [NCOMPT] (*Robinia pseudoacacia*) Arbre de fusta dura, amb flors grogues molt oloroses agrupades en glomèruls i fruit en llegum, sovint conreat en jardins. [...] *com ara la dolçor del ventijol, que en aquelles hores movia els plomalls tendres de les acàcies i engronsava amb delicadesa els panissars de les hortes del riu d'Alcoi. (L'albarder de Cocentaina, 1976: 156, 28).*

acant *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Acanthus mollis* L.) Planta herbàcia de fulles grosses i amb una tija florífera de més d'un metre d'alçada. ⇒ *fulles d' ~. [...] tots tres en llits historiat, de ferro, adornats de planxes fines amb pintures barroques tals com grius, fulles d'acant, espigues... (Temps de batuda, 1991: 76, 6).*

agràs *m.* (8)

1. [NMASS] Raïm verd. [...] *la curta vinya, amb les perles de l'agràs. (La idea de l'emigrant, 1982: 235, 2).*

LOCUCIONS

•**en agràs** *loc. adj.* 1. Verd. *Era net de tota herba; els fraus, en pols; les rabasses, descorconades; els pàmpols, polsosos de sofre; els raïms, en agràs, llargs i premuts.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 214, 2).

•**albadoc** *m.* (5)

1. Vegeu *badoc m.*

LOCUCIONS

com un albadoc de magraner+ *loc. adj.* 1. Algú o part del cos pujat de color a causa d'una emoció intensa. *La Marieta es va fer vermella com un albadoc de magraner.* (*Les animetes*, 1976: 270, 27).

àlber *m.* (5)

1. [NCOMPT] (*Populus alba*) Arbre que creix al costat dels rius, amb el revers de les fulles blanc i l'escorça d'un gris molt clar. [...] *i no veu ningú ni sent més ocells que aquells moixons que ja hem dit que refilaven dins el fresc fullatge de les acàcies, dels àlbers i dels llorers.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 73, 16).

albercoc *m.* (3)

1. [NCOMPT] Fruita petita, redona, de color groguenc, amb un solc lateral i la pell vellutada. [...] *ni havia corregut lliurement per les hortes furtant cireres o albercocs i perseguit pels irascibles guardes rurals, [...].* (*Sense la terra promesa*, 1991: 243, 23).

LOCUCIONS

•**albercoc del Patriarca** *loc. nom.* 1. Albercoc¹ gros, de color blanquinós o groc-vermellós, és bo i madura pel juny (*DCVB*). *Dinarem en la taula, Margarida de la seua berena, però amb postres i aigua, és clar, de la vella, que li donà uns albercocs del Patriarca molt fins.* (*El rei Astoret*, 1975: 316, 7).

albercoc *adj.* (10)

1. Alficòs². *Aquella nit mateixa, adormits els pares o almenys ben reclosos en la seua cambra, tots els criats recollits així com les seues germanes, que eren un parell d'albercocs, [...].* (*El Castell del Sol*, 1975: 104, 14).

•**albergina** *f.* (3)

1. Vegeu *albergínia f.*

albergínia *f.*

1. [NCOMPT] Fruit de l'alberginiera¹. *Però miren: per als pobres, una horteta ajuda molt d'albergines, de creilles, de bajoquetes i penques, de fruita del temps...* (*Temps de batuda*, 1991: 80, 28).

alberginiera f.

1. [NCOMPT] (*Solanum melongena*) Planta de la família de les solanàcies cultivada als horts, de fruit carnós, de color morat, de polpa clara i amb llavors.

alfàbega f. (4)

1. [NCOMPT] (*Ocimum basilicum*) Planta herbàcia, anual, de la família de les labiades, molt olorosa, de fulles enteres i flors blanques i rosades. *Les monedes de Beatriu havien fet bullir l'olla, com vulgarment es diu, i allò, la casa aquella, estava feta una ascla d'or i el carrer enramat amb murta, fulla de xop i algun brot de d'alfàbega. (La mestra i el manyà, 1975: 411, 1).*

alfals m. (21)

1. [NCOMPT] (*Medicago sativa*) Herba perenne de tija erecta molt ramificada, flors moradenques en raïm i fruits en llegum caragolat en hèlix, molt cultivada com a planta farratgera. *Jas aquesta Corbella; la tires en terra quan n'estigues prop, i ella tot seguit començarà a segar alfals, vinga de segar-ne. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 374, 19).*

LOCUCIONS

alfals bord o silvestre loc. nom. 1. (*Medicago sativa* ssp. *falcata*) Planta de la família de les papilionàcies, molt semblant a l'alfals¹ cultivat, però de flors grogues i fruit falcat, que es fa espontàniament als marges i herbassars (DIEC2). *-És alfals bord, de la mateixa família que l'alfals que es fa a les hortes -li explicà científicament Monlió-. El conreat es diu en llatí Medicago sativa i el silvestre Medicago falcata. (Sense la terra promesa, 1991: 339, 29).*

alfalsar m. (2)

1. [NCOMPT] Camp plantat d'alfals¹. *Ja anava a passar de llarg per la vora del poblet i de l'alfalsar, quan s'adonà que, al darrere de les sis dones, malgrat ser vesprada avançada, no hi havia més de tres gavelletes d'herba, petites com a manolls. (Joan Antoni i els torpalls, 1976: 244, 18).*

alficòs m. (4)

1. [NCOMPT] Varietat del cogombre² més llarg i solcat. *Va fer a mans d'Ermínia, que s'hi avançà, un cabasset amb albergines, alficossos i unes tendres carabassetes de quaranta dies, que les dames van agrair, sincerament, moltíssim. (Temps de batuda, 1991: 153, 29).*
2. •[NCOMPT] Algú, infeliç, babau, beneït (DNV). *En veritat, hi ha dies que és molt alficòs el corb, tant, que una volta... (La rabosa i el corb, 1976: 418, 5).*

ANTROPONÍMIA

Alficòs *m.* —*Sí, sí —prosseguia el regidor—; ara lligarem, allà amunt, una corriola, i ací avall l'ase de Batistet l'Alficòs.* (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 234, 19).

•**alficossenc** *adj.* (1)

1. Que tira a alficòs¹ (DNV). *Hi ha allà tota mena de menges delitoses: dolços de tota classe... el carabassat alficossenc, el torró de Xixona, els pastissos d'ametla, les ametles ensucrades d'Alcoi, el padou de Castalla...* (La rabosa i el corb, 1976: 421, 23).

alga *f.* (1)

1. [NCOMPT] Planta que viu a l'aigua o en sòls humits i que es nodreix per fotosíntesi. [...] *els eixien a l'encontre, tots lluminosos i salobrencs, olorosos d'algues i mariscs, els pobles costaners on anaven d'excursió.* (Sense la terra promesa, 1991: 413, 25).

all *m.* (7)

1. [NCOMPT] (*Allium sativum*) Planta hortícola amb una cabeça dividida en bulbils i amb una olor forta característica. *A l'arribar a la porta de la Casa Gran, Irene entrà diligent a demanar els alls a l'estatgera; [...].* (Enllà de l'horitzó, 1991: 305, 19).

LOCUCIONS

alls durs+ *loc. nom.* > **allioli** 1. Salsa feta d'all i oli. *Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l'allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d'estimular-nos.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 309, 4).

allioli *m.* (2) > **alls durs**

1. [NMASS] Salsa feta d'all i oli. *Els alls durs, com diuen per aquelles serres, o l'allioli amb què es coneixen a la Baixura, acabaven d'estimular-nos.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 309, 4).

•**almasset** *m.* (1)

- 1a. [NCOMPT] (*Lygeum spartum*) Espart^{1b} bord (DNV).
- 1b. +[NMASS] Fibra tèxtil d'almasset^{1a}. *El Comitè de Defensa s'ha fet càrrec del domicili de mossèn Fidel, un capellà més fi que l'or i més fals que una corda d'almasset.* (Temps de batuda, 1991: 356, 11).

alzina *f.* (32) > **carrasca**

1. [NCOMPT] (*Quercus ilex*) Arbre amb les fulles d'un color verd fosc, de fusta dura i resistent i que produeix aglans com a fruit. [...] *un poc abans sedejant i àrida, es tapava ací d'aromàtiques labiades, de terreres i amargoses coscolles, de negres alzines revellides.* (Viatge de Nadal, 1982: 395, 8).

LOCUCIONS

alzina de fulla llarga *loc. nom.* 1. (*Quercus ilex*) Alzina¹ (DIEC2). *Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre, els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollancre [..]. (Temps de batuda, 1991: 20, 6).*

alzinar *m.* (4)

1. [NCOMPT] Lloc poblat d'alzines¹. *Cinc dies de penosa marxa per camps incultes, per alzinars frondosos amb sotabosc poc menys que intransitable, per clotades d'aiguamolls, el menaren per fi a un salobrar immens on el sol reverberava que no deixava obrir els ulls. (Castell del Sol, 1975: 91, 11).*

alzinar *v.* (1)

1. *intr. pron.* Posar-se dret el cos o una part del cos. *Avançava a pleret, les cabres ara i adés alzinant-se per abastar els flocalls més tendres de les matollades. (Temps de batuda, 1991: 112, 12).*
2. *tr.* Un cos vertical, sobreeixir en un lloc atenyent una certa alçària.
  - *adj.* *A l'esquerra del camí, trobaren prompte el mas de l'Adroguer, poèticament alzinat entre conreus i pins, [..]. (L'ambició d'Aleix, 1982: 48, 7).*

alzinat *adj.* (4)

1. Vegeu *alzinar v.*

ametla *f.* (33)

- 1a. [NCOMPT] Fruit ovalat en drupa, de pell vellutada de color verd. *És que -balbucejà una mica el servidor- cal tenir en compte que hi ha per vendre part de la collita de l'oli i de l'ametla de l'any passat, [..]. (Sense la terra promesa, 1991: 12, 13).*
- 1b. [NCOMPT] Llavor comestible de l'ametla^{1a}. *Anava Marçal al davant, portant al muscle un saquet amb carn tendra, formatge, figues, panses, ametles, patates, una mica d'arròs i sal. (La mestra i el manyà, 1975: 398, 19).*
- 1c. [NCOMPT] Ametla^{1a} madura sense l'embolcall exterior, amb una closca llenyosa de forma ovalada, acabada en punta per un extrem. *Margarida tragué, doncs, l'ametla, l'esclafà i es menjà el galló més prompte que canta un gall. (El rei Astoret, 1975: 331, 20).*
2. [NCOMPT] Objecte de forma d'ametla^{1c} (DIEC2). *[..] va veure un jove formosíssim, bru, d'ulls negres d'ametla, esvelt, que a la porta del parc argüia amb la gent de la guàrdia, i ordenà tot seguit que el deixassen entrar. (El patge saguntí, 1975: 248, 30).*

ametlat *adj.* (1)

1. Objecte en forma d'ametla^{1c}. [...] *amb el seu cutis morè i els seus ulls negres i ametlats, guardats per unes extraordinàries pestanyes llargues i espesses, negres i brillants. (Sense la terra promesa, 1991: 50, 8).*

ametler *m.* (39)

1. [NCOMPT] (*Prunus dulcis*) Arbre que produeix ametles^{1a}. *Allà serem uns monarques famosos i respectats, amb milers de súbdits, cents de milers de fanecades de sembradura, d'oliverar, d'ametlers, centenars de masades, dotzenes de riuets i fonts, panys d'hortes que lleven un pesar de mirar... (El Castell del Sol, 1975: 103, 16).*

•**ametlerar** *m.* (4)

1. Vegeu *ametllerar m.*

ametllerar *m.*

1. [NCOMPT] Camp plantat d'ametlers¹. [...] *també de les plantacions noves (se'n feien confiant en la victòria), millora ment d'oliverars, ametlerars, etcètera, [...]. (Enllà de l'horitzó, 1991: 93, 3).*

•**anou** *f.* (1)

1. Vegeu *nou f.* -*Mentre que no ho veja, no m'ho crec, que envien ni una closca d'anou - feu Pere. (Enllà de l'horitzó, 1991: 525, 12).*

apegar *v.*

LOCUCIONS

apegar-se com una llapassa *loc. verb.* 1. +Adherir-se fortament. *I ell arribà a desesperar-se, puix tenia l'amor a ella apegat com una llapassa enmig del cor. (Contalles de la boira, 1982: 340, 26).*

aranyó *m.* (1)

1. •[NCOMPT] (*Prunus spinosa*) Aranyoner¹. *Les vinyes de David creixien en un terreny ben llaurat, en pols, sense una calcida, sense un aranyó, sense ni tan sols una inofensiva mata de corretjola. (Temps de batuda, 1991: 111, 7).*

aranyoner *m.* (2)

1. [NCOMPT] (*Prunus spinosa*) Arbust de branques molt espinoses, amb fulles caduques, i flors blanques i abundoses que es fa als marges i bardisses. *Tallarem cinc-centes estagues d'aranyoner i les plantarem a tall de sarments. (El Castell del Sol, 1975: 109, 18).*

arbocer m. (2)

1. [NCOMPT] (*Arbutus unedo*) Arbre perennifoli que pot atènyer uns 10 metres d'alçària, de fulles verdes i planes i de flors blanques i amb una corol·la en forma d'esquella. *S'assegué a l'ombra d'un arbocer. (El rei Astoret, 1975: 320, 22).*

arbre m. (217)

1. [NCOMPT] Planta perenne de tronc elevat i llenyós que a partir de certa altura presenta branques amb fulles. ⇒ *peu dels arbres // soca d'un ~ // arbres fruiters. Les blanques, en els flocalls dels arbres, apujaven i abaixaven la llarga cua i els feien estrambòtiques veuarres i ganyotes. (La rabosa i el corb, 1976: 423, 21).*

LOCUCIONS

arbre blanc loc. nom. 1. (*Populus alba*) Àlber¹. [...] *es va asseure a descansar vora una font que queia sorollosament dins una gran bassa rodejada de pins, xiprers i arbres blancs. (L'amor de les tres taronges, 1976: 144, 6).*

argelaga f. (49)

1. [NCOMPT] (*Ulex parviflorux*) Arbust molt espinós, ramificat amb fulles simples i flors grogues que s'obren a la primavera. [...] *sabia triar un rodal de romanins i estepes, que són dolços de tocar, i fer que, a Jeroni, li'n pertocàs un altre ple de punxoses argelagues, gavarreres i cadiretes de pastor. (Peret, 1976: 280, 15).*

LOCUCIONS

argelaga negra loc. nom. 1. (*Calicotome spinosa*) Arbust de la família de les papilionàcies, molt espinós, de color verd fosc amb fulles trifoliolades, flors grogues primaverals i fruit en llegum, abundant a les brolles mediterrànies de sòls silicis (DIEC2). [...] *passejant molt a pleret per mig d'un pla de romanins i timons i argelagues negres florides, que hi ha al capdamunt d'un alt pinós i piramidal que es diu el Puntal d'Amorós. (La rabosa i el corb, 1976: 421, 1).*

argelaga vera+ loc. nom. 1. (*Ulex parviflorux*) Argelaga¹. *També li collí estepes, argelagues veres i fenàs secallós que li servissen de bon encenall. (La mestra i el manyà, 1975: 404, 16).*

arn m. (1)

1. [NCOMPT] (*Paliurus australis*) Espinavessa¹. [...] *passaren estrets aspríssims; rodejaren camps immensos d'arnets de llargues punxes entremesclats amb intricats esbarzers [...]. (El Castell del Sol, 1975: 96, 18).*

àrnica f. (4)

1. [NINCOMPT] (*Arnica montana*) Herba medicinal perenne, proveïda de fulles en roseta, tija senzilla i flors de color groc ataronjat, que es fa a l'alta muntanya i s'utilitza per a

guarir colps. *Ella es va asseure damunt una llavadora de penya sense cap mata, com no fos algun brot d'apegalosa àrnica, i llavors sentí una fam molt accentuada. (Els guants de la felicitat, 1975: 139, 14).*

arròs m. (57)

- 1a. [NINCOMPT] Plat preparat amb base d'arròs^{1b}. ⇒ ~ amb pollastre, ~ amb conill. *S'asseuen tots sis a taula en santa pau i quietud, i, després que el mateixíssim Jesucrist hagué beneït l'arròs i tot el restant recapte amb una dolcesa i unció que impressionà tota la família, es posen a dinar. (El ferrer de Bèlgida, 1975: 191, 13).*
- 1b. [NMASS] Gra de l'arròs^{1c}, de color blanquinós, ric en midó i altament nutritiu. ⇒ *grapat d'~. S'ha posat, a l'acte que li l'he obert, a fassar en el saquet de l'arròs. (Peret, 1976: 255, 4).*
- 1c. [NCOMPT] (*Oryza sativa*) Cereal de tija en canya, fulles linears i aspres i espiguetes penjants després de la floració, conreat extensament en climes càlids i terrenys inundables pel seu gra, que constitueix la base de l'alimentació humana en els països orientals. ⇒ *marjal d'~, palla d'~. [...] -plantacions de tarongers i interminables marjals d'arròs- heretades de sos pares, tots dos traspassats. (Sense la terra promesa, 1991: 260, 19).*

arrossar m. (1)

1. [NCOMPT] Camp plantat d'arròs^{1c}. [...] *en aqueix punt dolç de feracitat on conflueixen l'arrossar i les hortes que reguen del Vall i d'altres sèquies tarquimoses. (L'ambició d'Aleix, 1982: 170, 20).*

•asséver m. (1)

1. *Vegeu sèver m.*

assutzena f. (1)

- 1a. [NCOMPT] (*Lilium candidum*) Planta herbàcia de la família de les liliàcies, de fulles lanceolades i de flors grosses, blanques i oloroses.
- 1b. [NCOMPT] Flor de l'assutzena^{1a}. *L'albat, vestit de blanc completament, fou posat en una cambra dels baixos emparamentada també de blanc i amb adornaments de liris i assutzenes d'artifici. (Sense la terra promesa, 1991: 246, 7).*

atzavara f. (3) > pitera

1. [NCOMPT] (*Agave americana*) Planta de la família de les agavàcies, de fulles en roseta grans i carneses, amb espines a les vores i acabades en una punta aguda, que creix a la costa mediterrània. *I en ser que es va acostar a la vora dreta de la cala, prop de les*

roques adornades de xara, de pins i de blavenques atzavares [...]. (La Mare dels Peixos, 1975: 58, 20).

avellana *f.* (7)

1a. [NCOMPT] Fruit de l'avellaner¹, arbre caducifoli d'aspecte arbustiu, de branques flexibles i de fulles grosses, arrodonides i dentades, cobertes de pèl. —*Jas aquesta avellana. Si mai et veus en un pas dificultós, la parteixes i trobaràs ajuda. (El rei Astoret, 1975: 318, 5).*

1b. [NCOMPT] Llabor oliosa i comestible de l'avellana^{1a}. [...] *donaren compte de les fruites més oloroses dels pomerars i perellonerars del Campet i de les gustoses avellanes de la Fenossosa... (Les animetes, 1976: 277, 12).*

avellaner *m.*

1. [NCOMPT] (*Corylus avellana*) Arbre caducifoli d'aspecte arbustiu, de branques flexible i de fulles grosses, arrodonides i dentades, cobertes de pèl.

avena *f.* (2) > **civada**

1. [NCOMPT] (*Avena sativa*) Cereal amb fulles de color verd blavós i fruits agrupats en una panícula amb nombroses espiguetes penjants. *La vinya, no cal dir, m'era familiaríssima, des dels clots on la planten, els barbats que s'hi fiquen, fins als pàmpols, que arranca l'octubrada, i al raïm que menjàvem o al que veia trepitjar en el cup. Blat, ordi i avena no servaven tampoc secrets per a mi. (Temps de batuda, 1991: 20, 12).*

b

bacora *m., f.* (4)

1. •[NCOMPT] Alficòs² (DNI). —*Açò no pot ser! —es deia el bacorot, tot enfurit, quan tornava a entrar a la seua botiga. (Abella, 1976: 97, 22).*

bacora *adj.* (1)

1. •[NCOMPT] Algú, dotat de poc enteniment (DCVB, DNI). —*Però... —es desesperava la dona—no sigues tan bacorot. Tu creus que això pot ser de veres? (Peret, 1976: 286, 1).*

badoc m.

1. [NCOMPT] Flor masculina del magraner¹ o la carabassera¹. *Declinava la vesprada, com hem dit; un sol que ja tenia reflexos de tardor, acoloria d'albadoc les veïnes serres; [...]. (El pollastre de festes, 1976: 402, 13).*

badoc adj. (1)

1. Algú, que resta immòbil mirant un ésser viu, un objecte, un lloc o un esdeveniment sense fer atenció a res més. [...] *contemplava com a formigues el personal badoc i els festers, i les desfilades, els simulacres de les guerrilles i fins les processons. (Sense la terra promesa, 1991: 221, 21).*

badoc m., f. (5)

1. [NCOMPT] Persona badoca¹. [...] *tan delicada i graciosa en els moviments acompassats i meravellosos de la dansa, que, tant Joan-Antoni com el marit, posaven una boca de badocs que no sabien ni què els passava. (Joan Antoni i els torpalls, 1976: 240, 24).*

bajoc adj. (1)

2. Algú, excessivament ingenu, crèdul, confiat i dòcil. *-Que n'estàs d'equivocat, Frederic! No són tan bajocs. (Enllà de l'horitzó, 1991: 199, 16).*

bajoc m., f. (1)

1. [NCOMPT] Persona bajoca¹. *El bajocot del manyà, com que es passava el dia baix al taller i no veia res, s'ho colava tot gola avall. (La mestra i el manyà, 1975: 396, 16).*

bajoca f. (1)

1. •[NCOMPT] Pebrot^{1a} vermell i gros que no és coent. *A la llum de la matinada, va poder ben contemplar les grans, estranyes i xarolades bajoques —així semblaven les garrofes a Capralenc. (El jugador de Petrer, 1976: 207, 7).*
2. [NCOMPT] Tavella d'una lleguminosa^{1b} cultivada.

bajoqueta f. (9)

1. [NCOMPT] Fesol^{1b}. *El conill crec que s'havia sofregit amb pebre-roig i l'arròs s'havia acolorit amb safrà autèntic, i s'havien incorporat al guis unes excel·lents bajoquetes tendres. (Enllà de l'horitzó, 1991: 114, 27).*
2. +[NCOMPT] Bajoca². *Hi havia un quadro de fesols emparrats, dels de menjar en bajoqueta, [...]. (Temps de batuda, 1991: 303, 19).*

bajoquetar+ m. (1)

1. [NCOMPT] Camp de fesoleres¹. *Les flairoses tomaqueres, el bajoquetar pacientment encanyat i carregat de fruit i de flor, un quadro de dacsà esplendorosa de panolles i un bancal de blat espés i sucós...* (El darrer consell, 1976: 370, 13).

baladre m. (8)

1. [NCOMPT] (*Nerium oleander*) Arbust de fulles metzinoses en forma de cor, de flors grosses, rosades, purpúries o blanques, que creix espontàniament a les rambles meridionals mediterrànies. *Rieres de terra blanca, argelagues i baladres, fondals criadors, hortetes amagades, ametlers i garrofers ben polsosos a l'estiu, [...]*. (El pollastre de festes, 1976: 387, 7).

bananer m.

1. [NCOMPT] (*Musa paradisiaca* sp *sapientium*) Planta herbàcia de grans fulles oblongues, molt cultivada en climes càlids pel seu fruit comestible i com a planta decorativa.

•batafaluga f. (5)

1. [NMASS] Vegeu *matafaluga f.*

bedoll m. (3)

- 1a. [NCOMPT] (*Betula pendula*) Arbre caducifoli, de fulles petites, triangulars i dentades, d'escorça clara, de flors unisexuals i de fruits molt petits amb dues ales i agrupats en aments penjants, propi de muntanya. *El príncep, llavors, esguardà tot al voltant i encertà a veure, parada en un bedoll, damunt un estaloc, en lloc ben visible, una preciosa blanca.* (El Castell del Sol, 1975: 105, 27).
- 1b. [NMASS] Fusta de bedoll^{1a}, blanquinosa, lleugera i fàcil de treballar. *Les tals porres eren d'una mescla de resina, sofre i carbó de bedoll –un secret de l'orient que ells havien perçat-*. (El Castell del Sol, 1975: 115, 8).

blat m. (102) > forment

- 1a. [NCOMPT] (*Triticum* sp) Cereal de tija erecta, fulles linears i flors agrupades en espigues terminals, conreat extensament a Europa i Amèrica del Nord pel seu gra, on constitueix la base de l'alimentació humana. ⇒ *camp de ~, gra de ~, bancal de ~. Total, que Josep agafà berena per a un dia, i no massa abundosa, i se n'estigué tres al bancal que li assenyala l'amo, ben lluny de casa i en trasposta, mort de fam i quasi sense dormir, perquè el blat aquell del dimoni no s'acabava mai.* (Home roig, gos pelut i pedra redona, 1976: 255, 23).

1b. [NCOMPT] Gra de blat^{1a}. *L'espiritista, barata això, li treia alguna barcella de blat, fruita, algun pollastre, en absoluta ignorància de Vicent. (La idea de l'emigrant, 1982: 226, 12).*

LOCUCIONS

com el blat a Castella+ *loc. adv.* 1. Algú o alguna cosa que es cria sense conreu ni cura i amb absoluta llibertat (*VALOR*). *Casilda ja diem que l'havia criada com el blat a Castella. De filar, teixir i aqueixes altres coses esmentades per Muntalt, no en sabia un mos. (Les animetes, 1976: 272, 19).*

•bleda *adj.* (5)

1a. Algú, no gens espavilat, mancat de vivor i de tremp. *Era un home ben raçat, natural, una mica bleda, però bastant intel·ligent. (Sense la terra promesa, 1991: 412, 21).*

1b. Propi d'un bleda¹. *El botiguer va mostrar una perplexitat que semblava natural, però que era estudiada, cosa que li resultava sens dubte, pel seu caràcter bleda i obert de si mateix, força treballosa. (Sense la terra promesa, 1991: 55, 3).*

bleda *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Beta vulgaris* sp *cicla*) Planta de la família de les quenopodiàcies de fulles grosses amb un nervi gruixut central, cultivada com a hortalissa. *La xica -va informar Matilde- ha anat a collir bledes i cireres, allà a la nostra fonteta. No tardarà a tornar. (Enllà de l'horitzó, 1991: 110, 9).*

bleda *m., f.* (1)

1. [NCOMPT] Persona mancada de vivor i de tremp. *Ella, en el fons una bleda que ja havia trobat tres o quatre vegades el príncep de rondalla [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 410, 18).*

•bleda *adj.* (5)

1a. Algú, no gens espavilat, mancat de vivor i de tremp. *Era un home ben raçat, natural, una mica bleda, però bastant intel·ligent. (Sense la terra promesa, 1991: 412, 21).*

1b. Propi d'un bleda¹. *El botiguer va mostrar una perplexitat que semblava natural, però que era estudiada, cosa que li resultava sens dubte, pel seu caràcter bleda i obert de si mateix, força treballosa. (Sense la terra promesa, 1991: 55, 3).*

blenera *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Verbascum lychnitis*) Herba robusta, de fulles oblongues i glabrescents per damunt i tomentoses per sota, amb flors petites i grogues, que es fa en llocs secs, oberts i assolellats, utilitzada per a fer els blens dels llums d'oli. [...] *i trià uns grapats*

d'herbes poc comunes, com blenera, herbeta de la sang o timó reial [...]. (El rei Astoret, 1975: 310, 12).

boga f. (8)

1a. [NCOMPT] (*Typha angustifolia* i *T. latifolia*) Planta que viu en aiguamolls i aigües quietes i poc profundes, de tija llarga, robusta i simple, culminada per una inflorescència en forma de cigar que la tija travessa per l'eix, i fulles amb el limbe molt llarg.

1b. [NMASS] Fibra elaborada amb fulla de boga^{1a} assecada, utilitzada per a teixir seients, estores i cistells. *Aquest era gran, amb dues bones flassades, nets llençols i coixí; a l'estança hi havia també tres cadires de boga i una calaixera adossada a la paret del fons. (La mestra i el manyà, 1975: 401, 13).*

bolet m. (6)

1. [NCOMPT] Cos fructífer de diversos fongs superiors, format per un casquet esfèric i sostingut per un peu vertical. *¡No sabia l'ignorant ciutadà que girgoles i múrgules són uns bolets gustosos que es crien per les ombres dels pinars! (Abella, 1976: 100, 25).*

botgeta f.

1. [NCOMPT] (*Alyssum spinosum*) Mata de la família de les crucíferes, sovint arrodonida, de branquillons espinosos, fulles oblongues, flors blanques i fruit orbicular, que es fa als matollars xeroacàntics i a les roques de la muntanya mediterrània (DIEC2).

botja f. (20)

1. [NCOMPT] Mata baixa i arrodonida. [...] *perquè hi abunda la xara, composta especialment d'argelagues negres, cadiretes de pastor, botges, romanins, espígol, timó, estepa, ginebres i coscolles... (La Mare dels Peixos, 1975: 66, 3).*

LOCUCIONS

botja d'escombres loc. nom. 1. (*Dorycnium pentaphyllum*) Mata de la família de les papilionàcies, de fulles amb cinc folíols i flors blanques en glomèruls, freqüent a la regió mediterrània.

botja fematera+ loc. nom. 1. (*Helichrysum stoechas*) Sempre viva borda¹ (loc.) *En l'altre, penjant de petites estaques, apareixien serps disseccades, gripaus en moixama i una botja fematera plena de mosques mortes. (L'envejós d'Alcalà, 1975: 170, 23).*

botja negra+ loc. nom. 1. (*Dorycnium pentaphyllum*) Botja d'escombres¹ (loc.). *Aviat ens trobarem travessant aquells camps assedegats del Raspeig, de sembradures esclarissades i míseres, d'ametlers decrepits, de cascarres nues clapejades de botges negres en la terra calcinada pels sols implacables. (Enllà de l'horitzó, 1991: 80, 22).*

botja peluda *loc. nom.* 1. (*Dorycnium hirsutum*) Mata de la família de les papilionàcies, pilosa, de fulles amb cinc foliols i flors blanques o rosades, disposades en glomèruls, freqüent en brolles i garrigues de terra baixa (*DIEC2*).

•**fesol de la bogeta** *loc. nom.* 1. Vegeu *fesol m.*

boval *m.* (1)

1. [NINCOMPT] Raïm de grans negres i sucosos, apropiat per a fer un vi¹ de gust fluix. [...] i els vinyars desbordats, de boval vigorós uns, de dolcíssim monastrell altres, i en les marginades, com petites cascades de verdor, les parres de raïm de lleis. (*Temps de batuda*, 1991: 12, 13).

bresquilla *f.* (10) > **préssec**

1. •[NCOMPT] Fruita redona, de color groc ataronjat, pell vellutada i amb un pinyol gros i dur. *Aquest continuava proporcionant-nos diàriament el seu obsequi de la llet de cabra per a mi, i a vegades ens enviava alguna platerada de bresquilles o cireres.* (*Temps de batuda*, 1991: 208, 17).

ANTROPONÍMIA

Bresquilla *Es deia Simó, àlies Bresquilla, i ratllava en la quarantena; de petit havia estat pastor.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 205, 14).

bruc *m.* (2)

1. [NCOMPT] (*Erica* sp) Arbust de fulles petites i dures.

LOCUCIONS

sense suc ni bruc *loc. adj.* 1. Vegeu *suc m.*

bufalaga *f.* (1)

1. •[NCOMPT] (*Thymelaea* sp) Arbust perennifoli de soca gruixuda, fulles, enteres ovalades o lanceolades i flors petites i groguenques, que es fa als matollars mediterranis secs i s'empra com a purgant.

LOCUCIONS

bufalaga vera+ *loc. nom.* 1. (*Alyssum spinosum*) Botgeta¹. *En aquella ombria hi havia sàlvia, bufalagues veres, corones de reina agafades a les roques [...].* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 250, 3).

C

cabrerot m. (1)

1. [NCOMPT] Raïm petit deixat al cep perquè en el moment de la verema encara no és prou madur. [...] *després de veremar, ho faria igualment en les vinyes, per aprofitar el pàmpol moridor i els cabrerots i per l'herba mentre no mouen; [...]. (Temps de batuda, 1991: 337, 29).*

cacau m. (2)

- 1a. [NCOMPT] (*Theobroma cacao*) Arbre de mida petita, de fulles ovades lluent, de flors petites blanques o rosades i de fruits en forma de grans càpsules, que pengen del tronc i de les branques velles.
  - 1b. [NCOMPT] Llavor del cacau^{1a}. [...] *si no parlaven del cacau, del sucre, de les mescles, del preu del xocolat a Alcoi, els seus temes de conversa s'esgotaven aviat. (Viatge de Nadal, 1982: 392, 27).*
2. •[NINCOMPT] Situació conflictiva que desencadena escenes violentes i sorolloses. *Quan més gran cacau estava congriant-se, sentiren un xiulet pel forat del pany i hi aparegué una bruixa que tenia uns cabells llargs que li tocaven en els peus. (L'albarder de Cocentaina, 1976: 169, 11).*

cadira f.

LOCUCIONS

cadira de pastor *loc. nom.* > **eriçó** 1. (*Erinacea antihyllis*) Mata molt espinosa, de coixinet més o menys orbicular, pròpia d'indrets àrids i pedregosos. *Allò, altrament, és un paradís dels forners i llenyataires, perquè hi abunda la xara, composta especialment d'argelagues negres, cadiretes de pastor, botges, romanins, espígol, timó, estepa, ginebres i coscolles... [...]. (La Mare dels Peixos, 1975: 66, 3).*

calcida f. (4)

1. [NCOMPT] (*Cirsium Arvense*) Planta de la família de les compostes, espinosa, d'arrels reptants molt llargues i profundes, fulles pinnatífides i capítols de flors purpúries o esblanqueïdes, en inflorescència terminal, molt comuna als conreus com a mala herba.

Les vinyes de David creixien en un terreny ben llaurat, en pols, sense una calcida, sense un aranyó, sense ni tan sols una inofensiva mata de corretjola. (Temps de batuda, 1991, 111, 7).

camamilla f.

1a. [NMASS] Beguda obtinguda de la camamilla^{1c}. ⇒ *tassa de ~. Fes-me una sopeta d'all i una tassa de camamirla...* (*El gegant del Romani*, 1975: 243, 2).

1b. [NCOMPT] (*Matricaria chamomilla*) Herba anual de la família de les compostes, aromàtica, de fulles molt dividides i capítols semblants als d'una margarida, freqüent en hortes i en esplets. [...] *sobretot per les seues mil floretes, diminutes però flairosíssimes, de camamirla, timó, aregala, rosella, corretjola, pelosella... [...].* (*El Castell del Sol*, 1975: 117, 6).

1c. [NMASS] Flor de la camamilla^{1b}.

•**camamirla f.** (4)

1. (*Matricaria chamomilla*) Vegeu *camamilla f.*

cama-roja m., f. (3)

3. +[NCOMPT] Algú molt fresc. —*Sí, altesa —respon tot fresquíssim aquell cama-roja.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 71, 23).

LOCUCIONS

•**com una cama-roja loc. adv.** 1. Algú molt fresc. *No cal dir que arribava fresc com una cama-roja als braços de l'amor.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 131, 16).

campànula f. (2)

1. [NCOMPT] (*Campanula* sp) Planta de la família de les campanulàcies¹, amb les flors en forma de campana, generalment blaves. [...] *pels marges i les ribes cridaven els seus colorins les campànules, les roselles, els timons, la pelosella, i devien brunzir-hi les abelles i els abegots per mils de milenars.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 228, 28).

campanulàcia f.

1. [NINCOMPT_{pl}] Família de plantes dicotiledònies, herbàcies, distribuïdes per les zones temperades de l'hemisferi nord, les flors de les quals tenen forma de campana.

cànem m. (7)

1a. [NCOMPT] (*Cannabis sativa*) Planta anual dioica de la família de les cannabàcies, de fulles palmatisectes, originària d'Àsia central i cultivada extensament per obtenir-ne les fulles i les llavors.

1b. [NMASS] Matèria tèxtil extreta del cànem^{1a}.

1c. [NMASS] Teixit de cànem^{1b}. ⇒ *corda de ~. Però aquesta volta no duia una ganiveta, perquè no volia veure més sang, sinó una gran taleca de tela gruixuda i un bon cordell de cànem.* (Peret, 1975: 291, 24).

canya f. (23)

1a. [NCOMPT] Planta perenne de la família de les gramínies, de tija plena i robusta, fulles amples i flors agrupades en panícula.

1b. [NCOMPT] Tija llenyosa i fistulosa, amb nusos ben marcats, de la canya^{1a} i altres gramínies. *Duia un arc molt gran, i en compte de fletxes, unes grandíssimes porres o torxes apagades, amb grans mànecs de grossa canya.* (El Castell del Sol, 1975; 115, 7).

LOCUCIONS

com a canyes+ loc. adj. 1. Algú o una extremitat molt prima. [...] *s'ompliren de carn jove i ferma les seues eixutes canelles i els seus braços com a canyes, i es tornà en pocs minuts una dona d'una vintena d'anys i de l'estatura, [...].* (L'amor de les tres taronges, 1976: 147, 31).

com una canya de marge+ loc. adj. 1. Algú alt i prim. *Jo era alta i esvelta com una canya de marge, i feia goig com en fas tu; però molt joveniua em posaren a brodar, vinga de brodar, ¡i ja veus, de tant abaixar el cap al teler, com he parat!* (Les animetes, 1976: 278, 13).

com una canya d'haure ametles+ loc. adj. 1. Vegeu *com una canya de marge*¹ loc. adv. *La vella, canosa, ullexpressiva, flaca i alta com una canya d'haure ametles, es posà dreta i va observar: [...].* (L'amor de les tres taronges, 1976: 147, 31).

•no juguem amb canyes que ens farem tallets refrany. 1. Si ens posem en perill correm el risc de fer-nos mal (DCVB). *No juguem amb canyes que ens farem tallets!* (L'envejós d'Alcalà, 1975: 175, 9).

pareix una canya d'haure nius+ loc. verb. 1. Vegeu *com una canya de marge*¹ loc. adv. — *La parella no m'agrada: pareix una canya d'haure nius.* (L'albarder de Cocentaina, 1976: 156, 16).

canyada f. (3)

1. [NCOMPT] Colp de canya^{1b}. *Si és serp, li espolses canyada i la baldaràs a l'acte; si és porc, estira-li la cua i se n'anirà corrents, i si per cas fos el Mal Enemic...* (El gegant del Romani, 1975: 227, 1).

2. •[NCOMPT] Canyar¹. *Era a l'altra banda de la canyadeta quasi sense canyes que al fons formava un regall, quasi una rambleta pel llit de codisses que cobrien el sol i pels baladres verinosos que hi brollaven de tant en tant.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 369, 4).

canyamel m., f. (1)

1. [NCOMPT] (*Saccharum officinarum*) Planta de la família de les gramínies de la qual s'extreu el sucre. *Era un blocaus miserable entre plataners i palmeres, fet de troncs, de canyots de canyamel, de lloses i llandes. (Sense la terra promesa, 1991: 458, 18).*

canyar m. (6)

1. [NCOMPT] Lloc poblat de canyes^{1a}. *Ella, en les escapades que fèiem pels voltants de la masada -canyars, dotades de conreus, vinyars alts i frondosos [...]. (Enllà de l'horitzó, 1991: 261, 11). (Allà hi havia un petit hort amb un canyaret, uns rosers i dos o tres palmeres escafides). (Sense la terra promesa, 1991: 101, 9).*

canyís m. (2)

1a. [NCOMPT] Teixit de canyes^{1b} o de vímet^{1a} reforçat amb bastons travessers. *Hi van trobar el Mingarro lligant canyissos, utilitzant hàbilment sedosos esparts en els planters i en els empelts, "torbant-se" -com deia ell- en mil feinetes de l'horta treballosa i complicada; [...]. (L'ambició d'Aleix, 1982: 189, 30).*

1b. •[NCOMPT] Canyís^{1a} que cobreix les bigues d'un sostre. *Tot el cadamunt presentava un aspecte descurat, polsós, amb treginats plens de goteres, gerres velles i inveteradament brutes, canyissos que cedien, [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 18, 28).*

2. [NCOMPT] (*Phragmites communis*) Planta perenne de la família de les gramínies, de tija alta i esvelta, no gaire llenyosa, amb fulles llargues i amples i espigues superiors d'aspecte sedós.

canyot m. (7)

1. •[NCOMPT] Canya^{1b} de la dacs^{1a}. *Dels horts de llimoners i magraners i alts panissars amb canyots com a arbres i hortalisses fecundes, eixia una bafarada torbadora i excitant. (L'ambició d'Aleix, 1982: 58, 9).*
2. [NCOMPT] Canyís². *[...] hi havia pertot homes i dones (elles amb la cara tapada) arreplegant canyots, o herba alfals, o llaurant tranquil·lament... (El darrer consell, 1976: 373, 21).*

cara f.

LOCUCIONS

•**cara de magranetes agres** *loc. adj.* 1. Cara, que expressa una actitud desagradable (DNI). *[...] i la dona muntada, gest altívol, cara de magranetes agres, sense girar la cara a aquell Benigànim animadíssim i fester que encara els obsequiava, de lluny, amb un brandament sorollós de campanes. (El pollastre de festes, 1976: 394, 23).*

carabassa *f.* (4)

1. [NCOMPT] Fruit de la carabassera¹, gros i irregularment arredonit, d'escorça dura i polpa carnosa comestible, que es menja cuinat.
2. [NCOMPT_{sing_pl}] Fet de rebutjar un requeriment amorós.—*És que ha corregut la dienda que la princesa més bonica de totes, la que s'anomena Rosa Darrerina, li ha donat un afrontós carabassot... (Esclafamuntanyes, 1976: 71, 21).*

LOCUCIONS

•**carabassa de quaranta dies** *loc. nom.* 1. Carabassa¹ petita i llarga, de color verd i vermellós que madura pel juny (DCVB). *¡Prompte els donaré a tastar unes carabassetes de quaranta dies, la cosa bona! (Temps de batuda, 1991: 80, 29).*

carabassera *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Cucurbita* sp) Planta de gran port, hispida, de tija ajaguda, fulles lobulades i flors unisexuals, grogues, campanulades, d'origen americà, que es cultiva pels seus fruits, les carabasses¹. [...] *i veu que les fulles del seu pebre, de les carabasseres i de la dacsà s'havien tornat secalloses, rotllades i fetes una polseguera, [...]. (L'envejós d'Alcalà, 1975: 170, 2).*

carabassot *m.* (1)

1. [NCOMPT] Persona molt poc intel·ligent. —*Per aquesta —va seguir impàvid aquell carabassot—, que queda citat davant del senyor Batle reial d'Alcoi. (Els tres plets de Pasqua Granada, 1976: 306, 6).*

card *m.* (4)

1. [NCOMPT] Nom que s'aplica genèricament a diverses plantes herbàcies de diferents gèneres de les famílies de les compostes, les umbel·líferes i les dipsacàcies, de fulles, i sovint també tiges i bràctees, espinoses. *Dins era tot erm i ple d'espinals i cards. (El Castell del Sol, 1975: 106, 16).*

LOCUCIONS

card blanc *loc. nom.* 1. (*Galactites tomentosa*) Planta herbàcia de la família de les compostes, de tiges tomentoses blanques, fulles verdes i espinoses amb els nervis tacats de blanc i capítols purpuris, pròpia de les vores dels camins i indrets incultes de les terres mediterrànies marítimes. *Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbeta de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diurètica i estomacal, l'àrnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra... (La idea de l'emigrant, 1982: 253, 23).*

cardinxa f. (1)

1. [NCOMPT] (*Dipsacus silvestris*) Card¹ de la família de les dipsacàcies, de fulles lanceolades, oposades i connates i capítols oblongs, eriçats d'esquames punxents i envoltats de llargues bràctees linears, amb les flors violàcies, propi d'ambients ruderals humits. *Després ompliren la cistella de cardinxes i brots d'espinal. (El Castell del Sol, 1975: 107, 13).*

carrasca f. (99) > alzina

- 1a. [NCOMPT] (*Quercus ilex*) Arbre amb les fulles d'un color verd fosc, de fusta dura i resistent i que produeix aglans com a fruit. *Tria un rodal pelat i entre penyes; m'agafa uns quants secalls de pi i de carrasca, i, amb esca, esclavó i pedra foguera, fa un foc enmig de quatre codols. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 33, 21).*
- 1b. •[NMASS] Fusta de carrasca^{1a}. *Jo m'havia fixat bé que era sostinguda per dos rústecs golfos i que es tancava amb una robusta barra de carrasca polida ficada en un profund forat en la paret. (Temps de batuda, 1991: 367, 15).*

•carrís m. (3)

1. [NCOMPT] (*Phragmites communis*) Canyís². *L'horta de Vicenta-Maria, que estava conreada i bledana com un jardí, va ser arramblada per una forta avinguda d'aigua, de llot, de canyes i carrissos i de pedres codisses... (El darrer consell, 1976: 370, 12).*

•carrissar m. (3)

1. [NCOMPT] Lloc poblat de carrissos¹ (DCVB, DNV). *En un bell en sec cuità a veure què passava allí dins el carrissar i l'arbreda, i és cert que se li esborrà de la imaginació en aquell moment el plet d'Alcoi i tot el que li semblava. (Tres plets de Pasqua Granada, 1976: 304, 9).*

carxofa f. (4)

1. [NCOMPT] Inflorescència comestible de la carxofera¹, coberta de bràctees imbricades i carnosos a la base.
2. [NCOMPT] Llaç o floc en forma de carxofa¹ (DIEC2). [...] *també es va arreglar els cabells en una grossa carxofa darrere el tò. (Abella, 1976: 108, 12).*

LOCUCIONS

•amb diners carxofes... *refrany* 1. Qui té diners té molts avantatges (DCVB, DNV). *-Si no estaràs sol. Tens la dona i els fills. ¡I amb diners, carxofes! Mulers, llauradors, pastorets... de tot tindràs quan ho necessites. (La idea de l'emigrant, 1982: 266, 25).*

carxofar m. (1)

1. [NCOMPT] Camp plantat de carxoferes¹ (DIEC2). *Al lluny s'albirava ja el Miquelet de la Seu, borrós enmig la boirina que pujava dels carxofars i els dacsars; [...].* (Abella, 1976: 108, 12).

carxofera f.

1. [NCOMPT] (*Cynara Scolymus*) Herba amb una roseta basal de grans fulles molt dividides i de flors tubuloses de color blau violaci, cultivada per les seues inflorescències en capítol, grans, carneses i comestibles.

cascall f. (9)

- 1a. [NCOMPT] (*Papaver somniferum*) Planta anual de la família de les papaveràcies, cultivada, de fulles dentades, grans flors blanques, rosades o violades i fruit en grossa càpsula ovoide, que conté nombroses petites llavors d'ús culinari i medicinal, de la qual s'extreu l'opi.
- 1b. •[NMASS] Substància extreta del cascall^{1a}. *I després li feren la tassetta de tomanyí, ben adobada amb quatre cullerades del bullitori de cascall i dragontina.* (El rei Astoret, 1975: 336, 15).

cascavellic m.

1. [NCOMPT] Pruna¹ petita i redona de color purpuri (DIEC2).

cascavelliquer m. (1)

1. [NCOMPT] Prunera¹ d'una varietat que produeix cascavellics¹ (DIEC2). *I el jove agafà un verduc de cascavelliquer, i li pegà tal batussa que, de poc de poc, no li deixa sanes ni les dues corretges de pell de l'esquena, [...].* (Home roig, gos pelut i pedra redona, 1976: 268, 12).

castanya f. (3)

- 1a. [NCOMPT] Fruit del castanyer¹, redó, recobert d'un embolcall coriaci verd molt espinós, que conté d'una a tres llavors comestibles.
- 1b. [NCOMPT] Llavor comestible de l'interior de la castanya^{1a}, en forma de cor, de pell coriàcia de color marró vermellós, dolça farinosa. *Ací a l'armari tinc castanyes torrades; per si en volen els xicons.* (Sense la terra promesa, 1991: 469, 2).

castanyer m. (1)

1. [NCOMPT] (*Castanea sativa*) Arbre alt i corpulent, de capçada ampla i frondosa, fulles grosses, lanceolades i serrades i fruit redó i espinós, que conté d'una a tres llavors comestibles. *Eren prop d'onze, segons marcava el sol, i ells estaven rendits de la*

feina; així, que es van asseure, vora el camp, en una bella ombra de castanyer. (El Castell del Sol, 1975: 106, 18).

ceba f. (9)

1a. [NCOMPT] Bulb comestible de la ceba^{1b}, d'olor i d'aroma característic. [...] *però amb una agulla de fer espardenyas i una caldera de bullir ceba per a les botifarres [...]. (Nabet, 1976: 368, 9).*

1b. [NCOMPT] (*Allium cepa*) Planta herbàcia de la família de les liliàcies, amb un únic bulb gruixut format per nombroses capes, de tiges i fulles cilíndriques fistuloses i flors blanques agrupades en una umbel·la globulosa. *Ell es va arreglar una ascètica berena: un pa moreno, una ceba i un parell de "xulles amb ulls", com deia la gent pobra a les sardines en bóta, grosses, ben premsades. (Sense la terra promesa, 1991: 189, 24).*

cedre m. (2)

1. [NCOMPT] (*Cedrus* sp) Arbre perennifoli de la família de les pinàcies, alt i robust, amb branques molt obertes, de fulles aciculars agrupades en fascicles i pinyes erectes que es desfan de la maduresa. *Abella va i va i va passejar per aquells ombrosos caminals vorejats de cedres, pins, roures i xiprers i moltes més varietats d'arbres d'adornament; [...]. (Abella, 1976: 11, 22).*

cep m. (38)

1. [NCOMPT] Vinya^{1a} cultivada en forma baixa. —*Demà, príncep Muhammad, collireu tots els rosers i clavellineres i em plantareu tot l'hort de ceps de raïm de lleis, i en la nit me'n portareu un corbo. (El Castell del Sol, 1975: 109, 2).*

LOCUCIONS

com cep fruitós+ loc. adj. 1. Algú o alguna cosa, fètil. *I era la llei; recordà el salm que pronostica: Ta muller esdevindrà com cep fruitós dins el secret de ta casa. (Sense la terra promesa, 1991: 487, 5).*

cigró m. (6)

1a. [NCOMPT] (*Cicer arietinum*) Herba anual, pilosa i glandulosa, de flors blanques oblavoses i fruit en llegum inflat.

1b. [NCOMPT] Llabor del cigró^{1a}. [...] *una bona llesca de pa i un saborós plat de carn d'olla amb els corresponents cigrons i el bocinet de cansalada. (Sense la terra promesa, 1991: 68, 13).*

LOCUCIONS

cigró de saüc+ loc. nom. 1. (*Cicer arietinum*) Cigró^{1a} de la varietat *macrocarpum* que es cultiva des de l'època romana en la població de Fuentesauico i altres llocs de la comarca

zamorana de La Guareña. *Arròs, un parell de quilos... cigrons del saüc, un quilo. (Temps de batuda, 1991: 225, 15).*

•**com un cigró** *loc. adj.* 1. Cosa, molt gran en comparació a la mida normal. —*Jas, doncs, aquest anell —féu el negre traent-se'n un de preciós, d'or, amb un diamant gros com un cigró—.* (Abella, 1976: 116, 2).

cirer *m.* (1) > **cirerer**

1. [NCOMPT] (*Prunus avium*) Arbre caducifoli propi dels boscos ombrívols, poc alt, amb el tronc llis, l'escorça de color vermell fosc, les fulles estretament ovalades i dentades i les flors blanques, i que té com a fruit la cirera¹. *Els vents no paren en torreta, i abans de mitja nit ja havia marxat el Llevant, no sense haver demanat molt abans una branca de cirer per a netejar-se els queixals.* (El rei Astoret, 1975: 319, 1).

•**cirera** *adj.* (1)

1. Del vermell fosc característic de la cirera¹. [...] *l'estat dels tonells, plens d'un vi delitós de color cirera transparent, del qual en férem un tast; [...].* (Contalles de la boira, 1982: 335, 24).

cirera *f.* (10)

1. [NCOMPT] Fruita petita, redona, de color vermell fosc, amb pinyol i de superfície llisa. *Aquest continuava proporcionant-nos diàriament el seu obsequi de la llet de cabra per a mi, i a vegades ens enviava alguna platerada de bresquilles o cireres.* (Temps de batuda, 1991: 208, 17).

LOCUCIONS

•**cirera jorovina** *loc. nom.* 1. Varietat de cirera¹ grossa, de color vermell molt fosc i de sabor molt dolç que madura pel juny (DCVB). *-El so David cull cireres poletanes i jorovines, que són les més bones. Sap molt de la terra.* (Temps de batuda, 1991: 98, 5).

•**cirera poletana** *loc. nom.* 1. Varietat de cirera¹ molt grossa, llarguera, de color vermell i bona que madura pel juny (DCVB). *-El so David cull cireres poletanes i jorovines, que són les més bones. Sap molt de la terra.* (Temps de batuda, 1991: 98, 5).

enganxar-se com les cireres+ *loc. verb.* 1. Vegeu *enganxar v.*

•**enredar-se com les cireres** *loc. verb.* 1. Vegeu *enredar v.*

•**com les cireres** *loc. adj.* 1. Una cosa, molt vermell (DCVB). [...] *un vi de bon grau i sabor (ja el coneixen), de cos, vermell com les cireres i en quantitats enormes; bona fruita, gustoses verdures...* (Sense la terra promesa, 1991: 58, 6).

cirerer *m.* (9) > **cirer**

1. [NCOMPT] (*Prunus avium*) Arbre caducifoli propi dels boscos ombrívols, poc alt, amb el tronc llis, l'escorça de color vermell fosc, les fulles estretament ovalades i dentades i les flors blanques, i que té com a fruit la cirera¹. [...] *a llaurar fondo en els guarets plens d'ermura, a amargenar les jovades noves i verges, a plantar pomeres i cirerers.* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 209, 11).

citró m. (3)

2. +[NCOMPT] (*Diplotaxis eruroides*) Ravenissa blanca¹ (loc.). *Fins en els sembrats es veien ja roselles roges i morades, citrons i les blanques flors de les ravanisses.* (*La rabosa i el corb*, 1976; 418, 11).

citronar+ m. (1)

2. [NCOMPT] Camp ple de citrons¹ (VALOR). [...] *del fons amagat dels barrancs propers, de les fontetes, dels bancals d'ordi i de blat, de dins els erm coberts de citronar...[...].* (*El Castell d'Entorn i no Entorn*, 1975: 369, 1).

civada f. (3) > **avena**

- 1a. [NMASS] Gra de la civada^{1b}, emprat especialment per a l'alimentació del bestiar. *L'Home del Sol donà civada al cavall gris, i, d'allí a una hora, que el va veure reposat, tornà a eixir en persecució dels fugitius.* (*El Castell del Sol*, 1975: 114, 1).
- 1b. [NCOMPT] (*Avena sativa*) Cereal amb fulles de color verd blavós i fruits agrupats en una panícula amb nombroses espiguetes penjants. *Tota la taula és parada, que diuen els llauradors: el blat, l'ordi, la civada, que es decanten per les espigues ja pesants; [...].* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 234, 29).

clavell m. (1)

1. [NCOMPT] Flor grossa de calze tubulós, amb cinc o més pètals dentats i d'olor fragant. [...] *pujà en el saló i lliurà la cistella plena de roses i clavells a la parella de màgics, en presència de les tres filles, [...].* (*El Castell del Sol*, 1975: 108, 18).
2. [NCOMPT] (*Dianthus caryophyllus*) Planta del clavell¹.

clavellina f. (4)

1. •[NCOMPT] Clavell¹. [...] *la qual l'encoratjava en tot i li criava les dues xiques que tenien, com si fossen un parell de clavellines.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 194, 11).

clavellinera f. (3)

1. •[NCOMPT] (*Dianthus caryophyllus*) Clavell². —*Demà, príncep Muhammad, collireu tots els rosers i clavellineres i em plantareu tot l'hort de ceps de raïm de lleis, i en la nit me'n portareu un corbo.* (*El Castell del Sol*, 1975: 109, 1).

cobrar v.

LOCUCIONS

cobrar pel pebre+ *loc. verb.* 1. Cobrar, molt car alguna cosa. *-Deu ser cosa d'anar-s'ho pensant i no comprar-ne sempre de la Manxa, d'aqueixos de la Hoya Gonzalo, que te'ls cobren pel pebre. (Sense la terra promesa, 1991: 527, 7).*

codony m. (2)

1a. [NCOMPT] Fruit en forma de pera, de color groc, polpa aspra i molt aromàtic, molt emprat en confiteria. *Després mossegà un bocí de codony, i, amb allò, una delicada olor nupcial s'escampà per tota la cambreta. (Les velletes de la Penya Roja, 1975: 347, 25).*

1b. •[NMASS] Aliment a base de codony^{1a}.

codonyer m. (3)

1. [NCOMPT] (*Cydonia oblonga*) Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, de fulles ovades, flors de color blanc rosat i que produeix codonys^{1a}. *Acostant el cavall a la soca d'un codonyer que creixia vora camí, descavalcà en un punt, l'hi va lligar i s'apropà a les dones a veure què feien. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 244, 22).*

cogombre m.

1. [NCOMPT] (*Cucumis sativus*) Planta cultivada, anual, ajaguda i proveïda de circells.
2. [NCOMPT] Fruit del cogombre¹.

col f. (34)

1. [NCOMPT] (*Brassica oleracea*) Hortalissa¹ crucífera de tija gruixuda, fulles comestibles carneses i sense pèls, fruit en síliqua proveïda de bec i flors disposades en raïms. *-Els cavalls que es tornen tanca d'un hort, jo el bancal ple de cols i tu l'hortolà. (El Castell del Sol, 1975: 114, 13)*

corona m. (31)

LOCUCIONS

corona de reina *loc. nom.* 1. (*Saxifraga catalaunica*) Onosma¹. *Llúcia i ell farien la primera escodrinyada, perquè ni tan sols sabien de cert on trobarien les corones de reina. (Sense la terra promesa, 1991: 160, 19).*

corretjola f. (4)

1. [NCOMPT] (*Convolvulus arvensis*) Herba voluble de la família de les convolvulàcies, amb rizoma, fulles sagitals i flors acampanades, blanques o rosades, que creix als marges i als camps. *Quan s'acaben els gels i les rosades blanques, tota mateta humil creix ufanosa i rabent, i trau la seua flor: esclaten els romanins, els timonerars, les*

estepes, i creixen pels bancals, en confusió, el margall, la ravenissa, les corretjoles, els citrons... (La Foia de Castalla, 1982: 322, 14).

coscoll *m., f.* (32)

1. [NCOMPT] (*Quercus coccifera*) Arbust perennifoli de la família de les fagàcies, de fulles coriàcies, lluents i espinoses, i fruit en gla, que creix a la regió mediterrània. *Els gossos lladraven i clapien i la gent palatina es veia ja formiguejar, per mig dels carrascals i les coscolles.* (Les velletes de la Penya Roja, 1975: 344, 13). *Seguiren un temps en silenci per davall dels arbres, apartant de tant en tant ginebres i coscolls.* (Sense la terra promesa, 1991: 89, 2).

cospí *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Caucalis platycarpus*) Herba de la família de les umbel·líferes, de fulles ovades o de contorn triangular, molt dividides, flors blanques o una mica vermelloses, en petites umbel·les, i fruits oblongs, coberts de forts agullons, que es fa als camps de cereals (DIEC2). [...] *tot cofoi amb la seua barba negra, que li pegava dues voltes a la cintura per no dur-la per terra i que se li omplís de llavor de calcides i cospins.* (Esclafamuntanyes, 1976: 27, 16).

cotó *f.* (7)

1. [NMASS] Fibra tèxtil natural, blanca i suau, que recobreix les llavors del cotoner¹.
2. [NMASS] Teixit fet amb cotó¹. ⇒ *tela de ~.* *Per dins vestia de jove: una moderna combinació de cotó fi.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 461, 17).

•cotó-en-pèl *m.* (3)

4. [NMASS] Fibra del cotó¹ tal com ix de la càpsula de la planta, abans de ser transformada industrialment (DCVB, DNV).
5. +[NMASS] Alguna cosa blanca i suau com el cotó-en-pèl¹. *Es va trobar esgotat. Sentia una son estranya. ¿Li la feia la fressa monòtona de les rodes, tan apagada pel cotó-en-pèl de la neu?* (Viatge de Nadal, 1982: 401, 19).

cotoner *m.*

1. [NCOMPT] (*Gossypium* sp) Planta de la família de les malvàcies, de fulles palmades, flors grogues o blanques, fruit en càpsula i llavors recobertes de pèls fibrosos, d'origen subtropical, cultivada, per a obtenir-ne el cotó¹.

creïlla *f.* (14) > **patata**

1. [NCOMPT] Tubercle comestible de la patatera¹, nutritiu, carnós i molt feculent. ⇒ *creïlles fregides. Millor i més ben equilibrat règim vam tenir d'allí en avant amb els*

substanciosos bullits de ceba i creïlla amb l'afegidura de les fines bajoquetes de la senda de l'aljub [...]. (Temps de batuda, 1991: 304, 9)

criptògam *adj.* (1)

1. Organisme vegetal, que es reproduïx sense flors ni llavors. *A través de les plantes que estimava com a éssers indefensos i plens de bellesa i utilitat, sabia que la natura havia creat i creava cada dia meravelles. "Sé que hi ha monocotiledònies i dicotiledònies, criptògames i fanerògames... (La idea de l'emigrant, 1982: 289, 16).*

cua *f.* (69)

LOCUCIONS

cua de gat *loc. nom.* > **sanguinària** > **herbeta de la sang** •1. (*Lithospermum fruticosum*) Mata de flors blaves i fulles linears recobertes esparsament de pèls rígids, pròpia de les brolles calcícoles mediterrànies (DCVB). *Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbeta de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diurètica i estomacal, l'àrnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra... (La idea de l'emigrant, 1982: 253, 21).*

cugula *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Avena barbata*) Planta herbàcia anual de la família de les gramínies, freqüent com a mala herba als sembrats. *Cinc dones, habilitosament acotades entre solc i solc, maldaven amb les aixadelles i les mans per extirpar la cugula i els citrons i les incipients corretjoles que creixien per onsevol. (L'ambició d'Aleix, 1982: 133, 16).*

d

dacsa *f.* (32) > **panís**

- 1a. [NCOMPT] (*Zea mays*) Cereal de gran port, de tija alta i massissa, fulles alternes lanceolades d'un verd intens i fruits en panotxes que naixen a l'axil·la d'una fulla, conreat extensament pel seu gra. [...] *Nabet entrecajava com una centella el blat a la primavera; Nabet calçava les soques de la dacsa en l'horta a l'estiu; [...]. (Nabet, 1976: 358, 10).*

1b. •[NMASS] Gra de la dacs^{1a}. [...] *pa de dacs^{1a} daurat i tou, ullat; nous i ametles mullades en mel...* (*Els guants de la felicitat*, 1975: 141, 22).

LOCUCIONS

•**dacs^{1a} rosera** *loc. nom.* 1. Dacs^{1a} de gra molt petit, rogenic i redó, que es dóna als coloms i també serveix per a fer roses (DCVB, DNV). *Els pobrets estaven més vermells que la dacs^{1a} rosera, ploricaven, tossien, llagrimaven i sovint parlaven foradat, de la febre tan alta.* (*El ferrer de Bèlgida*, 1975: 186, 23).

dacsar *m.* (1)

1. [NCOMPT] Camp plantat de dacs^{1a}. *Al lluny s'albirava ja el Miquelet de la Seu, borrós enmig la boirina que pujava dels carxofars i els dacsars; i a esquerra, una negror dilatada d'arbreda i el blanqueig entre aquella d'un casal mig ocult, els féu saber que ja eren prop de la misteriosa mansió on s'encaminaven.* (Abella, 1976: 108, 12).

dàtil *m.* (4)

1. [NCOMPT] Fruit comestible de la palmera consistent en una baia carnosa i amb una sola llavor de cobertura dura. *Li donaren a esmorzar: una estranya coca, mel, dàtils i raïm; després li permeteren fer una tragallada d'aigua de la font.* (*El darrer consell*, 1976: 374, 13).

dicotiledoni *adj.*

1. Planta o llavor, que es desenvolupa amb dos cotiledons¹.

dicotiledònia *f.* (1)

1. [NCOMPT] Planta dicotiledònia¹. *"Sé que hi ha monocotiledònies i dicotiledònies, criptògames i fanerògames..."* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 289, 16).

•**dragontina** *f.* (4)

1. [NCOMPT] (*Arisarum vulgare*) Planta herbàcia de fulles verdes i amb taques brunes, espata en forma de caputxa i fruits en baia, que creix en llocs humits i ombrívols (DCVB). *Els homes, dormint, els tenia a la vora, i anà a cada un i li llançà un pessiguet de pólvores de cascull i dragontina en els narigals.* (*El rei Astoret*, 1975: 327, 23).

e

edelweiss *f.* (12)

1. [NCOMPT] (*Leontopodium alpinum*) Herba de la família de les compostes, d'aspecte vellutat, que fa diversos capítols terminals, aglomerats i envoltats de grans bràctees a manera d'estrela, que es fa als prats calcícoles de l'alta muntanya, de la qual es considera un símbol. *Edelweiss, flor de neu de la més bella serra de la vall!* (*Temps de batuda*, 1991: 374, 27).

encisam *m.* (1)

1. •[NCOMPT] Barreja desordenada i confusa. *Passaren i li mostrà un encisam de pasterada que feia por. Allò es veu que tenia barrejat de tot: segó, farina i llevat, ¡i fins i tot potser reprim!* (*Joan-Antoni i els torpalls*, 1976: 239, 21).
2. [NCOMPT] Hortalissa¹ de fulles grosses, blanques i comestible, i capítols de flors grogues ligulades

enganxar *v.*

LOCUCIONS

enganxar-se com les cireres+ *loc. verb.* 1. Algú o una causa, fer esdevenir complicat i confús un afer, una qüestió o una situació; o aquests, esdevenir complicat i confús. *No cal dir més: les desgràcies van anar enganxant-se com les cireres, i van créixer talment, que no va quedar estaca en paret ni casa sense dissort.* (*Joan-Ratot*, 1976: 415, 29).

enredar *v.*

LOCUCIONS

•**enredar-se com les cireres** *loc. verb.* 1. Algú, embullar-se en la baralla i complicar cada vegada més la renyina (DCVB). *Elvireta, entretant, parlava tan poc com podia, pel fum i per les pedres; però les paraules s'enreden com les cireres, i se'n diuen més que es pensa fins quan quasi no parlem.* (*La mestra i el manyà*, 1975: 409, 26).

eriçó *m.* (4) > **cadira de pastor**

1. [NCOMPT] (*Erinacea antihyllis*) Mata molt espinosa, de coixinet més o menys orbicular, pròpia d'indrets àrids i pedregosos. *Agafàrem un corriol que hi pujava*

degradat -un caminet de perdius- entre amples coixins de punxoses cadires de pastor o eriçons, que sens dubte donaven expressiva designació a la soberga altura. (Temps de batuda, 1991: 125, 27).

esbarzer m. (7)

1. [NCOMPT] (*Rubus ulmifolius*) Planta de la família de les rosàcies, dominant a les bardisses, de tiges amb agullons, flors blanques o rosades el fruit de la qual és la móra. [...] *hi ha terribles camps d'esbarzers on us engolfaríeu i us enganxaríeu per mesos o periríeu amb les vostres robes i carns esqueixades... (El Castell del Sol, 1975: 96, 7).*

esbarzerar m. (1)

1. [NCOMPT] Lloc poblat d'esbarzers¹. [...] *espentolaven la roba com si no fessen res més que rebotcar-se pels esbarzerars; esguellaven els llibres d'escola, es traïcaven les genolleres, es feien arraps i blaiüres... (Tres plets de Pasqua Granada, 1976: 301, 6).*

esclata-sang m. (5) > rovelló

1. [NCOMPT] (*Lactarius sanguifluus*) Bolet comestible de barret amb zones concèntriques, en forma d'embut, carn granelluda, làtex de color vermell vinós, que es fa a les pinedes, molt apreciat i consumit. —*Amic i germà —prengué la paraula el calb i revingut foraster—, necessitem que ens digueu per a on podríem trobar esclata-sangs. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 35, 2).*

•espàrec m. (3)

1. Vegeu *espàrec m.*

espàrec m.

1. [NCOMPT] Brot tendre de l'esparguera boscana¹ (*loc.*). —*Ah, sí! Li agrada la truita d'espàrecs? (Enllà de l'horitzó, 1991: 106, 32).*

esparreguera f.

1. [NCOMPT] (*Asparagus acutifolius*) Esparreguera boscana¹ (*loc.*).

LOCUCIONS

esparreguera boscana *loc. nom.* 1. (*Asparagus acutifolius*) Mata de la família de les liliàcies, de tiges arquejades i enfiladisses, falses fulles rígides i punxents, flors verdoses i fruit negre, que es fa als alzinars i garrigues de les terres mediterrànies.

espart m. (37)

- 1a. •[NMASS] Fibra tèxtil d'espart^{1b}. ⇒ *corda d'~. Teresa, que tenia un cor molt tou, encara que era un poc feréstega, se'l va esguardar amb compassió, va deixar filosa, fus i*

fil damunt la cadira d'espart, i li va traure un plat de decaient de dins la bullent olla que tenia posada al foc. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 357, 13).

1b. [NCOMPT] (*Stipa tenacissima*) Planta de la família de les gramínies, de fulles llargues i filiformes emprades en la indústria. ⇒ *picar l'~. Victori s'aturà vora una mata d'espart i se'n collí una manada que es posà sota l'aixella. (L'ambició d'Aleix, 1982: 51, 3).*

esperó m. (5)

LOCUCIONS

esperó de cavaller *loc. nom.* 1. (*Delphinium ajacis*) Planta herbàcia anual de la família de les ranunculàcies, de fruit en fol·licle, i de flors blaves, rosades o blanques, agrupades en raïm i proveïdes d'un esperó^{1b} que acumula nèctar. *Allí aspirava l'aroma barrejat de diverses flors d'hort cassanenc: violetes boscanes, esperons de cavaller, cascalls, i la de les lileres i la vareta de Sant Josep que s'arregleraven arran de parets. (Enllà de l'horitzó, 1991: 284, 2).*

espígol m. (7)

1. [NCOMPT] (*Lavandula angustifolia*) Planta aromàtica de la família de les labiades, de fulles molt estretes i flors blaves agrupades a l'extrem d'una tija florífera. [...] *i s'hi respira un aire ample que, quan baixa dels immensos pinars del Benicadell, ve carregat de resina i aromes d'espígol. (Nabet, 1975: 356, 6).*

espinac m. (2)

1a. [NMASS] (*Spinacia oleracea*) Herba de la família de les quenopodiàcies, de fulles basals triangulars, flors unisexuals, reduïdes, agrupades en espiga densa, i fruit enclòs en unes bràctees sovint espinoses, cultivada com a verdura.

1b. [NCOMPT] Fulles de l'espinac^{1a}, preparades com a menja. [...] *l'alimentació dels xiquets, en el delicat moment de la primera creixença, era força deficitària, feta solament a base de fesols, d'arròs, de cigrons i bledes i espinacs en unes olletes dessubstanciades, [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 187, 27).*

espinal m. (4)

1. [NCOMPT] (*Lycium europaeum*) Arbust caducifoli espinós¹, de fulles estretes de color verd, conreat a la regió mediterrània per a fer tanques. *La tanca que siga de paret, espinals i cards, clavellineres i rosers... (El Castell del Sol, 1975: 108, 5).*

espinavessa f.

1. [NCOMPT] (*Paliurus australis*) Arbust espinós, amb les branquetes en ziga-zaga, flors grogues i fruit envoltat d'una ampla ala membranosa, que es fa a les bardisses poc humides.

LOCUCIONS

ésser faves comptades *loc. verb.* 1. Una cosa, una afirmació o un fet, ésser molt segur. *Les indústries auxiliars i de transformació eren faves comptades: el seu control era molt més perfecte que en l'agricultura. (Enllà de l'horitzó, 1991: 93, 7).*

estepa *f.* (19)

1. [NCOMPT] (*Cistus* sp) Arbust de la família de lescistàcies, de fulles enteres i oposades, flors grosses, radiades i vistoses amb molts estams, i fruit en càpsula, propi dels boscos mediterranis. *Allà a les deu del matí, la rabosa passà molt mudada per davant del llop, que estava una volta més prenent el sol, gitat en un recés, damunt d'unes estepes. (Comencilda, Secundina i Acabilda, 1976: 443, 19).*

f

faig *m.* (1)

- 1a. [NCOMPT] (*Fagus sylvatica*) Arbre caducifoli de la família de les fagàcies, d'escorça llisa i grisenca, capçada frondosa i fusta molt apreciada, que creix en terrenys humits i pot atènyer 30 metres d'alçada.
- 1b. [NMASS] Fusta de faig^{1a}. *Al menjador i sala d'estar hi havia una porta de poc gruix de fusta llavorada; semblava de faig envernissat. (Temps de batuda, 1991: 368, 2).*

falguera *f.* (4)

- 1a. [NINCOMPT_p] Subdivisió de pteridòfits, que comprén diverses espècies de plantes criptògames, de tija sovint en forma de rizoma, fulles grosses, peciolades, lanceolades i dividides en segments, i reproducció per espores, que viuen en llocs humits.
- 1b. [NCOMPT] (*Pteridium aquilinum*) Planta pertanyent a les falgueres^{1a}. [...] *i que es diu teucrium polium; que el timó mascle és el senyor teucrium aureum; que les altes falgueres són les dames polipodiàcies, les senyores pteris aquilina... (La idea de l'emigrant, 1982: 289, 18).*

LOCUCIONS

herba falguera *loc. nom.* 1. Vegeu *herba f.*

falzia *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Adiantum capillus veneris*) Falguera^{1b} de pecíol negre i llustrós i fulles bipinnatisectes, amb els segments amples en forma de ventall, que creix en degotalls calcaris i s'usa com a pectoral i emmenagoga. [...] *i de les parets humides i molsoses penjaven fresques garlandes de falzia que feien d'allò més bonic. (L'amor de les tres taronges, 1976: 147, 7).*

fanerògama *f.* (1)

1. [NINCOMPT_{pl}] Divisió del regne vegetal constituïda per les plantes que fan flors i llavors. *A través de les plantes que estimava com a éssers indefensos i plens de bellesa i utilitat, sabia que la natura havia creat i creava cada dia meravelles. "Sé que hi ha monocotiledònies i dicotiledònies, criptògames i fanerògames... (La idea de l'emigrant, 1982: 289, 16).*

fava *f.* (1)

1. [NCOMPT] Llavor de la favera¹, comestible, ovada i amb un senyal negrós en un dels seus caps.

LOCUCIONS

ésser faves comptades *loc. verb.* 1. Vegeu *ésser v.*

•traure faves de l'olla *loc. verb.* 1. Vegeu *traure v.*

favera *f.*

1. [NCOMPT] (*Vicia fava*) Planta anual de la família de les papilionàcies, de fulles paripinnades i de flors blanques amb ales negroses, conreada per les propietats alimentoses dels seus llegums.

fenàs *m.* (9)

1. [NCOMPT] (*Brachypodium retusum*) Planta de la família de les gramínies, de tiges ramificades, fulles estretes i abundants i espiguetes llargues i primes, molt abundant a la Mediterrània. *Per fi, s'alçà, anà on tenia l'ase lligat d'una pota i pasturant tot pacient una clapa de fenàs, tragué del serró la fogassa de pa i l'emprengué a mos redó. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 36, 10).*

LOCUCIONS

fenàs de marge *loc. nom.* 1. (*Brachypodium phoenicoides*) Fenàs¹ de fulles agudes poc o molt glauques, i espiguetes sovint arquejades, disposades en raïm, freqüent sobretot als marges dels camps.

fenoll m. (2)

1. [NCOMPT] (*Foeniculum vulgare*) Planta herbàcia aromàtica de la família de les umbel·líferes, alta, de fulles dividides en lacínies capil·lars, flors grogues en umbel·la, fruits ovoides amb les costes prominents, emprats com a aromatitzants, i brots comestibles quan són tendres, freqüent als marges i als fenassars. *Destapen i li posen el fenoll per damunt. (L'envejós d'Alcalà, 1976: 181, 31).*

fesol m. (3)

- 1a. [NCOMPT] Llavor de la fesolera¹, comestible en haver-se assecat. *I una altra advertència: amb una pesseta podeu omplir bé la panxa de fesols estofats i moltes altres coses substancioses. (Enllà de l'horitzó, 1991: 105, 12).*
- 1b. [NCOMPT] Llegum de la fesolera¹, comestible quan és immadur —*¡No pots fiar-te ni quan estàs innocentment en l'horta arplegant bajoquetes de fesol! (El pollastre de festes, 1976: 404, 12).*

LOCUCIONS

•**fesol de la bogeta** *loc. nom.* 1. Fesol^{1a} petit, redó, i de color vermell (DCVB). [...] *Esclafamuntanyes, reclòs a la cuina, començà a preparar una olleta de fesols de la bogeta que revivaria un mort. (Esclafamuntanyes, 1976: 34, 39).*

fesolar m. (1)

1. [NCOMPT] Camp de fesoleres¹. [...] *s'escalonen unes hortes excel·lents, bladeres a l'hivern i plenes de fesolars o pebre i dacsà els estius. (La Foia de Castalla, 1982: 320, 24).*

fesolera f.

1. [NCOMPT] (*Phaseolus vulgaris*) Planta de la família de les papilionàcies, enfiladissa, de flors blanques o rosades i de llegums i llavors comestibles, molt conreada per a l'alimentació humana.

figa f. (19)

1. [NCOMPT] Infructescència de la figuera¹, de polpa carnosa i dolça, vermellosa i blanquinosa, a l'interior de la qual hi ha inserits innumbrables fruits simples petitíssims, coberta d'una pell verdosa o morada, de forma ampla i arrodonida a la base i més estreta a la part del peduncle. *Mentri mentres, si vols entretenir-te, ves al corral i menja't unes quantes figues. (El ferrer de Bèlgida, 1975: 196, 26).*

LOCUCIONS

•**figa de la gota de la mel** *loc. nom.* 1. Figa¹ de color verdós, grossa i de bona qualitat, que madura a setembre (DCVB, DNV). [...] *com en estiu, apareixia bledaníssima, amb cada pàmpol*

com un paraigües, fresca, lletosa i amb cada figa de la gota de la mel que pesava una unça. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 47, 23).

figuera f. (16)

1. [NCOMPT] (*Ficus carica*) Arbre caducifoli de capçada ampla, de fulles grosses i palmades, aspres i grisoses al revers. *Els xiquets jugaven en el corralet, al sol, davall la figuera sense pàmpols. (El ferrer de Bèlgida, 1975: 196, 26).*

flor f. (101)

- 1a. [NCOMPT] Part d'una planta fanerògama, de forma i colors vistosos i sovint aromàtica, que consta dels òrgans reproductors, estams i carpels, i dels embolcalls protectors d'aquests òrgans, calze i corol·la. [...] *travessaven el cel blavísim les faldes, els todons, les tórtors; en els marges llüien flors minúscules, grogues, blavoses, vermelles, però per miriades [...]. (La idea de l'emigrant, 1982: 220, 21).*

LOCUCIONS

flor de neu loc. nom. 1. (*Leontopidium alpinum*) Edelweiss¹. *Edelweiss, flor de neu de la més bella serra de la vall! (Temps de batuda, 1991: 374, 27).*

flors i violes loc. nom. 1. Cosa plaent i fàcil. *La taula estava animada, els menjars a punt, la roba més ben preparada que mai; tot eren flors i violes i rialles. (La mestra i el manyà, 1975: 394, 11).*

floricol f. (1)

1. [NCOMPT] (*Brassica oleracea* var. *Botrytis* subvar. *cauliflora*) Col¹ d'una varietat d'inflorescència excessivament desenvolupada amb els brots transformats en una massa carnosa i comestible. *Nit i dia somiava en una bona platerada de col de cóp bullida, tan olorosa, o de flor-i-col fregideta. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 32, 16),*

fong m. (1)

1. [NCOMPT] Organisme heteròtrof amb tal·lus, desproveït de clorofil·la, que es reproduïx per espores i viu com a sapròfit, paràsit o simbiònt. *Em caldrà fer-los una bona desinfecció: tenen la negra, un fong molt petit que acaba amb el fullam, i l'aranyeta i altres coses. (Sense la terra promesa, 1991: 346, 6).*

forment m. (2) > **blat**

1. [NCOMPT] (*Triticum* sp) Cereal de tija erecta, fulles linears i flors agrupades en espigues terminals, conreat extensament a Europa i Amèrica del Nord pel seu gra, on constitueix la base de l'alimentació humana. *Però un dia que Floràlia, precisament*

en temps de cols, s'havia llogat a entrecavar forment a un quart d'hora del poble, [...]. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 32, 24).

LOCUCIONS

•**de forment, ni un gra** *loc. orac.* 1. Algú o alguna cosa sense profit (DNY). -*Estic reblit de noms pomposos -vaig dir amb franquesa-: la Casa Gran, el Centro de Estudios, etcètera, etcètera. Però de forment ni un gra, que diem els valencians. (Temps de batuda, 1991: 221, 11).*

•**frígola** *f.* (1) > **timó**

1. (*Thymus vulgaris*) Mata llenyosa de la família de les labiades, molt aromàtica, de fulles petites i flors rosades o blanques en inflorescències terminals, que es fa als matollars mediterranis i és molt emprada com a condiment. [...] *havia estès unes tovalles oloroses de bugada en un rebanc rocós, tot i apartant unes matetes de frígola florida. (L'ambició d'Aleix, 1982: 42, 10).*

g

galer *m.* (6)

1. [NCOMPT] (*Quercus faginea*) Roure^{1b} de fulles petites, amb lòbuls aguts, piloses al revers, rígides, marcides i persistents durant l'hivern, que es fa als països submediterranis secs de la península Ibèrica. [...] *que en un instant s'alçava un vent impetuós que xiulava entre els galers i les alzines i ginebres dels voltants, i, allà de front, per dins d'un barranc, l'udol ferotge de la rabosa. (Castell d'Entorn i no Entorn, 1975: 367, 13).*

garriga *f.* (28) > **xara**

1. [NCOMPT] Vegetació baixa i espessa formada d'arbusts o mates. [...] *sinó també d'una atapeïda garriga principalment composta d'argelagues, estepes, matapolls i punxoses coscolles, que feien el bosc poc menys que impenetrable. (Temps de batuda, 1991: 56, 19).*

garrofa *f.* (19)

1. [NCOMPT] Fruit del garrofer¹, bru, de coberta coriàcia i polpa carnosa. —*És que jo he estat un gran colliter de garrofes —es justificà l'hereu—, i fóra molt dolorós per a mi anar-me'n quan encara fossen a l'arbre.* (*El jugador de Petrer*, 1976: 202, 5).

garrofer *m.* (31)

1. [NCOMPT] (*Ceratonia siliqua*) Arbre perennifoli de la família de les cesalpiniàcies, de tronc gruixut i capçada ampla, espontani a les terres mediterrànies càlides i seques i conreat pels seus fruits. *Adrià i Maria-Agres es casaren en el seu poble de Bèlgida, juntaren les terretes que cadascun d'ells aportava al matrimoni —unes fanecades de secà amb ametlers, garrofers i oliveres, i tres fanecades d'horta [...].* (*Nabet*, 1975: 356, 2).

gat *m. f.* (80)

LOCUCIONS

cua de gat *loc. nom.* > **sanguinària** > **herbeta de la sang** •1. (*Lithospermum fruticosum*) Mata de flors blaves i fulles linears recobertes esparsament de pèls rígids, pròpia de les brolles calcícoles mediterrànies (DCVB). *Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbeta de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diurètica i estomacal, l'arnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra...* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 253, 21).

gavarrera *f.* (3)

1. [NCOMPT] (*Rosa canina*) Roser¹ silvestre. *Present era ella, petita però no tant perquè no se'n recordàs, quan tres criats el lligaren a una soca de gavarrera i el caixmaren a verga.* (*El Castell d'Entorn i no Entorn*, 1975: 358, 11).

gelat *adj.* (27)

LOCUCIONS

•**gelat com un rave** *loc. adv.* 1. Algú o alguna cosa molt gelada (DCVB, DNV). *Per fi, es va ficar darrere d'unes bótes, en conill com sabem que anava i gelat com un rave.* (*L'albarder de Cocentaina*, 1976: 170, 1).

ginebre *m.* (43)

1. [NCOMPT] (*Juniperus communis* sp *communis*) Arbre petit de fulles linears punxants, amb una ratlla blanquinosa a la cara superior i gàlbuls de color blau fosc. *Això va anar i era... un llop i una rabosa, la cosa més amiga del món, que campaven pel rebanc que fa l'ombria del Carrascal de Castalla, on més espessos es troben els pins, les carrasques i els ginebres.* (*Comencilda, Secundina i Acabilda*, 1976: 439, 3).

•**ginebrenc** *adj.* (2)

1. Animal, que es cria on hi ha ginebres¹ (DNV). *L'olla bullia bé; dins hi havia tres gaigs de serra, dos grives ginebrenques i un perdigotot la cosa garrida, [...]. (Esclafamuntanyes, 1976: 33, 13).*

gírgola *f.* (3)

1. [NCOMPT] (*Pleurotus* sp) Bolet del grup dels agàrics, que viu en grups o flotes, amb la cama excèntrica o lateral i amb làmines. *¡No sabia l'ignorant ciutadà que gírgoles i múrgules són uns bolets gustosos que es crien per les ombres dels pinars! (Abella, 1976: 100, 25).*

gla *m., f.* (6) > **abellota**

1. [NCOMPT] Fruit d'un arbre del gènere de l'alzina i del roure, sec, indehiscent i proveït d'una cúpula a la base. *La brisa bufava amb una certa espenta i cantava dins les carrasques, atapeïdes de glans encara verds, futur recapte d'aquells gaigs de vius colors, [...]. (Temps de batuda, 1991: 248, 11).*

gram *m.* (2)

1. [NCOMPT] (*Cynodon dactylon*) Herba de la família de les gramínies, amb fulles planes, estretes i acabades en punxa, i amb espigues llargues i primes disposades al capdamunt de la tija, que forma part de les gespes dels jardins i és molt comuna en camps abandonats i en sembrats, on es mostra tenaç i resistent a l'eliminació. *Massa sabia ell que el gram s'extirpa des de l'arrel, i no tallant-li brots. (Sense la terra promesa, 1991: 518, 13).*

h

hedra *f.* (1) > **heura**

1. [NCOMPT] (*Hedera* sp) Liana de la família de les araliàcies, proveïda d'arrels adventícies per mitjà de les quals s'arrapa als arbres i a les parets, de fulles verdes, llises i lluent, flors grogues en umbel·la i fruits negres en baia, freqüent en indrets ombrívols. [...] *la gran portalada de pedra picada, les finestres reixades i la fosca*

hedra que s'enfilava per les velles parets, tenia un sinistre aspecte de castell misteriós. (Don Joan de la Panarra, 1976: 327, 10).

heura f. (6) > hedra

1. [NCOMPT] (*Hedera* sp) Liana de la família de les araliàcies, proveïda d'arrels adventícies per mitjà de les quals s'arrapa als arbres i a les parets, de fulles verdes, llises i lluent, flors grogues en umbel·la i fruits negres en baia, freqüent en indrets ombrívols. *S'hi tornen: una ermita tal, parets velles i tot plenes d'heura; molt rústega, però amb un bon altar dins, on Miriam figurava com una bella imatge que no li semblava gens. (El Castell del Sol, 1975: 113, 12).*

herba f. (93)

- 1a. [NCOMPT] Planta de tija no llenyosa i de poca alçària. *Una lleu catifa d'herbes estepàries delitosament aromades, en les altres serres, manté el matís general. (La Foia de Castalla, 1982: 321, 1).*

LOCUCIONS

herba alfals *loc. nom.* 1. (*Medicago sativa*) Alfals¹. [...] *hi havia pertot homes i dones (elles amb la cara tapada) arreplegant canyots, o herba alfals, o llaurant tranquil·lament... (El darrer consell, 1982: 373, 22).*

herba coronel·la+ *loc. nom.* 1. (*Dorycnium hirsutum*) Botja peluda¹ (VALOR). —*L'herba coronel·la, que li rebaixe la sang! (L'envejós d'Alcalà, 1975: 181, 22).*

herbeta de la sang *loc. nom.* > **sanguinària** > **cua de gat** 1. •(*Lithospermum fruticosum*) Mata de flors blaves i fulles linears recobertes esparsament de pèls rígids, pròpia de les brolles calcícoles mediterrànies (DNV). *Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbeta de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diürètica i estomacal, l'àrnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra... (La idea de l'emigrant, 1982: 253, 21).*

•**herba falguera** *loc. nom.* 1. Falguera^{1b}. *Augmentava l'amenitat del lloc algun petit altero que feia el terreny, algun penyal modest rodejat d'heura i humitats, on treien l'ull l'herba falguera, la falzia i el lletsó. (Esclafamuntanyes, 1976: 39, 1).*

j

jonc m. (9)

1a. [NCOMPT] (*Juncus* sp) Planta herbàcia de la família de les juncàcies o de les ciperàcies, de tiges cilíndriques i verdes, sense fulles, o bé amb fulles en forma de beina, pròpia de llocs humits. *I tots tornaven al castell amb els cabells tesos com a joncs i la pell esborronada.* (*El rei Astoret*, 1975: 326, 12).

1b. [NCOMPT] Tija del jonc^{1a}. *Miriam tallà en el boscatge més de cinc-cents tronquets, i el príncep va fer vencills de jonc per a lligar-los.* (*El Castell del Sol*, 1975: 106, 13).

LOCUCIONS

•**com un jonc** loc. adv. 1. Algú molt prim. *Rossa de trenes, blanca de pell, esvelta com un jonc i tan bona i afectuosa que jo res no li podria negar...* (*Abella*, 1976: 104, 11).

•**sol com un jonc** loc. verb. 1. Algú, trobar-se molt sol (DNV). *Jo solet com un jonc me la menjaré! Millor! Millor!* (*Comencilda, Secundina i Acabilda*, 1976: 445, 12).

jonquera f. (1)

1. [NCOMPT] Lloc poblat de joncs^{1a}. *Blai es va deixar caure damunt d'una jonquera, i es quedà quiet, mut, desconcertat.* (*Els tres plets de Pasqua Granada*, 1976: 306, 13).

•joroví adj. (1)

1. Vegeu *cirera f.* (DCVB).

I

lilà f.

1. [NCOMPT] (*Syringa vulgaris*) Arbust caducifoli de la família de les oleàcies, de fulles cordiformes, flors oloroses, morades o blanques, i fruit en càpsula, originari de l'Europa oriental submediterrània i cultivat en jardineria.

•lilera f. (3)

1. [NCOMPT] (*Syringa vulgaris*) Lilà¹ (DCVB). *Allí aspirava l'aroma barrejat de diverses flors d'hort cassanenc: violetes boscanes, esperons de cavaller, cascalls, i la de les lileres i la vareta de Sant Josep que s'arregleraven arran de parets...* (Enllà de l'horitzó, 1991: 284, 2).

llapassa f. (4)

1. [NCOMPT] (*Setaria verticillata*) Xereix¹ de panícula molt densa, espiciforme, de vegades un poc interrompuda a la part inferior, amb setes cobertes de denticles dirigits cap avall, que s'adhereix fortament a la roba, freqüent en horts i en herbassars ruderals (DIEC2).

LOCUCIONS

•apegar-se com una llapassa loc. adv. 1. Vegeu *apegar v.*

llegum m. (7)

- 1a. [NCOMPT] Fruit característic de les lleguminoses^{1b}, de tavella dehiscent en dues valves, que conté les llavors.
- 1b. [NMASS] Conjunt de llavors comestibles d'un llegum^{1a}. [...] *la farina, una coixinera de pans assaonats, verdures, llegums, un sac de creilles i tot l'altre recapte, [...]*. (Sense la terra promesa, 1991: 366, 20).

lleguminosa f.

- 1a. [NINCOMPT_p] Grup de plantes que engloba les famílies que de fulles compostes, flors pentàmeres i fruit en llegum^{1a}.
- 1b. [NCOMPT] Planta del grup de les lleguminoses^{1a}.

llentilla f. (3)

- 1a. [NCOMPT] (*Les culinaris sp esculenta*) Herba lleguminosa anual, enfiladissa, de fulles paripinnades i flors blavenques en raïms axil·lars, conreada per les seues llavors, molt alimentoses. *-Les estreles, Angelet, manen de la sembradura. Com ara, quan les Cabrelles pugen a mitjanit damunt del pic de Bèrnia, has de sembrar les lletilles.* (La idea de l'emigrant, 1982: 257, 17).
- 1b. [NCOMPT] Llabor comestible de la lletilla^{1a}, petita, en forma de disc biconvex i de color marró, molt alimentosa i rica en ferro. *-Això de les "píndoles" ho han inventat els facciosos per dir que no ens donen a menjar més que lletilles, [...]* (Enllà de l'horitzó, 1991: 399, 16).

2. •[NCOMPT] Làmina lenticular de metall que es cus a la roba com a guarniment. —*A mi, un vestit de brocat ple de llentilletes d'or —va demanar Murgulina. (Abella, 1976: 98, 15).*

llentisclar m. (2)

1. [NCOMPT] Matollar de llentiscles¹ (DIEC2). *Agafà una costa avall, entre pinedes i llentiscles, i vinga xiular la tonada d'aquella cançoneta que diu: [...]. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 228, 17).*

llentiscle m.

1. [NCOMPT] (*Pistacia lentiscus*) Arbre petit perennifoli, d'olor resinosa, de fulles amb els folíols el·líptics i coriàcis, flors petites verdoses i vermellenques, agrupades en raïms densos, i fruits vermells que es tornen negres a la maduresa.

lletrera f. (1)

1. [NCOMPT] (*Euphorbia* sp) Planta de la família de les euforbiàcies, de flors grogues, el làtex de la qual, irritant, és emprat en medicina. *Toni i Llorenç, aixades en mà, feien clots al voltant de les soques dels ceps, sense afonar-hi gaire, i alhora tallaven les males herbes: alguna calcida, alguna petita lletrera... (Enllà de l'horitzó, 1991: 313, 25).*

lletsó m. (5)

1. [NCOMPT] (*Sonchus oleraceus*) Planta de la família de les compostes, de tronc buit i ramós i flors grogues, comestible, que es fa a les vores dels camins i que segrega un làtex emprat en medicina. *Augmentava l'amenitat del lloc algun petit altero que feia el terreny, algun penyal modest rodejat d'heura i humitats, on treien l'ull l'herba falguera, la falzia i el lletsó. (Esclafamuntanyes, 1976: 39, 1).*

lletuga f. (4)

1. [NCOMPT] Encisam². [...] *aquesta els tenia curts i quasi verticals i formant com un còp de lletuga; els pàmpols apareixien amb taques estranyes, groguejaven i es neulien. (Temps de batuda, 1991: 23, 22).*

lli m. (2)

1a. [NCOMPT] (*Linum usitatissimum*) Planta herbàcia anual de fulles lanceolades i flors blaves, les fibres de la qual s'empren com a matèria tèxtil, les llavors en medicina i l'oli de les llavors en pintura.

1b. [NMASS] Fibra tèxtil procedent del lli^{1a}. —*Bona Casilda, deixa ací damunt la tauleta on crema la mineta per nosaltres, les madeixes de lli que t'ha dut el cavaller. (Les animetes, 1976: 274, 10).*

lligabosc m. (1)

1. [NCOMPT] (*Lonicera* sp) Arbust de la família de les caprifoliàcies, sarmentós, de fulles oposades, flors blanques, groguenques o rosades, amb un tub llarg i prim que s'obre en dos llavis, molt flairoses, propi dels boscos i les bardisses. *Travessava deliciosíssims parquets d'arbres d'adornament, com til·leres, faigs, teixeres, xiprers, pinastres, sucosos pinatells vers, ginebres tendres, tots enredats de verdíssimes i tentaculars mates de lligabosc...* (Esclafamuntanyes, 1976: 38, 25).

llima f. (2)

1. [NCOMPT] Fruita ovoide de pela verda groguenca i polpa àcida, flairosa i molt sucosa, emprada per a begudes i com a aromatitzant. *Ben treballats els bancals que tenien, collien de tot: llimes, llimons, préssecs, pomes, blat, dacsa, ordi, herba-alfals i tota mena de verdures per a casa.* (La Mare dels Peixos, 1975: 61, 13).

llimera f. (9)

1. [NCOMPT] (*Citrus aurantiifolia*) Arbore que produeix llimes¹. *Tot caminant, ensopegà per fi en un indret on era l'horta de fruiters i on trobà llimoners, llimeres, tarongers, pruneres, pereres i magraners, i potser altres menes de fruitals que ella ni tan sols coneixia.* (Abella, 1976: 11, 26).

llimó m. (7)

1. [NCOMPT] Fruita ovoide amb l'àpex mucronat, de pell groga rugosa i polpa groguenca, dividida en grills, sucosa i àcida. *La senyora digué que volia collir de la seua mà un cistell de llimons, com havia fet tantes altres vegades.* (L'ambició d'Aleix, 1982: 185, 6).

llimoner m. (6)

1. [NCOMPT] (*Citrus limon*) Arbore que produeix llimons¹. *Tot caminant, ensopegà per fi en un indret on era l'horta de fruiters i on trobà llimoners, llimeres, tarongers, pruneres, pereres i magraners, i potser altres menes de fruitals que ella ni tan sols coneixia.* (Abella, 1976: 11, 26).

•llinós m. (1)

1. Vegeu *llinosa f.* (DNI).

llinosa f.

1. [NMASS] Llavor de lli^{1a}. *Pepeta li clavà al damunt bona cosa de flassades, li féu tassetes calentes com el foc, li posà pegats de farina de llinós i mostassa, i li aplicà cantàrides...* (El ferrer de Bèlgida, 1975: 193, 17).

lliri *f.* (6)

1a. [NCOMPT] (*Iris* sp) Planta herbàcia de la família de les iridàcies, de fulles allargades, ensiformes i de flors vistoses. [...] *va pensar de sobte, espantat, que aquell lliri havia sorgit insòlitàment en un camp d'argelagues negres.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 519, 15).

1b. [NCOMPT] Flor del lliri^{1a}. *L'albat, vestit de blanc completament, fou posat en una cambra dels baixos emparamentada també de blanc i amb adornaments de lliris i assutzenes d'artifici.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 246, 7).

LOCUCIONS

lliri blau *loc. nom.* 1. (*Iris germanica*) Planta herbàcia de la família de les iridàcies, de rizoma tuberós, fulles amplament ensiformes i flors grans, d'un blau violat. *Pujaven a la font dels Pinsans en un dia d'estiu; ell s'havia avançat per collir, dins un reguerot que baixava d'una alta margenada, un lliri blau que ella li havia demanat; [...].* (*Sense la terra promesa*, 1991: 158, 26).

m

magrana *f.* (6)

1. [NCOMPT] Fruit del magraner¹. *Salina la va veure menjant-se una magrana.* (*El rei Astoret*, 1975: 311, 27).

LOCUCIONS

cara de magranetes agres+ *loc. adj.* 1. Vegeu *cara f.*

magraner *m.* (9)

1. [NCOMPT] (*Punica granatum*) Arbre caducifoli de fulles llustroses, flors d'un vermell viu i fruit de forma globulosa i pell coriàcia, que conté en el seu interior un gran nombre de grans comestibles de polpa sucosa. *Davant la casa, hi havia un rastre de seriosos xiprers, i, pels voltants, creixien alguns magraners, tarongers i llimeres; [...].* (*El patge saguntí*, 1975: 256, 8).

LOCUCIONS

com un albadoc de magraner+ *loc. adj.* 1. Vegeu *albadoc m.*

malva f. (1)

1. [NCOMPT] (*Malva* sp) Planta de la família de les malvàcies¹, de flors amb simetria radial amb calicle i fruit discoïdal que es desfà en porcions a la maduresa, les flors de la qual es fan en infusió com a remei pectoral i sudorífic. [...] *arrel de malví, flor de malva i de rosella, alguna caboteta de cascall-, que li feia prendre com a infusió "per ablanir el cadarn, calmar la tos i fer suar"*. (Enllà de l'horitzó, 1991: 249, 10).

malvàcia f.

1. [NINCOMPT_{pl}] Família de plantes dicotiledònies, que comprén herbes, arbustos i arbres de fulles esparses i amb estípules, flors regulars amb cinc pètals i nombrosos estams i de fruit sec.

malvera f. (2)

1. [NCOMPT] (*Malva* sp) Malva¹ robusta i molt pubescent, de fulles arrodonides, lobades i amb els lòbuls amb dents poc ixents i arrodonides, i de flors roses amb venes i base purpúria, que es fa als penya-segats litorals i en altres indrets ruderals, i de vegades és cultivada als jardins. —*Queda't, queda't al llit. Jo et faré un bullitori d'arrel de malví i flor de malvera.* (El llenyater de Fortaleny, 1975: 50, 14).

malví m. (3)

1. [NCOMPT] (*Althaea officinalis*) Planta de la família de les malvàcies, robusta i erecta, grisenca, de fulles ovades i flors d'un rosa pàl·lid, pròpia de sòls humits, l'arrel de la qual s'usa en medicina. *I sentia el bronziment de les abelles, especialment en les malveres i els malvins: [...]*. (Enllà de l'horitzó, 1991: 284, 4).

mare-selva f. (3)

1. [NCOMPT] (*Lonicera* sp) Lligabosc¹. *Era tal l'espessor d'aquests, tan esponerosos els arbres i tan bledanes les mare-selves, tan abundants les plantes de tota mena que s'enfilaven troncs amunt, [...]*. (Abella, 1976: 103, 5).

marfull m. (1)

1. •[NCOMPT] (*Culex* sp) Mosquit¹ de cos molt gros i ales molt llargues (DCVB, DNV). *A l'acte, el núvol de mosquits s'espuntà cap allí, es llançaren en el toll i es sadollaren de l'escumós líquid, mentre que el rei de tots —un marfull brumidor, de llargues i múltiples ales— [...]*. (El Castell d'Entorn i no Entorn, 1976: 376, 8).

margall *m.* (5)

1. [NCOMPT] (*Hordeum murinum*) Planta herbàcia anual de la família de les gramínies, amb espiga semblant a la de l'ordi, freqüent a les vores dels camins i en llocs humits. [...] esclaten els romanins, els timonerars, les estepes, i creixen pels bancals, en confusió, el margall, la ravenissa, les corretjoles, els citrons... tots cuitant a embalsemar l'ambient tebi de maig. (*La Foia de Castalla*, 1982: 322, 13).

margalló *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Chamaerops humilis*) Palmera^{1a} pròpia de les terres àrides del Mediterrani occidental, de tija poc desenvolupada, fulles en forma de palma, flors grogues i fruits en baia.

LOCUCIONS

fet un margalló+ *loc. adj.* 1. Com un margalló¹ (*loc.*). *Eixia al carrer fet un margalló i ens ho criticaven obertament alguns altres companys.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 392, 11).

•com un margalló *loc. adj.* 1. Algú, molt ben vestit, amb molts ornaments (*DCVB, DNV*).

margarida *f.* (3)

1. [NCOMPT] (*Chrysanthemum frutescens*) Planta de la família de les compostes, de flors amb lígules generalment blanques i amb el botó groc. [...] *hi havia també bardisses de lileres, vares de Sant Josep i enormes mates de margarides.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 242, 3).

mata *f.* (45)

1. [NCOMPT] (*Pistacia lentiscus*) Llentiscle¹. —*No ve —respongué la vella ben tranquil·la—; però no es deu haver quedat al ras, perquè havia d'anar a tallar mata al mas de la Foia, i s'hi deu haver recollit.* (*Els guants de la felicitat*, 1975: 142, 3).

matafaluga *f.*

1. [NMASS] Anís^{1b}. [...] *quin goig de veure aquell grandíssim flascó de vidre ple de "pacències", petites pastes dolces, saborosíssimes. de farina i sucre i batafaluga i no sé quins altres ingredients.* (*L'amic fidel*, 1982: 353, 31).

matapoll *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Daphne gnidium*) Arbust baix, perennifoli, que es fa a les garrigues, als matollars i als prats secs mediterranis. [...] *sinó també d'una atapeïda garriga principalment composta d'argelagues, estepes, matapolls i punxoses coscolles, que feien el bosc poc menys que impenetrable.* (*Temps de batuda*, 1991: 56, 19).

melis m. (3)

1a. •[NCOMPT] (*Pinus sylvestris*) Pi roig¹ (*loc.*). [...] que vorejaven les àmplies portes de preciosa fusta de melis ornades de figures de talla amb incrustacions d'ivori i altres materials sumptuosos. (*Esclafamuntanyes*, 1976: 68, 23).

1b. [NMASS] Fusta de pi roig, rica en resina, d'anells estrets, densa i de molt bona qualitat.

meló m. (2)

1. [NCOMPT] Fruita ovalada, voluminosa, amb la pell dura, de color verdós, i la polpa blanquinosa. *Arribat a casa de Peret, li va preguntar si l'acompanyava al camp a portar un sac de melons.* (*Peret*, 1975: 291, 25).

molsa f. (2)

1a. [NMASS] Planta verda que creix en diversos medis formant una catifa suau de tiges curtes, denses i espesses. *En el pla de roca viva on s'alçava la casa, a rodals clapat de terra o de blana molsa, s'obrien moltes cadolles, a vessar d'aigua de pluja, les quals relluïen com a bassals d'argent-viu al reflectir el cel ple de claror.* (*Contalles de la boira*, 1982: 326, 23).

1b. •[NMASS] Lliquen groguenc que creix als arbres i a les roques. *Ullal puríssim aquell; aigua de claredats etèries, sense una busca de molsa, sense un samaruc en embrió.* (*L'ambició d'Aleix*, 1982: 30, 23).

•monastrell m. (5)

1. Vegeu *monestrell m.* (DCVB)

monestrell m.

1. [NINCOMPT] Raïm de color negre, de grans esfèrics, mitjans o menuts, de gust fort i molt bo per a fer-ne vi¹. *Terres esplèndides, jovades allargassades o escalonats bancals, en tots els paratges desabrigats, acullen sobre el seu soler criador i fresc la major riquesa actual de la contrada: els seus vinyets de selecte i vinífer monastrell.* (*La Foia de Castalla*, 1982: 323, 7).

moniato m. (1)

1. [NCOMPT] (*Ipomoea batatas*) Planta enfiladissa de flors blanques i fruits en càpsula, conreada pels seus tubercles comestibles rics en fècula i sucre.

2. [NCOMPT] Tubercle del moniato^{1a}. *A Albaida mateix, el pa era un luxe de poquíssimes persones, i es substituïa, fins a cases de llauradors, amb creïlles i moniatos.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 410, 4).

monocotiledònia f. (1)

1. [NCOMPT] Planta monocotiledònia¹. *"Sé que hi ha monocotiledònies i dicotiledònies, criptògames i fanerògames... (La idea de l'emigrant, 1982: 289, 15).*

monocotiledoni adj.

1. Planta o llavor, que es desenvolupa amb un sol cotiledó¹.

móra f. (2)

1. [NCOMPT] Fruit comestible de l'esbarzer¹, compost de nombroses drupes petites disposades sobre un receptacle cònic, vermelles quan són immadures i finalment negres. *Tots férem uns mossets dolços; les dones prengueren un refresc de móres i els homes beguérem aguardent en sengles nuvolets. (Temps de batuda, 1991: 323, 9),*

morera f. (1)

1. [NCOMPT] (*Morus* sp) Arbre caducifoli de fulles amples i pubescents, flors en aments, de tronc morat i gruixut, cultivat pel seu fruit i també com a ornamental. [...] *l·ligà l'haca en una soca de morera que creixia vora camí i, quasi sense pensar-s'ho, l'emprengué per una senda blanca i espaiosa que naixia allí mateix i que es veia clarament que menava a la misteriosa mansió. (Abella, 1976: 102, 10).*

morritort m. (2)

1. [NCOMPT] (*Lepidium sativum*) Planta herbàcia anual de la família de les crucíferes, fètida, de gust picant, de flors blanques o rosades, en raïms, i fruit en silícula alada, originària d'Àfrica nord-oriental i d'Àsia occidental, comestible en amanida, antigament cultivada i ara naturalitzada arreu. *Mà a la fogassa i dent a l'escarransit lletsó i a uns brots de morritort a mitjan créixer que collí en la carena d'un camp. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 38, 6).*

•múrgula f. (1)

1. [NCOMPT] (*Morchella esculenta*) Bolet comestible, amb el barret alveolat, ovoide i de color bru, molt apreciat (DCVB, DNV). *¡No sabia l'ignorant ciutadà que gírgoles i múrgules són uns bolets gustosos que es crien per les ombres dels pinars! (Abella, 1976: 100, 25).*

murta f. (2)

1. [NCOMPT] (*Myrtus communis*) Arbust perennifoli de la família de les mirtàcies, de fulles ovalades, lluents i aromàtiques, flors blanques i fruit en baia. [...] *tota la ciutat estava engarlandada de rodabalcons, fanalets, arcs de murta i ramulla de pi, i pengeroles i banderes i gallarets; [...]. (L'amor de les tres taronges, 1976: 151, 18).*

n

nesprer *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Eriobotrya japonica*) Arbre perennifoli de la família de les rosàcies, de mida petita, de fulles dentades, coriàcies i rugoses, d'un verd fosc a l'anvers, tomentoses i rogenques al revers, flors blanquinoses en panícula i fruits carnosos, originari de l'Àsia oriental i cultivat als països càlids o temperats. *Això referent a ametlers, oliveres, codonyers, nesprers, cirerers, pruneres... (Temps de batuda, 1991: 20, 5).*

noguera *f.* (23)

- 1a. [NCOMPT] (*Juglans regia*) Arbre caducifoli, de fulles grosses i escorça llisa i grisa, amb flors en petits grups o solitàries, i fruit en drupa de llavors comestibles. *Avui no em crida ningú, Frederic; ¿Vols que peguem un volt per la carretera a veure les nogueres? (Enllà de l'horitzó, 1991: 335, 25).*
- 1b. [NMASS] Fusta de noguera^{1a}. *Les cadires que s'arregleraven a les vores de les parets i la de braços amb seient de cuir on ell seia, eren de noguera polida, ben conservades, [...]. (L'ambició d'Aleix, 1982: 123, 4).*

nou *f.* (15)

- 1a. [NCOMPT] Llavor comestible de la nou^{1b}, dividida en dues meitats regularment lobulades i migpartides, rica en greixos. *[...] pa de dacsà daurat i tou, ullat; nous i ametles mullades en mel... (Els guants de la felicitat, 1975: 141, 22).*
- 1b. [NCOMPT] Nou^{1c} madura sense l'embolcall exterior, amb una closca llenyosa i rugosa, formada per dues meitats fàcilment separables. *[...] la barca, a rem, vela pansida, feia via lentament, petita com una closca de nou, i a la seua dreta passaven a poc a poc els penya-segats de color mel del cap de Sant Antoni. (La Mare dels Peixos, 1975: 57, 22).*
- 1c. [NCOMPT] Fruit en drupa de la noguera^{1a}, de pell dura de color verd. *D'aquestes nogueres, més que les nous, que sempre assolien bon preu, em va embadalir la*

bledania de les seues fulles grosses, gruixudes i verdes [...]. (Temps de batuda, 1991: 68, 19).

O

oïdium m.

1a. [NCOMPT] Fong¹ del grup dels ascomicets, paràsit de les parts aèries de diverses fanerògames, sobre les quals produeix taques blanques i cendroses.

1b. [NCOMPT] Malaltia de les plantes produïda per oïdiums^{1a}.

oliva f. (30)

1. [NCOMPT] Fruit en drupa de l'olivera¹, redonenc, de color negre purpuri quan és madur, comestible després d'ésser adobat, i productor d'un oli molt apreciat. *Però abans de l'estiu, l'any es va girar molt lleig: les olives començaren a caure dels arbres ben menudes encara; [...]. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 43, 3).*

LOCUCIONS

oliva del cuquello loc. nom. 1. Varietat d'oliva¹ petita i gairebé sense amargor. *Albert li encarregà que els amanís olives del cuquello, gallons d'ametla, unes quantes nous pelades, aiguardent anisat i els plats i copes necessaris. (Sense la terra promesa, 1991: 177, 24).*

olivar m. (35)

1. [NCOMPT] Lloc plantat d'oliveres^{1a}. *Quan creuava per damunt dels grats olivars del Racó de l'Espartosa, clapejats de mates de romaní i espígol, va sentir una veu amable que venia d'allà fondo. (La rabosa i el corb, 1976: 419, 13).*

olivera f. (56)

1. [NCOMPT] (*Olea europaea*) Arbre perennifoli de la família de les oleàcies, de tronc gruixut i tortuós, fulles lanceolades enteres, coriàcies, grisenques i cobertes de pèls al revers, flors blanquinoses en raïms i fruit en drupa, cultivat a la regió mediterrània pels seus fruits. ⇒ *branca d'~. Elles vivien d'unes cortiues rendes que uns mallols entreplantats d'oliveres produïen a la velleta. (Les animetes, 1976: 269, 5).*

LOCUCIONS

olivera borda *loc. nom.* 1. (*Olea europaea*) Ullastre¹. *Hi havia tres mussols pelats, vius, que semblaven tres ànimes en pena, cadascun d'ells parat en una branca seca d'olivera borda en un pany de paret. (L'envejós d'Alcalà, 1975: 170, 21).*

oliverar *m.* (34)

1. [NCOMPT] *Olivar*¹. *No havia trobat ànima vivent per aquelles rodalies, per bé que sí que sentia de tant en tant, allunyades, algunes veus de llauradors per les dotades d'oliverar. (Home roig, gos pelut, pedra redona, 1976: 252, 5).*

•oliveró *m.* (7)

1. [NCOMPT] (*Olea europaea*) *Olivera*¹ jove sense empeltar. *Eixia d'entremig dels olivarons. L'havien sorprès com sempre: ocupat en el seu camp. (Sense la terra promesa, 1991: 488, 24).*

om *m.* (15)

1. [NCOMPT] (*Ulmus minor*) Arbre caducifoli de fulles ovades o el·líptiques doblement dentades, acuminades a l'apex i asimètriques a la base, i flors verdoses i petites, en glomèruls, que es fa sobretot en indrets humits. *A l'arribar al primer om de la baixada, li semblà que, entremig de la fressa que feia el vent en les branques despullades, sentia gemegar un infant. (I queixalets també!, 1975: 204, 16).*

omada+ *f.* (2)

1. Vegeu *omeda f.*

omeda *f.*

1. [NCOMPT] Conjunt d'oms¹. [...] *pujava un baf de fecunditat de les xopades i omades dels fondals i els barrancs; alenaven la resina les pinedes fosques; travessaven el cel blavíssim les faldes, els todons, les tórtors; [...]. (La idea de l'emigrant, 1982: 220, 19).*

onosma *f.*

1. [NCOMPT] (*Saxifraga catalaunica*) Planta herbàcia perenne amb una roseta de fulles basals d'1,5 cm a 3 cm de llarg, espatulades i acabades en punta i amb una inflorescència de 20 a 30 cm d'alçària.

ordi *m.* (39)

- 1a. [NMASS] Gra de l'ordi^{1b}, emprat en la preparació de mal i de la cervesa. ⇒ *pa d'~, tonya d'~. Blai, després de fer com qui esmorzava —una molla de bacallà espencat i una tallada de tonya d'ordi—, [...]. (Tres plets de Pasqua Granada, 1976: 298, 10).*

1b. [NCOMPT] (*Hordeum hexasticum* i *Hordeum vulgare*) Cereal de tija robusta, fulles allargades i espigues denses amb arestes llargues. ⇒ *sempre sembrar ~. [...] s'enganyava de cabàs i li semblava ordi en compte de blat; segava els caluixos de les safanòries creent que segava alfals...* (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 223, 7).

ordiar m. (2)

1. [NCOMPT] Camp plantat d'ordi^{1b}. *El camp de maig lluïa el seu esplendor de vinyes de poc mogudes, de bladars o ordiars que quasi ja ventrellaven; [...].* (Enllà de l'horitzó, 1991: 228, 27).

orenga f. (2)

1. [NCOMPT] (*Origanum vulgare*) Herba perenne i aromàtica de la família de les labiades, de fulles ovalades i flors rosades o violàcies en ramell, amb qualitats tòniques i digestives. *El dinar resultà molt saborós: els gaspatxos tenien pebrella de l'Almussai mateix i orenga de la Mariola, [...].* (Enllà de l'horitzó, 1991: 308, 26).

ortiga f. (1)

1. [NCOMPT] (*Urtica* sp) Planta herbàcia de la família de les urticàcies, de fulles oposades, dentades i cobertes, i pèls urents. [...] *camí del cementeri humil i aromat d'herbes flairoses i bordons d'ortigues, mentre que s'espargien pels camps i els barrancs els minsos brandaments d'una campana.* (La idea de l'emigrant, 1982: 229, 28).

p

palmera f. (11)

1a. [NCOMPT] Planta que generalment es presenta en forma d'arbre, de tronc simple, coronat per una gran roseta de fulles coriàcies, grosses, dividides de manera pinnada o palmada.

1b. [NCOMPT] (*Phoenix dactylifera*) Palmera^{1a} de fulles de color verd grisenc, que produeix dàtils, originària del nord d'Àfrica i de l'Àsia sud-occidental, plantada als països càlids com a ornamental. [...] *i la passejada per aquella Esplanada inimitable, sempre peresosa de sol i de ritmes cadenciosos de palmeres.* (L'ambició d'Aleix, 1982: 43, 3).

palmerar f. (2)

1. [NCOMPT] Lloc poblat de palmeres^{1b}. *Després va reconèixer el terreny i descobrí, no gaire allunyades, les tres sendes que s'internaven en el palmerar. (L'amor de les tres taronges, 1976: 136, 6).*

panical m. (2)

1. [NCOMPT] (*Eryngium campestre*) Planta de la família de les umbel·líferes, espinosa, d'un verd grisenc, de fulles pinnatipartides i flors blanques, aglomerades en capítols ovoides envoltats de bràctees espinoses i disposats en una ampla inflorescència. *Don Joan tirà unes cinquetes més i un grapat de punxes de panical per damunt dels caps dels lladres, i l'efecte en aquells embriacs va ser cosa fulminant. (Don Joan de la Panarra, 1976: 348, 6).*

panís m. (6) > dacsà

- 1a. [NCOMPT] (*Zea mays*) Cereal de gran port, de tija alta i massissa, fulles alternes lanceolades d'un verd intens i fruits en panotxes que naixen a l'axil·la d'una fulla, conreat extensament pel seu gra. *Ell ho mirava tot i se n'admirava: els panissos que pujaven bledans i plens de perles de rosada; [...]. (Abella, 1976: 101, 5).*
- 1b. •[NMASS] Gra del panís^{1a}. *Per l'estreta eixida de la coma, en el redol de visió de l'instrument, movedís a causa del mal pols, apareixien pinars, masos, homes que llauraven, una dona que donava panís a les gallines... (Sense la terra promesa, 1991: 216, 29).*

LOCUCIONS

roig com l'espiga de panís+ loc. adj. 1. Vegeu *roig adj.*

pansa f. (2)

1. [NCOMPT] Gra de raïm assecat a la vinya o escaldat amb lleixiu i assecat al sol. *Anava Marçal al davant, portant al muscle un saquet amb carn tendra, formatge, figues, panses, ametles, patates, una mica d'arròs i sal. (La mestra i el manyà, 1975: 398, 19).*

parra f. (12)

1. [NCOMPT] Vinya cultivada amb els sarments enlairats i recolzats en suports. [...] *ell i la dona vivien al capdamunt del poblet, en una caseta adornada per una exuberant i tentacular parra que se'n pujava per la frontera. (El pollastre de festes, 1976: 388, 12).*

pastanaga f. (1) > safanòria

1. [NCOMPT] (*Daucus carota*) Herba de la família de les umbel·líferes conreada per la seua arrel gruixuda de color carabassa.
2. [NCOMPT] (*Daucus carota* sp *carota*) Pastanaga borda¹ (*loc.*). *Fortalèniun anà de mal en pitjor; taulells de pa no se'n veien quasi; la gent menjava allò que podia — verdolagues, morritort bullit, pastanagues en compte de pa. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 43, 9).*

LOCUCIONS

pastanaga borda *loc. nom.* 1. (*Daucus carota* sp *carota*) Pastanaga¹ d'una raça silvestre d'arrel prima i blanquinosa, no comestible, molt comuna en prats i ermits.

pastor *m., f.* (127)

LOCUCIONS

cadira de pastor *loc. nom.* > **eriçó** 1. (*Erinacea antihyllis*) Mata molt espinosa, de coixinet més o menys orbicular, pròpia d'indrets àrids i pedregosos. *Allò, altrament, és un paradís dels forners i llenyataires, perquè hi abunda la xara, composta especialment d'argelagues negres, cadiretes de pastor, botges, romanins, espígol, timó, estepa, ginebres i coscolles... [..]. (La Mare dels Peixos, 1975: 66, 3).*

patata *f.* (3) > **creïlla**

1. [NCOMPT] Tubercle comestible de la patatera¹, nutritiu, carnós i molt feculent. *[..] unes magnífiques patates de secà, bullides i amanides amb sal i oli; pa de dacsca daurat i tou, ullat; nous i ametles mullades en mel... (Els guants de la felicitat, 1975: 141, 21).*

patatera *m.*

1. [NCOMPT] (*Solanum tuberosum*) Planta solanàcia de fulles compostes amb els folíols de mida diferent, caracteritzada per tenir les flors blanques i la tija subterrània tuberosa, molt conreada pels seus tubercles.

pebre *m.* (9)

1a. •[NCOMPT] (*Capsicum annuum*) Pebrot^{1b}. *El tal Abd al-Maduix, en aquell estiu que contem, va un dia de tants a l'horta, i veu que les fulles del seu pebre, de les carabasseres i de la dacsca s'havien tornat secalloses, rotllades i fetes una polseguera, mentre que les d'Al-Favet es mantenien bledanes i ufanoses. (L'envejós d'Alcalà, 1975: 170, 2).*

1b. [NCOMPT] Pebrot^{1a}. *Hi havia un quadro de fesols emparrats, dels de menjar en bajoqueta, i, a la punta del campet, deu clots de tomaqueres, un quadret de mates de pebre i un altre de canyots de dacsca encara de poca alçària. (Temps de batuda, 1991: 303, 20).*

LOCUCIONS

cobrar pel pebre+ *loc. verb.* 1. Vegeu *cobrar v.*

pebre roig *loc. nom.* 1. Condiment en forma de pólvores vermelles obtingudes per la trituració dels fruits dessecats del pebrot^{1b}. *El conill crec que s'havia sofregit amb pebre-roig i l'arròs s'havia acolorit amb safrà autèntic, i s'havien incorporat al guis unes excel·lents bajoquetes tendres. (Enllà de l'horitzó, 1991: 114, 26).*

pebrella *f.* (5)

1. [NCOMPT] (*Thymus piperella*) Mata de la família de les labiades, aromàtica, de fulles ovades i coriàcies i flors rosades en inflorescències terminals laxes, emprada per adobar olives. [...] *per haver-hi anat moltíssimes vegades amb sos pares a tirar llavor i collir fruita pels bancals i a buscar rovellons i fer timó i sajudida i pebrella per la serra, [...]. (El reis Astoret, 1975: 314, 5).*

pebrera *f.* (3)

1. [NCOMPT] Pebrot^{1a}. [...] *i algun diumenge que mataven un conill i el feien en arròs o el fregien amb pebrera i tomaca. (La idea de l'emigrant, 1982: 213, 2).*

pebrot *m.*

- 1a. [NCOMPT] Baia verda, vermella o groga, generalment inflada i buida, més rarament llarga i punxeguda, de sabor dolç i un xic picant, comestible directament o polvoritzada.
- 1b. [NCOMPT] (*Capsicum annuum*) Planta que fa els pebrots^{1a}.

pelosella *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Hieracium pilosella*) Herba de la família de les compostes, de fulles en roseta basal, oblongues, tomentoses i blanques al revers, i amb capítols grocs, que es fa en herbeis secs. *El camp del regne benillupí causà a Míriam una meravellosa impressió, sobretot per les seues mil floretes, diminutes però flairosíssimes, de camamirla, timó, arelaga, rosella, corretjola, pelosella... (El Castell del Sol, 1975: 117, 6).*

penca *f.* (5)

1. [NCOMPT] Element ample i carnós de la carxofera¹. *Però miren: per als pobres, una horteta ajuda molt d'albergines, de creilles, de bajoquetes i penques, de fruita del temps... (Temps de batuda, 1991: 80, 29).*
2. [NCOMPT] Tira ampla i gruixuda que es treu d'una cosa comestible. *I li tira el bocí de pa amb una penca de bacallà dins. (Don Joan de la Panarra, 1976: 341, 13).*

pera *f.* (5)

1. [NCOMPT] Fruita comestible de carn blanca, sucosa i dolça, pela verda o groga, de base ampla i arrodonida i forma més estreta prop de la cua. *I fruita natural —pomes, peres, prunes...—, en tenia tota la que volia. Dinà com un batle reial. (Esclafamuntanyes, 1976: 42, 1).*

LOCUCIONS

•**com una pera en un tabac** *loc. adv.* 1. Algú, cuidar o tractar amb molta delicadesa i atencions. *-Una xiqueta no es cria bé sense pare -deia-, i Isabeleta estava molt posada amb el seu home, que la tenia com una pera en un tabac. (Enllà de l'horitzó, 1991: 225, 11).*

perelló *m.* (2)

1. [NCOMPT] Fruit del perelloner¹, semblant a una pera, però més petit, globós i de pela fosca.

LOCUCIONS

un no com un perelló+ *loc. adv.* 1. Un no rotund. *I el rei, tot desvergonyit, li diu un no com un perelló. (Don Joan de la Panarra, 1976: 350, 2).*

perelloner *m.*

1. [NCOMPT] (*Pyrus amygdaliformis*) Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, semblant a la perera, però baix i espinós, amb fulles estretes i més allargades, que es fa a les bardisses humides.

perellonerar+ *m.* (1)

2. [NCOMPT] Lloc plantat de perellons¹. [...] *donaren compte de les fruites més oloroses dels pomerars i perellonerars del Campet i de les gustoses avellanes de la Fenossosa... (Les animetes, 1976: 277, 11).*

perera *f.* (6)

1. [NCOMPT] (*Pyrus communis*) Arbre que produeix peres¹. *Ves-te'n al bancal de la perera i ves-hi sembrant. (Home roig, gos pelut i pedra redona, 1976: 255, 18).*

LOCUCIONS

perera tendral+ *loc. nom.* 1. Arbre que fa peres¹ grosses, vermelloses, llargueres, molt sucoses i molt bones, maduren pel juliol i l'agost. *Adrià trau la berena de l'arganell, i, a l'ombra d'una perera tendral que hi havia vora marge, estén una manteta, posa dos cantals per a seure-hi, un de gros i un altre de petit per al fillet, i comencen a dinar. (Nabet, 1976: 360, 17).*

pèsol *m.* (1)

1. [NCOMPT] Llavor comestible de la pesolera¹. *Ja s'hi veien els raïmets formats, en agràs, amb els grans com a pèsols menuts. (Temps de batuda, 1991: 109, 1).*

pesolera *f.*

1. [NCOMPT] (*Pisum sativum* sp *sativum*) Planta herbàcia de la família de les papilionàcies, enfiladissa, amb fulles que tenen d'un a tres parells de folíols i circell terminal, amb dues grans estípules ovades o el·líptiques, cultivada per les seues llavors comestibles.

pi *m.* (234)

- 1a. [NCOMPT] (*Pinus* sp) Arbre resinós de diverses espècies, de tronc fort i rugós, escorça gruixuda i brunenca, fulles perennes estretes en forma d'agulla, i flors femenines reunides en estròbils petits que, en madurar, esdevenen òrgans fructífers grossos i llenyosos, les pinyes, que enclouen les llavors, els pinyons. [...] *perquè, de front del mas, s'alça el turó espadat i gegantí del Castell i la freda ombria de la Moleta, plens de coscolles i pins, de badalls i de coves. (La crida de la rabosa, 1976: 436, 9).*
- 1b. [NMASS] Fusta de pi^{1a}, de color clar, molt emprada en fusteria i en construcció. *L'alcalde, funcionaris, prohoms, mossèn Fidel, que feien el cap de la gentada, en el darrer zig-zag ja tenien al davant el temple i la rústega creu de pi. (Sense la terra promesa, 1991: 538, 5).*

LOCUCIONS

pi blanc *loc. nom.* 1. (*Pinus halepensis*) Pi^{1a} de capçada arrodonida, poc densa i de color verd clar, d'escorça grisa, que forma grans boscos a les terres baixes mediterrànies. *Dinà al ras, enmig d'una motada de pins blancs, dalt la carena. (Home roig, gos pelut i pedra redona, 1976: 252, 3).*

pi bord *loc. nom.* 1. (*Pinus halepensis*) Pi blanc¹ (*loc.*). *El bosc era mig de pins vers i de pins bords, la major part de molts anys, arbres que havien assolit una considerable altària, uns troncs vigorosos -alguns de més de seixanta centímetres de diàmetre- i uns còps de gran frondositat i bledania. (Enllà de l'horitzó, 1991: 31, 10).*

pi donzell+ *loc. nom.* 1. (*Pinus pinea*) Pi pinyoner¹ (*loc.*). [...] *on en una de les successives existències per què havia passat, havia estat arbre, un pi donzell coput, fort i resistent, mai no abatut pels vents ni les tempestes. (Sense la terra promesa, 1991: 81, 22).*

pi melis *loc. nom.* 1. (*Pinus Sylvestris*) Pi roig¹ (*loc.*). *Era d'una bona fusta de pi melis i dins hi havia cadires i altres diversos entriquells que flamejaven de bo de bo. (Sense la terra promesa, 1991: 283, 9).* 2. •Melis^{1b}. *La portalada, en arc de mig punt, ostentava unes*

magnífiques portes de pi melis amb les seues picaportes daurades [...].(Sense la terra promesa, 1991: 234, 11).

pi pinyoner *loc. nom.* 1. (*Pinus pinea*) Pi^{1a} de capçada en forma de para-sol i pinyes ovoides grosses i brillants, cultivat pels seus pinyons^{1a}, grossos i comestibles.

pi roig *loc. nom.* 1. (*Pinus sylvestris*) Pi^{1a} d'escorça rogenca i capçada cònica i fulles glauques i torçades agrupades de dues en dues.

pi rojal *loc. nom.* 1. (*Pinus sylvestris*) Pi roig¹ (*loc.*). *Els seu pinars tenen tres verds, perquè hi ha pins rojals i pins blancs i n'hi ha de vers carregats de dolços pinyons. (La Mare dels Peixos, 1975: 66, 1).*

pi ver *loc. nom.* 1. (*Pinus pinea*) Pi pinyoner¹ (*loc.*). *Era en aquest cas un pi ver ample com un gran paraigua. (Temps de batuda, 1991: 254, 19).*

pinastre *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Pinus pinaster*) Pi^{1a} de capçada cònica, de fulles molt llargues i d'escorça gruixuda, productor de pinyes, molt utilitzat en la repoblació forestal. *Travessava deliciosíssims parquets d'arbres d'adornament, com til·leres, faigs, teixeres, xiprers, pinastres, sucosos pinatells vers, ginebres tendres, tots enredats de verdíssimes i tentaculars mates de lligabosc... (Esclafamuntanyes, 1976: 38, 24).*

pinetell *m.*

1. •[NCOMPT] (*Pinus* sp) Pi^{1a} petit. *Vaig cap avant, i les cabres em seguien temorenques, i adés trobe uns romanins esclafunyats, adés trobe les branques dels pinatells doblades... (Contalla d'un orat, 1982: 358, 11).*

pitiera *f.* (2) > **atzavara**

1. [NCOMPT] (*Agave americana*) Planta de la família de les agavàcies, de fulles en roseta grans i carneses, amb espines a les vores i acabades en una punta aguda, que creix a la costa mediterrània. *Unes passes al davant de Llucina es veia un badall de roca entre piteres, baladres i alguna figuera de pala. (El patge Saguntí, 1975: 257, 25).*

•**planta-roig** *m.* (1)

1. [NCOMPT] Varietat de cep i de raïm (DCVB, DNV). [...] *l'ensucrada dels raïms, blavosos de tan negres en el monastrell, or pur en el valenci, cera transparent en el planta roig. (La Foia de Castalla, 1982: 323, 8).*

plàtan *m.* (1)

1. [NCOMPT] Fruit en baia del bananer¹, oblong, arquejat, de pell llisa i groga i polpa dolça. [...] *quan Bresquilla saltava a la vorera de l'altra banda, de reüll vaig veure,*

tot sentint un esgarrafós xiulet, una flama blavíssima damunt un carret de plàtans a vint o trenta metres. (Enllà de l'horitzó, 1991: 230, 9).

plataner m. (1)

1. •[NCOMPT] (*Musa paradisiaca* sp *sapientium*) Bananer¹ (DCVB, DNV). *Era un blocaus miserable entre plataners i palmeres, fet de troncs, de canyots de canyamel, de lloses i llandes. (Sense la terra promesa, 1991: 458, 1).*

poliol m. (5)

1a. [NCOMPT] (*Mentha pulegium*) Herba aromàtica de la família de les labiades, de fulles ovades, enteres o poc dentades, i flors liloses de calze tubular, força distants entre si. *Àngel la informava: açò timó per a fer aigües bullides que curen la tos; açò sàlvia reial, que lleva el mal de cap; açò poliol, per a prendre'n després de menjar... (La idea de l'emigrant, 1982: 259, 17).*

1b. [NMASS] Beguda obtinguda de poliol^{1a} per infusió. *Enriqueta seguia fent-li tassetes, de poliol, de timó, de romaní...; però no li provava res. (El Gegant del Romaní, 1975: 243, 7).*

pollancre m. (2) > xop > pòpul

1. [NCOMPT] (*Populus nigra*) Arbre caducifoli, de capçada allargada i de fulles romboïdals, que creix en terres humides, principalment a les riberes. *Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre, els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollancre -molt abundants vora el nostre riu-, les nogueres i les serveres. (Temps de batuda, 1991: 20,7).*

pollancreda f. (1) > xopada

1. [NCOMPT] Plantació de pollancre¹. *Ros i jo trencàrem per un caminó que menava vora riu, i el passàrem per un pontet rudimentari voltat d'omades i pollancredes. (Enllà de l'horitzó, 1991: 339, 4).*

poma f. (26)

1. [NCOMPT] Fruit comestible de la pomera¹, de forma redonca, amb la pela groga, verda o vermella, de polpa blanca i cor coriàci, que enclou les llavors. *També els donà a tastar unes pomes de Beneixama, vermelles com una posta de sol i de finíssimes aromes. (Les velletes de la Penya Roja, 1975: 346, 8).*

LOCUCIONS

•**poma d'hivern** loc. nom. 1. Poma¹ petita, vermella, madura cap al novembre. *En acabant, jo no vaig voler més que les darreries: pomes d'hivern, raïm penjat i fruita seca, tot de collita pròpia de David. (Enllà de l'horitzó, 1991: 432, 14).*

•**poma de Sant Joan** *loc. nom.* 1. Poma¹ primerenca i molt blanquinosa. *Tot, com aquell grapat de peres i pomes de Sant Joan collides del dia, regal de Llorenç, de collita seua, pertanyia a l'autenticitat rural que es resistia a morir.* (*Temps de Batuda*, 1991: 80, 23).

pomera *f.* (18)

1. [NCOMPT] (*Malus domestica*) Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, de capçada ampla, brots pilosos, fulles arrodonides, flors blanques o rosades, cultivat pels seus fruits comestibles. *Perquè enmig enmig de l'horta principal, la de la Vila, que diem, teníem una pomera grandíssima —la tenim! [...].* (*El xiquet que va nèixer de peus*, 1975: 288, 16).

pomerar *m.* (6)

1. [NCOMPT] Lloc plantat de pomeres¹. [...] *donaren compte de les fruites més oloroses dels pomerars i perellonerars del Campet i de les gustoses avellanes de la Fenossosa...* (*Les animetes*, 1976: 277, 11).

pòpul *m.* (1) > **pollancre** > **xop**

1. [NCOMPT] (*Populus nigra*) Arbre caducifoli, de capçada allargada i de fulles romboïdals, que creix en terres humides, principalment a les riberes. [...] *els arbres, fins els més tardans, ja duien els vestits nous -ametlers, nogueres, fruitals de pinyol, arbres blancs i pòpuls de vora riu-; [...].* (*Sense la terra promesa*, 1991: 551, 26).

presseguer *m.* (2)

1. [NCOMPT] (*Prunus persica*) Arbre que produeix préssecs¹. *Hi havia, com diem, fruiters de molta varietat —pomeres, albercoquers, cirerers, pruneres, presseguers...* (*Esclafamuntanyes*, 1976: 38, 17).

préssec *m.* (3) > **bresquilla**

1. [NCOMPT] Fruita redona, de color groc ataronjat, pell vellutada i amb un pinyol gros i dur. *Ben treballats els bancals que tenien, collien de tot: llimes, llimons, préssecs, pomes, blat, dacsa, ordi, herba-alfals i tota mena de verdures per a casa.* (*La Mare dels Peixos*, 1975: 61, 13).

pruna *f.* (16)

1. [NCOMPT] Fruit comestible de la prunera¹, globós, de pela llisa i pruïnosa i carn sucosa, de color verd, groc, vermellós o violaci. *I fruita natural —pomes, peres, prunes...—, en tenia tota la que volia. Dinà com un batle reial.* (*Esclafamuntanyes*, 1976: 42, 1).

LOCUCIONS

•**no dir ni pruna** *loc. verb.* 1. No dir res. *Com que no era gens parladora i estava tota sola, no va dir ni pruna ja en tot el vespre.* (*La mestra i el manyà*, 1975: 407, 26).

prunera *f.* (4)

1. [NCOMPT] (*Prunus domestica*) Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, de fulles el·líptiques i dentades i flors blanques en petits ramells, cultivat pels seus fruits comestibles. *Aquells avalots i amenaces i la porfídia a què se l'emmenava, feren que Llucina se n'anàs tota consirosa en un racó amagat de l'hort, entre un bosquet de frondoses pruneres, i s'hi posàs a plorar.* (*El patge Saguntí*, 1975: 251, 9).

r

raïm *m.* (75)

1. [NINCOMPT] Fruit comestible, format per un munió de baies redones i sucoses, de polpa dolça, agrupades al voltant d'un eix ramificat. ⇒ *trepijar ~ // collita de ~. [...]* *en els treballs rudes de la terra, segant, garbejant, collint fruita, tallant raïm amb el falçó, transportant coves al carro... ells tots dos ansa per ansa.* (*La idea de l'emigrant*, 1982: 220, 6).

rave *m.* (3)

1. [NCOMPT] Planta crucífera d'arrel carnosa fusiforme, fulles oblongues, les inferiors lanceolades i dentades, flors amb venes fosques i fruit en síliqua inflada.

LOCUCIONS

•**gelat com un rave** *loc. adv.* 1. Vegeu *gelat adj.*

ravenissa *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Raphanus raphanistrum*) Planta herbàcia crucífera d'arrel no engrossida fusiforme, de flors amb nervis foscos i fruit amb constriccions molt marcades. *Fins en els sembrats es veien ja roselles roges i morades, citrons i les blanques flors de les ravanisses.* (*La rabosa i el corb*, 1976: 418, 12).

LOCUCIONS

ravenissa blanca *loc. nom.* 1. Planta herbàcia crucífera de fulles inferiors pinnatipartides i superiors oblongues, flors blanques disposades en raïm i síliques amb dos rengles de llavors.

regalíssia *f.* (1)

1a. [NCOMPT] (*Glycyrrhiza glabra*) Herba de la família de les papilionàcies, robusta, de fulls imparipinnades, flors violàcies o blavenques en raïms axil·lars i llegum curt i comprimit, cultivada per les seues arrels.

1b. [NMASS] Arrel^{1b} comestible de la regalíssia^{1a}. *Als deu anys deia ja molt clar "pablanc", "bacallà", "no vull fer res", "panera" i "done'm diners per a regalíssia". (Don Joan de la Panarra, 1976: 322, 12).*

roig *adj.*

LOCUCIONS

roig com l'espiga de panís+ *loc. adj.* 1. Algú o alguna cosa, molt roig. [...] *baixotet i revingut, forçudot i cellard i bast, i tan roig com una espiga de panís, de manera que li havien tret de sobrenom el Roig —Blai el Roig, perquè li deien Blai. (Els tres plets de Pasqua Granada, 1976: 296, 10).*

romaní *m.* (36) > **romer**

1. [NCOMPT] (*Rosmarinus officinalis*) Mata de les labiades, aromàtica, de fulles linears, tomentoses, blanques per sota i amb els marges revoluts, amb les flors de color blau clar amb taques més fosques disposades en petits ramells. *L'amagatall estava ben fet, ben cobert de ramulla de pi, amb els intersticis tapats amb brots de romaní i d'argelaga i les espitlleres entapissades de mates de fenàs, [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 155, 9).*

romer *m.* (16) > **romaní**

1. [NCOMPT] (*Rosmarinus officinalis*) Mata de les labiades, aromàtica, de fulles linears, tomentoses, blanques per sota i amb els marges revoluts, amb les flors de color blau clar amb taques més fosques disposades en petits ramells. *Ah, quin romer més tapit! —va exclamar el forner. (El Gegant del Romaní, 1975: 215, 6).*

rosa *f.* (23)

1. [NCOMPT] Flor del roser¹. ⇒ ~ vera, ~ vermella // color de ~ // aigua de roses. *Per damunt la tàpia, el ventijol treia bafarades de roses veres, de violetes boscanes i de la flor del cascall. (La Mare dels Peixos, 1975: 73, 5).*

rosella f. (7)

1. [NCOMPT] (*Papaver rhoeas*) Planta de flors solitàries, amb quatre pètals vermells, que creix en sembrats. *El camp del regne benillupí causà a Míriam una meravellosa impressió, sobretot per les seues mil floretes, diminutes però flairosíssimes, de camamirla, timó, argelaga, rosella, corretjola, pelosella... [...]. (El Castell del Sol, 1975: 117, 6).*

LOCUCIONS

•**com a roselles** *loc. adj.* 1. Algú o part del cos, molt pujat de color a causa d'una emoció intensa. *Amb les galtes enceses com a roselles, corregué tota furiosa a contar-ho a la cuinera i majordoma, [...]. (Sense la terra promesa, 1991: 106, 25).*

roser m. (9)

1. [NCOMPT] (*Rosa* sp) Arbust de tronc espinós, fulles imparipinnades i flors carneses, molt oloroses, de diverses espècies i colors. *I dins d'aquella completa pau i plenitud, va florir per fi el raríssim roser de la felicitat. (Esclafamuntanyes, 1976: 95, 21).*

roserar m. (2)

1. [NCOMPT] Lloc plantat de rosers¹. *Així, que, a l'atzar, va encaminar-se cap a dins dels jardins, cap als roserars que tant l'encantaven, com si allí hagués de trobar la clau de tant de misteri. (Abella, 1976: 123, 6).*

roure m. (5)

1a. [NMASS] Fusta de roure^{1b}. *[...] i quasi envaiïen les bases de l'harmònim i del gran faristol situats a banda i banda del sever chor de roure tallat, bastit arran de paviment. (Sense la terra promesa, 1991: 129, 26).*

1b. [NCOMPT] (*Quercus* sp) Arbre de la família de les fagàcies, caducifoli o de fulla marcescent, de fulles sinuades o lobulades, flors unisexuals i fruit en gla, de llenya molt dura, que sovint fa boscos tot sol. *Abella va i va i va passejar per aquells ombrosos caminals vorejats de cedres, pins, roures i xiprers i moltes més varietats d'arbres d'adornament; [...]. (Abella, 1976: 111, 23).*

rovelló m. (5) > esclata-sang

1. [NCOMPT] (*Lactarius sanguifluus*) Bolet comestible de barret amb zones concèntriques, en forma d'embut, carn granelluda, làtex de color vermell vinós, que es fa a les pinedes, molt apreciat i consumit. *David mateix ens ho va explicar més avant, un dia que havia baixat a llussiar relles a cal ferrer i a passar per casa nostra a saludar la meua mare i la meua germana i portar-nos alguns obsequis, entre els quals una magnífica cistella de rovellons i gírgoles. (Enllà de l'horitzó, 1991: 4, 25).*

S

safanòria f. (6) > pastanaga

1a. [NCOMPT] (*Daucus carota*) Herba de la família de les umbel·líferes conreada per la seua arrel gruixuda de color carabassa. —*Vaja, vaja! —es deia a mitja veu—. Bona terra és aquesta, que al març ja no hi fa gens de fred. Ara, la pobra de la meua dona estarà breguejant amb la rosada blanca allí pel bancal de les safanòries...* (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 229, 18).

1b. [NCOMPT] Arrel^{1b} comestible de la safanòria^{1a}. *En un punt, amb gran sorpresa del mateix Jaumet, la temible arma acerada, soltant-se de la seua mà, tallà els set colls del rèptil com qui talla set tendríssimes safanòries.* (La Mare dels Peixos, 1975: 65, 8).

safrà m. (1)

1a. [NINCOMPT] (*Crocus sativus*) Herba de la família de les iridàcies, de flors grosses amb tres estigmes, molt utilitzats com a espècia i en medicina.

1b. [NMASS] Espècia obtinguda dels estigmes del safrà^{1a} assecats i polvoritzats. *La Basília va tornar tard a la Til·lera. això sí: amb el cabàs farcit de petites compres de la botigueta, com safrà, pebre-roig, quatre capsos de gasoses, una paperada de sardines premsades, tonyina de sorra per a assecar...* (La idea de l'emigrant, 1982: 294, 26).

sajolida f. (3)

1. [NCOMPT] (*Satureja ortensis*) Herba aromàtica de la família de les labiades, de fulles estretament lanceolades i flors liloses o rosades, originària del Mediterrani oriental, cultivada com a medicinal i per a condiment. *Era de Cassana -llonganisses d'aquells temps, no sofisticades; botifarres de ceba oloroses de sajolida i poc carregades d'espècies, segons semblà a ma mare- [...].* (Temps de batuda, 1991: 80, 19).

sàlvia f. (5)

1. [NCOMPT] (*Salvia officinalis*) Mata de la família de les labiades, aromàtica, de fulles oblongues, gruixudes i amb els nervis molt marcats, i flors grosses violàcies, que es fa a la muntanya mediterrània i es cultiva com a medicinal. ⇒ ~ *reial*. *En aquella ombria hi havia sàlvia, bufalagues veres, corones de reina agafades a les roques, i, al bon*

temps, no s'hi acabava mai una verdina sucosa molt grata per al ramat. (La idea de l'emigrant, 1982: 250, 3).

salze m. (1) > sàlzer

1. [NCOMPT] (*Salix* sp) Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, que té les branques flexibles i fa unes flors molt petites i agrupades en aments densos, drets i pilosos, i comprén un gran nombre d'espècies que creixen en llocs humits, algunes de les quals adopten una forma arbustiva. *Dins corria un ventijol suau i perfumat, el sol es filtrava amb mil jocs de llum i colors entre el fullatge, refileaven primorosament ocells estranys i de dolça veueta, tot saltironant en els flocalls tendres d'acàcies i salzes. (Abella, 1976: 109, 13).*

•sàlzer m. (1) > salze

1. [NCOMPT] (*Salix* sp) Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, que té les branques flexibles i fa unes flors molt petites i agrupades en aments densos, drets i pilosos, i comprén un gran nombre d'espècies que creixen en llocs humits, algunes de les quals adopten una forma arbustiva. *A les nits, sobretot en el càlid i llarguíssim estiu, davall el tendal gloriós de les estrelles i amb un airet d'ales quasi mortes, li arribava la veu confidencial del gran riu entre xops, tamarits, sàlzers i carrissars. (El llenyater de Fortaleny, 1976: 31, 5).*

sanguinària f. (1) > herbeta de la sang > cua de gat

1. [NCOMPT] (*Lithospermum fruticosum*) Mata de flors blaves i fulles linears recobertes esparsament de pèls rígids, pròpia de les brolles calcícoles mediterrànies. *Florenci coneixia l'herba sanguinària dita també cua de gat, l'herbata de la sang, que evita la feridura, la camamil·la diürètica i estomacal, l'àrnica per a les contusions, el card blanc per al mal de pedra... (La idea de l'emigrant, 1982: 253, 21).*

saüc m. (1)

LOCUCIONS

cigró de saüc+ *loc. nom.* 1. Vegeu *cigró m.*

savina f. (7)

1. [NCOMPT] (*Juniperus phoenicea*) Planta arbòria petita, perennifòlia, de la família de les cupressàcies, de fulles petites, lineals i imbricades, amb falsos fruits en gàbul esfèric, fibrosa o relativament carnosa. *Allà, els vessants de la serra de Camarena eren encara de poca rostària i estaven coberts de sevines corpulentes i ginebres arboris que quasi arribaven a la carretera del port. (Enllà de l'horitzó, 1991: 167, 12).*

LOCUCIONS

•**savina terrera** *loc. nom.* 1. (*Juniperus sabina*) Savina¹ que creix en forma de mates ajagudes, de vegades força grans, amb els gàlbuls de color blau negrós, pròpia de la muntanya mediterrània. *En els badalls creixien, escafits, romanins i argelagues, i dalt, en un petit eixample que feia, hi havia unes mates de sevina terrera que els serviren molt bé per a veure sense perill de ser vists. (Sense la terra promesa, 1991: 118, 12).*

•**savina xaparra** *loc. nom.* 1. (*Juniperus sabina*) Savina terrera¹ (*loc.*) (*DNV*). *El terreny planejava i es suavejava en terra dolça i herbosa, clapejada d'ací d'allà de ginebres terrers i eriçons i oloroses sevines xaparres. (Temps de batuda, 1991: 60, 18).*

•**segadissa** *f.* (4)

1. [NCOMPT] (*Brachypodium phoenicoides*) Fenàs de marge (*loc.*) (*DNV*). *Vaig fer mides d'espargit o amb tiges de segadissa, no ho recorde bé. (Temps de batuda, 1991: 334, 14).*

sègol *m.* (2)

1a. [NINCOMPT] (*Secale cereale*) Planta herbàcia anual, de la família de les gramínies, de fulles linears i planes i d'espiga llarga. [...] *degut a un clima dur, a males penes si podien fer una roïna collita de sègol o d'ordi i no aprofitaven de deveres més que per a créixer-hi el bosc. (El Castell del Sol, 1975: 102, 10).*

1b. [NMASS] Gra de sègol^{1a}, emprat en la fabricació de la farina i del pa. *Ja tots passats de la vintena, cansats de treballar les migrades terres del maset i de menjar pa de dacsca o de sègol i melva adobada a l'intemper, [...]. (Esclafamuntanyes, 1976: 25, 19).*

sempreviva *f.*

1. [NCOMPT] (*Helichrysum brechteatum*) Herba perenne de la família de les compostes de flors espatulades i capítols petits units en inflorescències en forma de corimbe de color groc daurat.

LOCUCIONS

sempreviva borda *loc. nom.* 1. (*Helichrysum stoechas*) Planta de les famílies de les compostes, semblant a la sempreviva¹, però de fulles molt estretes i amb els marges resolts i els capítols força més petits, que es fa a les brolles i en llocs secs i calents de les terres mediterrànies.

•**serralla** *f.* (8)

1. [NCOMPT] (*Sonchus oleraceus*) Lletsó¹ (*DNV*). *No va durar massa el seu encuriosament, perquè prompte va saber que es referien a una serrallota que havia*

eixit en la junta de dos carreus del campanar, allà amunt prop de la campana grossa i justament davall d'una cornisa. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 234, 14).

serrell *m.* (1)

1. •[NCOMPT] (*Helictotrichon filifolium*) Planta gramínia pròpia dels erms mediterranis (DNV). *Ho havia llegit en l'amplària de les passes, digué, mirant ací una pedreta girada que deixava al descobert una terra més humida, allà una tija de serrelló xapada... (Temps de batuda, 1991: 94, 8).*

server *m.* (2)

1. +[NCOMPT] (*Brachypodium retusum*) Fenàs¹. *Pep el col·locà sobre un tou de server, i ell se li va asseure a la vora. (Sense la terra promesa, 1991: 488, 4).*

servera *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Sorbus domestica*) Arbre caducifoli de la família de les rosàcies, de flors petites i amb propietats medicinals. *Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre, els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollanques -molt abundants vora el nostre riuet-, les nogueres i les serveres. (Temps de batuda, 1991: 20, 8).*

sevina *f.*

1. Vegeu *savina f.*

sisca *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Imperata cylindrica*) Planta de la família de les gramínies, de rizoma serpentejant, fulles estretes i panícula cilíndrica i densa, que es fa en terrenys humits i té una distribució tropical i mediterrània. *Li mirà els ulls: a través de l'ombra de les cellasses amples i terreres i de la d'unes pestanyes ertes i espesses com la sisca, copsava unes llambregades vives que denotaven al darrere un esperit despert. (L'ambició d'Aleix, 1982: 60, 16).*

suc *m.*

LOCUCIONS

sense suc ni bruc *loc. adj.* 1. Cosa, de poc interès. [...] *i la relació insincera i odiosa que s'havia establert entre ella i el jovent perjudiciós de la seua classe, els artífexs del seu matrimoni sense suc ni bruc. (Sense la terra promesa, 1991: 73, 20).*

t

tamarit *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Tamarix* sp) Arbre petit, de fins a tres metres d'alçària, de fulles en forma d'esquama, de flors petites rosades o blanquinoses disposades en raïms espiciformes, de fruits capsulars, que creix en terrenys salins humits de la terra baixa. [...] *li arribava la veu confidencial del gran riu entre xops, tamarits, sàlzers i carrissars.* (*El llenyater de Fortaleny*, 1975: 31, 5).

taronja *f.* (13)

1. [NCOMPT] Fruita redona de color groc vermellós i de polpa sucosa dividida en grills. *On hi havia fadrines, allà procurava acostar-se: veremes, collites d'ametla o oliva, de taronja...* (*Sense la terra promesa*, 1991: 388, 25).

taronger *m.* (21)

1. [NCOMPT] (*Citrus sinensis*) Arbre que produeix taronges¹. ⇒ *flor de ~.* *En el camp obert voltat de tarongers, enllumenat tot per bombetes elèctriques, hi havia instal·lacions lleugeres: [...].* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 58, 10).

tarongerar *m.* (2)

1. [NCOMPT] Camp plantat de tarongers¹. *Cap soldat no vam voler alçar-nos de taula, i els cambrers, davant aquell exemple, no deixaren el servei per refugiar-se en la fosca del tarongerar.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 122, 9).

tarongina *f.* (2)

1. [NCOMPT] Flor del taronger¹. *El temps, boirós i febrerenc de la capital, em va semblar calidíssim; el ventijol de ponent duia a la meua pituïtària efluvis de primavera i fins creia sentir l'aroma de la tarongina.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 183, 11).

te *m.* (3)

1. [NCOMPT] (*Thea sinensis*) Arbret perennifoli de la família de les dicotiledònies, de fulles molt beneficioses, lanceolades i dentades, flors axil·lars, blanques o rosades, vistoses i fruit en càpsula.

2. [NMASS] Fulles de te¹ convenientment dessecades.
3. [NMASS] Beguda obtinguda del te² per infusió. *Van davallar-hi, doncs, i prengueren te i pastes com era de rigor, puix eren cinc tocases. (Danys mínims sobre coberta, 1982: 369, 18).*

teix *m.*

1. [NCOMPT] (*Taxus baccata*) Arbre perennifoli dioic, de fulles linears metzinoses, semblants a les de l'avet, i llavors també metzinoses, voltades per una cúpula carnosa, vermella i comestible, que es fa als boscos de muntanya i en indrets ombrívols.

•**teixera** *f.* (1)

1. [NCOMPT] (*Taxus baccata*) Teix¹ (DCVB, DNV). *Travessava deliciosíssims parquets d'arbres d'adornament, com til·leres, faigs, teixeres, xiprers, pinastres, sucosos pinatells vers, ginebres tendres, tots enredats de verdíssimes i tentaculars mates de lligabosc... (Esclafamuntanyes, 1976: 38, 24).*

tell *m.*

1. [NCOMPT] (*Tilia* sp) Arbre caducifoli de la família de les tiliàcies, de capçada ampla i densa, fulles ovades i cordiformes, dentades, flors blanquinoses i fruit en núcula, amb les flors i les bràctees del qual es prepara una infusió aromàtica.

til·ler *m.*

1. [NCOMPT] (*Tilia* sp) Tell¹. [...] *quan ella estenia l'olorosa bugada en el cordell que anava de l'acàcia grossa a la til·lera; [...]. (La idea de l'emigrant, 1982: 220, 5).*

•**til·lera** *f.* (14)

1. (*Tilia* sp) Vegeu *til·ler m.* (DCVB).

timó *m.* (38) > **frígola**

1a. [NCOMPT] (*Thymus vulgaris*) Mata llenyosa de la família de les labiades, molt aromàtica, de fulles petites i flors rosades o blanques en inflorescències terminals, que es fa als matollars mediterranis i és molt emprada com a condiment. *Perquè és molt bell contemplar les altes crestes i sentir la remor de les pinatades, el dring de les esquelles i la flaire del timó. (Joan-Ratot, 1976: 411, 11).*

1b. [NMASS] Brots^{1a} de timó^{1a}, emprats en medicina casolana per les seues propietats antisèptiques, antiespasmòdiques i tòniques, i també com a condiment. *-Miren vostès: jo només solc prendre un mos i una tassa de timó. (Temps de batuda, 1991: 127, 3).*

LOCUCIONS

timó mascle *loc. nom.* 1. [NCOMPT] (*Teucrium polium*) Mata de la família de les labiades, tota coberta d'una pilositat fina grisenca, de flors blanquinoses, que es fa a les brolles i als

prats secs de les terres mediterrànies poc seques (DIEC2). [...] i que es diu *teucrium polium*; que el timó mascle és el senyor *teucrium aureum*; que les altes falgueres són les dames polipodiàcies, les senyores *pteris aquilina*... (La idea de l'emigrant, 1982: 289, 18).

timó reial *loc. nom.* 1. (*Dictamnus hispanicus*) Planta de la família de les rutàcies, molt aromàtica, de fulles pinnaticompostes, i flors zigofomes amb la corol·la blanca o rosada, emprada com a hipotensora i abortiva. [...] i trià uns grapats d'herbes poc comunes, com blenera, herbeta de la sang o timó reial [...]. (El rei Astoret, 1975: 310, 12).

timoneda *f.* (1)

1. [NCOMPT] Matollar de timó^{1a}. *El signe: les nombroses plantes xeròfiles com l'espart i les timonedes.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 506, 29).

•**timonerar** *m.* (1)

1. [NCOMPT] Timoneda¹ (DCVB). [...] esclaten els romanins, els timonerars, les estepes, i creixen pels bancals, en confusió, el margall, la ravenissa, les corretjoles, els citrons... [...]. (La Foia de Castalla, 1982: 322, 12).

tomaca *f.* (8)

1a. [NCOMPT] Fruit comestible de la tomaquera¹, de mida, forma i color molt diversos segons la varietat, però generalment arredonit i vermell, amb la pell llisa i brillant i la polpa molt sucosa i plena de llavors, petites, planes i groguenques. -*I tinc tomaques i lletugues, per si volen amanida, i olives negres -seguia fent "la carta" ella.* (Enllà de l'horitzó, 1991: 106, 25).

1b. [NCOMPT] Aliment a base de tomaques^{1a}. *La dona es menjà, sopant, el cap del monstre ben adobat en un suquet de pebrera i tomaca; [...].* (La Mare dels peixos, 1975: 60, 15).

tomanyí *m.* (7)

1. [NCOMPT] (*Lavandula stoechas*) Mata aromàtica, tomentosa i poc o molt grisenc, de flors d'un violeta o porpra fosc agrupades en espiga densa i gruixuda, que es fa en terrenys àcids de les brolles mediterrànies, emprada en medicina com a digestiu, antiespasmòdic i antisèptic. [...] *sobretot, hi havia trossos on la xara era un tapís de tomanyí ple de campanetes blaves, porpra i violeta.* (El rei Astoret, 1975: 321, 14).

tomaquera *f.* (5)

1. [NCOMPT] (*Lycopersicon esculentum*) Planta de la família de les solanàcies, pilífera, olorosa per contacte, de tiges decumbents o redreçades que poden arribar a 2,5 m de llargada, fulles alternes i grosses, i flors grogues en forma d'estrela, conreada pels

seus fruits. *Les flairoses tomaqueres, el bajoquetar pacientment encanyat i carregat de fruit i de flor, [...]. (El darrer consell, 1976: 370, 13).*

tramús m. (1)

1. [NCOMPT] Llabor comestible del tramusser¹, lenticular i groguenca. *¡També hi ha coses salades que et fan unes ganes de beure!... com el torrat d'Elx, els tramussos de la Ribera... (La rabosa i el corb, 1976: 421, 25).*

tramusser m.

1. [NCOMPT] (*Lupinus albus*) Herba de la família de les papilionàcies, de flors blanques tacades de blau i llavors especialment grosses, originària del Mediterrani oriental i cultivada com a farratge i per les seus granes.

traure v.

LOCUCIONS

•**traure faves de l'olla** *loc. verb.* 1. Algú, experimentar una millora en el seu estat o situació. *I Esclafamuntanyes, que anava traent favetes de l'olla, es va arriscar a fer-ne una de palau, i va posar un genoll en terra, tot deseixit, i li espolsà una casta però sonora besada en la fina, blanca i enjoiada destra. (Esclafamuntanyes, 1976: 51, 1).*

trèvol m. (1)

1. [NCOMPT] (*Trifolium* sp) Herba de la família de les papilionàcies, de fulles trifoliolades, estipulades, flors disposades en espigues o glomèruls densos i fruit petit, amb poques llavors o una de sola. [...] *allà atipà cavall i be d'alfals silvestre i d'un trèvol bledà que entapissava el sòl de terra, i omplí dues cantimplores de l'aigua d'un rialler fontinyol. (L'amor de les tres taronges, 1976: 135, 11).*

tuia f. (1)

1. [NCOMPT] (*Thuja orientalis*) Arbore perennifoli de la família de les cupressàcies, de rametes planes i eixamplades com un ventall, fulles amb aspecte d'esquama, imbricades, i òrgan fructífer llenyós, format per uns quants parells d'esquames oblongues. [...] *el seu caminal frondós i mediterrani de grans xiprers, pins blancs i tuies camforíferes, el seu petit pany d'hortes allà avall vora riu, [...]. (Temps de batuda, 1991: 12, 11).*

U

ullastre *m.* (1)

1. [NCOMPT] (*Olea europaea*) Olivera¹ silvestre, amb les branques punxoses i les fulles i els fruits més petits que els de l'olivera¹ comuna, pròpia de les màquies mediterrànies de terres càlides. -*Me'ls vaig trobar plantats, amb peu d'ullastre. (Sense la terra promesa, 1991: 214, 5).*

V

•valenci *m.* (2)

1. [NINCOMPT] Cep que produeix raïm de gra allargat i gros i de pell gruixuda. [...] *l'ensucrada dels raïms, blavosos de tan negres en el monastrell, or pur en el valenci, cera transparent en el planta roig. (La Foia de Castalla, 1982: 323, 7).*

verdolaga *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Portulaca oleracea*) Planta herbàcia anual, de tronc ajagut, fulles carnosos i espatulades, flors petites, de pètals grocs i caducs, fruits en pixidi i llavors negres i llunts, pròpia d'horts, vergers i llocs ruderals, comestible en amanida i amb propietats medicinals. *Volia bullir-me unes quantes verdolagues... (El llenyater de Fortaleny, 1975: 36, 21).*

verdura *f.* (25)

1. [NCOMPT] Hortalissa¹ de la qual es mengen les fulles o la inflorescència. [...] *igual li socarrava l'olla un dia, com un altre li deixava crues les verdures; [...]. (Joan-Antoni i els torpalls, 1976: 223, 5).*

•**vimen** *m.* (3)

1a. [NCOMPT] Vímet^{1a}. *Darrere una motada de vímens, va descobrir una barca, on hi havia un home de mitjana edat, flac i esperitat, que el mirava de fit a fit. (El xiquet que va nàixer de peus, 1975: 290, 6).*

1b. [NMASS] Conjunt de vímets^{1a}. *Teresa duia un cistell meravellós de dues anses, d'un vimen negre i fi. (L'ambició d'Aleix, 1982: 41, 8)*

vímet *m.* (1)

1a. [NCOMPT] Branca de la vimenera¹ i altres plantes, prima, llarga i flexible, emprada per a fer recipients i algun petit moble.

1b. [NMASS] Conjunt de vímets^{1a}. [...] *el qual s'havia assegut en una còmoda butaca de vímet i la contemplava mentrestant amb la tendra sol·licitud que un banquer antic posava en el seu tresor. (Danys mínims sobre coberta, 1982: 368, 5).*

vimenera *f.* (2)

1. [NCOMPT] (*Salix fragilis* sp *neotricha*) Arbust caducifoli de la família de les salicàcies, de branquillons drets, prims i flexibles, fulles lanceolades i sedoses a l'anvers, serrades, que es fa al bosc de ribera i en llocs humits i que de vegades es cultiva per aprofitar-ne els branquillons. *Deçà el riu, a la seua esquerra, va veure, entre els carrissos, les vimeneres i els salzes, una llumeneta que s'eclipsava momentàniament pel moviment de les plantes. (El xiquet que va nàixer de peus, 1975: 271, 14).*

vinya *f.* (128)

1a. [NCOMPT] (*Vitis vinífera*) Liana caducifòlia, proveïda de circells, pàmpols i flors petites en panícula, que produeix raïm. [...] *els pàmpols de les vinyes i les fulles dels arbres fruiters, s'abofegaren i es feren groguillones i foradades, i la malura també atacà els blats, que, en lloc de granar com sempre, contragueren el negrelló, que torna carbonet els grans. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 43, 4).*

1b. [NCOMPT] Camp plantat de vinyes^{1a}. *Allò era un terreny fragós de poc valoragrícola - una petita plana de guarets i vinyes amb algun ametler que rarament feia cap ametla degut a les gelades tardanes-. (Sense la terra promesa, 1991: 248, 9).*

LOCUCIONS

•**en la vinya de Déu, de tot es veu refrany.** 1. A tots els llocs hi ha gent de tota classe (DCVB). *El guarda era gat vell i estava ben acostumat a tractar amb gent muntanyarda de tota mena, des de la ingènua, benintencionada i transparent -n'hi havia molta- fins als garneus més*

retorçuts i agosarats, que en la vinya de Déu de tot es veu. (Sense la terra promesa, 1991: 113, 10).

vinyar m. (14)

1a. [NCOMPT] Vinya^{1b}. *Encara quedaven molts vinyars per la comarca. (La idea de l'emigrant, 1982: 267, 21).*

1b. •[NCOMPT] (*Vitis vinífera*) Vinya^{1a}. [...] *és un terme grandios i ben plantat de vinyars, i la serra del fons, el colossal Cartxe, és tan pinosa que justifica el nom de la contrada. (Enllà de l'horitzó, 1991: 172, 2).*

vinyet m. (4)

1a. •[NCOMPT] (*Vitis vinífera*) Vinya^{1a}. [...] *enormes plantacions de vinyets, de fruitals... (Enllà de l'horitzó, 1991: 485, 8).*

viola f. (1)

1a. [NCOMPT] Planta herbàcia de la família de les violàcies, de fulles ovades, dentades i amb estípules, flors zigomorfes de cinc pètals, i fruit en càpsula.

1b. •[NCOMPT] Violeta^{1b}. [...] *el cavaller Joan tampoc no gosava a despertar-la, però sí a posar a la seua falda el ram de violes del seu més encès amor. (Sense la terra promesa, 1991: 512, 5).*

LOCUCIONS

flors i violes *loc. nom.* 1. Vegeu *flor f.*

viola boscana *loc. nom.* 1. (*Viola alba*) Viola^{1a} amb rizoma llenyós, fulles en roseta basal i flors violetes, oloroses, pròpia dels boscos humits i dels llocs ombrívols de l'Europa central i meridional.

violeta f. (4)

1a. [NCOMPT] (*Viola* sp) Planta herbàcia de la família de les violàcies, de tiges reptants que arrelen fàcilment, i de flors lila fosc i rarament blanques, molt oloroses, que viu en boscos, tanques i pastures d'Europa i és cultivada en jardins.

1b. •[NCOMPT] Flor de la violeta^{1b}.

LOCUCIONS

•**violeta boscana** *loc. nom.* 1. (*Viola alba*) Viola boscana¹ (*loc.*). *La senda s'enfilava per un barranquet ombrós tot ple de mare-selves, de violetes boscanes, d'enfiladisses meravelles i de xara espessa. (L'amor de les tres taronges, 1976: 147, 3).*

X

xara *f.* (45) > **garriga**

1. •[NINCOMPT] Vegetació baixa i espessa formada d'arbusts o mates. *Travessàrem la garriga devers el barranc. La humitat de la boira se'ns apegava a la camisa, a les celles, als cabells, als pantalons, que a més arplegaven la mullena creixent de les mates de la xara.* (*Temps de batuda*, 1991: 143, 8).

xereix *f.*

1. [NCOMPT] Herba d'espiguetes, proveïda de llargues setes, molt comuna en horts i indrets ruderals.

xeròfil *adj.* (1)

1. Planta o vegetació, que viu en medis secs. *El signe: les nombroses plantes xeròfiles com l'espart i les timonedes.* (*Enllà de l'horitzó*, 1991: 506, 29).

xiprer *m.* (34)

1. [NCOMPT] (*Cupressus sempervirens*) Arbore de la família de les cupressàcies, de fulles escamoses de color verd molt fosc i fruits esfèrics de color bru grisenc, que forma un conjunt cònic i llarguer i que es cultiva com a arbre de passeig i de cementiri. *Pertot es divisaven xiprers verdíssims, plantes fulloses, flors engronsadisses i policromades.* (*Abella*, 1976: 111, 4).

LOCUCIONS

xiprer de ventall *loc. nom.* 1. (*Thuja orientalis*) Tuia¹ en forma d'arbre baix, sovint arbustiva en conreu, amb rametes disposades en el pla vertical, verdes per tots dos costats, sense olor, originària de l'Àsia. *Al davant tenia tres acàcies enormes embullades amb xiprers de ventall, pins blancs i til·leres.* (*Sense la terra promesa*, 1991: 149, 10).

xop *m.* (17) > **pollancre** > **pòpul**

1. [NCOMPT] (*Populus nigra*) Arbore caducifoli, de capçada allargada i de fulles romboïdals, que creix en terres humides, principalment a les riberes. *Distingia clarament el pi blanc, el roig i el ver, l'alzina de fulla llarga o carrasca, el ginebre,*

els oms, les acàcies, els arbres blancs, els xops o pollanques -molt abundants vora el nostre riuet-, les nogueres i les serveres. (Temps de batuda, 1991: 20, 7).

xopada f. (8) > pollancreda

1. •[NCOMPT] Plantació de xops¹ (DCVB, DNV). *Hi ha allà, vora el gran riu, una xopada, i a cada vella soca de xop se'n fan unes niuatxades que dóna gust. (El llenyater de Fortaleny, 1975: 37, 21).*

6. Plantes amb nom científic

En aquest apartat únicament incloem aquelles plantes presents a l'obra literària d'Enric Valor i incorporades en el *DOLEV-Natura* i que ha estat possible d'identificar clarament amb el nom científic.

Plantes

1. *Acanthus mollis* L.: *acant*
2. *Adiantum capillus veneris*: *falzia*
3. *Agave americana*: *atzavara, pitera*
4. *Allium cepa*: *ceba*
5. *Allium sativum*: *all*
6. *Althaea officinalis*: *malví*
7. *Alyssum spinosum*: *bufalaga vera*
8. *Arbutus unedo*: *arborcer*
9. *Arisarum vulgare*: *dragontina*
10. *Arnica montana*: *arnica*
11. *Avena barbata*: *cugula*
12. *Avena sativa*: *avena, civada*
13. *Beta vulgaris* sp *cicla*: *bleda*
14. *Betula pendula*: *bedoll*
15. *Brachypodium phoenicoides*: *fenàs de marge, segadissa*
16. *Brachypodium retusum*: *fenàs, server*
17. *Brassica oleracea* var. *botrytis* subvar. *Cauliflora*: *floricol*
18. *Brassica oleracea*: *col*
19. *Calicotome spinosa*: *argelaga negra*
20. *Campanula* sp: *campànula*
21. *Cannabis sativa*: *cànem*
22. *Capsicum annuum*: *pebre*
23. *Castanea sativa*: *castanyer*
24. *Caucalis platycarpos*: *cospí*
25. *Cedrus* sp: *cedre*
26. *Centaurea calcitrapa*: *abriüll*
27. *Ceratonia siliqua*: *garrofer*
28. *Chamaerops humilis*: *margalló*

29. *Chrysanthemum frutescens*: margarida
30. *Cicer arietinum*: cigró, cigró de saüc
31. *Cichorium intybus*: cama-roja
32. *Cirsium arvense*: calcida
33. *Cistus* sp: estepa
34. *Citrus aurantiifolia*: llimera
35. *Citrus limon*: llimoner
36. *Citrus sinensis*: taronger
37. *Convolvulus arvensis*: corretjola
38. *Crocus sativus*: safrà
39. *Cucurbita* sp: carabassera
40. *Cupressus sempervirens*: xiprer
41. *Cydonia oblonga*: codonyer
42. *Cynodon dactylon*: gram
43. *Daphne gnidium*: matapoll
44. *Daucus carota*: safanòria
45. *Daucus carota* sp *carota*: pastanaga
46. *Delphinium ajacis*: esperó de cavaller
47. *Dianthus caryophyllus*: clavell, clavellinera
48. *Dictamnus hispanicus*: timó reial
49. *Diplotaxis erucoides*: citró
50. *Dipsacus silvestris*: cardinxa
51. *Dorycnium hirsutum*: herba coronel·la
52. *Dorycnium pentaphyllum*: botja negra
53. *Erica* sp: bruc
54. *Erinacea antihyllis*: cadira de pastor, eriçó
55. *Eriobotrya japonica*: nesprer
56. *Eryngium campestre*: panical
57. *Euphorbia* sp: lletrera
58. *Fagus sylvatica*: faig
59. *Ficus carica*: figuera
60. *Foeniculum vulgare*: fenoll
61. *Galactites tomentosa*: card blanc
62. *Glycyrrhiza glabra*: regalíssia

63. *Hedera* sp: *hedra, heura*
64. *Helichrysum stoechas*: *botja fematera*
65. *Helictotrichon filifolium*: *serrell*
66. *Hieracium pilosella*: *pelosella*
67. *Hordeum hexastichum* i *Hordeum vulgare*: *ordi*
68. *Hordeum murinum*: *margall*
69. *Imperata cylindrica*: *sisca*
70. *Ipomoea batatas*: *moniato*
71. *Iris germanica*: *lliri blau*
72. *Iris* sp: *lliri*
73. *Juglans regia*: *noguera*
74. *Juncus* sp: *jonc*
75. *Juniperus communis* sp *communis*: *ginebre*
76. *Lactarius sanguifluus*: *esclata-sang, rovelló*
77. *Lavandula angustifolia*: *espígol*
78. *Lavandula stoechas*: *tomanyí*
79. *Leontopodium alpinum*: *edelweiss, flor de neu*
80. *Lepidium sativum*: *morritort*
81. *Les culinaris* sp *esculenta*: *lletilla*
82. *Linum usitatissimum*: *lli*
83. *Lithospermum fruticosum*: *cua de gat, herbeta de la sang, sanguinària*
84. *Lonicera* sp: *lligabosc, mare-selva*
85. *Lycium europaeum*: *espinal*
86. *Lycopersicon esculentum*: *tomaquera*
87. *Lygeum spartum*: *almasset*
88. *Malus domestica*: *pomera*
89. *Malva* sp: *malva, malvera*
90. *Matricaria chamomilla*: *camamirla*
91. *Medicago sativa* sp *falcata*: *alfals bord o silvestre*
92. *Medicago sativa*: *alfals, herba alfals*
93. *Mentha pulegium*: *poliol*
94. *Morchella esculenta*: *múrgula*
95. *Morus* sp: *morera*
96. *Musa paradisiaca* sp *sapientium*: *plataner*

97. *Myrtus communis*: murta
98. *Nerium oleander*: baladre
99. *Ocimum basilicum*: alfàbega
100. *Olea europaea*: olivera, olivera borda, oliveró, ullastre
101. *Origanum vulgare*: orenga
102. *Oryza sativa*: arròs
103. *Paliurus australis*: arn
104. *Papaver rhoeas*: rosella
105. *Papaver somniferum*: cascall
106. *Phoenix dactylifera*: palmera
107. *Phragmites communis*: canyís, carrís
108. *Pinus halepensis*: pi blanc, pi bord
109. *Pinus pinaster*: pinastre
110. *Pinus pinea*: pi donzell, pi ver
111. *Pinus* sp: pi, pinatell
112. *Pinus Sylvestris*: melis, pi melis, pi rojal
113. *Pleurotus* sp: gírgola
114. *Populus alba*: àlber, arbre blanc
115. *Populus nigra*: pollancre, pòpul, xop
116. *Portulaca oleracea*: verdolaga
117. *Prunus avium*: cirer, cirerer
118. *Prunus domestica*: prunera
119. *Prunus dulcis*: ametler
120. *Prunus persica*: presseguer
121. *Prunus spinosa*: aranyó, aranyoner
122. *Pteridium aquilinum*: falguera, herba falguera
123. *Punica granatum*: magraner
124. *Pyrus communis*: perera
125. *Quercus coccifera*: coscoll/a
126. *Quercus faginea*: galer
127. *Quercus ilex* ssp. *Ilex*: alzina, alzina de fulla llarga, carrasca
128. *Quercus* sp: roure
129. *Raphanus raphanistrum*: ravenissa
130. *Robinia pseudoacacia*: acàcia

131. *Rosa canina*: gavarrera
132. *Rosa* sp: roser
133. *Rosmarinus officinalis*: romaní, romer
134. *Rubus ulmifolius*: esbarzer
135. *Saccharum officinarum*: canyamel
136. *Salix fragilis* sp *neotricha*: vimenera
137. *Salix* sp: salze, sàlzer
138. *Salvia officinalis*: sàlvia
139. *Satureja ortensis*: sajolida
140. *Saxifraga catalaunica*: corona de reina
141. *Secale cereale*: sègol
142. *Setaria verticillata*: llapassa
143. *Sonchus oleraceus*: lletsó, serralla
144. *Sorbus domestica*: servera
145. *Spinacia oleracea*: espinac
146. *Stipa tenacissima*: espart
147. *Syringa vulgaris*: lilera
148. *Tamarix* sp: tamarit
149. *Taxus baccata*: teixera
150. *Teucrium polium*: timó mascle
151. *Thea sinensis*: te
152. *Theobroma cacao*: cacau
153. *Thuja orientalis*: tuia
154. *Thuja orientalis*: xiprer de ventall
155. *Thymus piperella*: pebrella
156. *Thymus vulgaris*: frígola, timó
157. *Tilia* sp: til·lera
158. *Trifolium* sp: trèvol
159. *Triticum* sp: blat, forment
160. *Typha angustifolia* i *T. Latifolia*: boga
161. *Ulex parviflorux*: argelaga, argelaga vera
162. *Ulmus minor*: om
163. *Urtica* sp: ortiga
164. *Valencia hispanica*: samaruc

165. *Verbascum lychnitis: blenera*
 166. *Viola alba: violeta boscana*
 167. *Viola sp: violeta*
 168. *Vitis vinifera: vinya, vinyar, vinyet*
 169. *Zea mays: dacsa, dacsa rosera, panís*

7. Llista d'abreviatures i símbols del *DOLEV-Natura*

Abreviatures

<i>adj.</i>	<i>adjectiu</i>
<i>adv.</i>	<i>adverbi</i>
<i>f.</i>	<i>femení</i>
<i>interj.</i>	<i>interjecció</i>
<i>intr.</i>	<i>intransitiu</i>
<i>loc.</i>	<i>locució</i>
<i>loc. adj.</i>	<i>locució adjectival</i>
<i>loc. adv.</i>	<i>locució adverbial</i>
<i>loc. interj.</i>	<i>locució interjectiva</i>
<i>loc. nom.</i>	<i>locució nominal</i>
<i>loc. prep.</i>	<i>locució preposicional</i>
<i>loc. verb.</i>	<i>locució verbal</i>
<i>m.</i>	<i>masculí</i>
NCOMPT	<i>nom comptable</i>
NINCOMPT	<i>nom incomptable</i>
NMASS	<i>nom massa</i>
<i>pl.</i>	<i>plural</i>
<i>pron.</i>	<i>pronominal</i>
<i>sing.</i>	<i>singular</i>
<i>tr.</i>	<i>transitiu</i>
<i>v.</i>	<i>verb</i>
VALOR	<i>Diccionaris i vocabularis d'Enric Valor</i>

Símbols

+	<i>novetat</i>
•	<i>no normatiu</i>

- ⇒ *col·locacions*
- ~ *substitueix un mot en una col·locació*
- // *separa les col·locacions*
- > *introdueix un geosinònim*